

● **Elever ble navngitt** | 22 Fylkesmannen sladdet dokumenter for dårlig ● **Skolefrokokost** | 28 Grøtglede
● **Halden** | 30 Rektor sa opp i protest ● **Fotoreportasje** | 34 Tilbakeblikk på internatskolen

UTDANNING

1

10. JANUAR 2020

utdanningsnytt.no

Lærere punger ut for
undervisningsmateriell

Kaja Mejlbo
Ansvarlig redaktør
kaja@utdanningsnytt.no

Harald F. Wollebæk
Redaksjonssjef
hw@utdanningsnytt.no

Paal Svendsen
Nettredaktør
ps@utdanningsnytt.no

Ylva Törrgren
Deskjournalist
yt@utdanningsnytt.no

Sonja Holterman
Journalist
sh@utdanningsnytt.no

Jørgen Jelstad
Journalist
jj@utdanningsnytt.no

Kirsten Ropeid
Journalist
kr@utdanningsnytt.no

Marianne Ruud
Journalist
mr@utdanningsnytt.no

Kari Oliv Vedvik
Journalist
kov@utdanningsnytt.no

Inger Stenvoll
Presentasjonsjournalist
is@utdanningsnytt.no

Ståle Johnsen
Debatt- og bokansvarlig
sj@utdanningsnytt.no

Linda Sjødal
Markedsjef
ls@utdanningsnytt.no

Hilde Aalborg
Markedskonsulent
ha@utdanningsnytt.no

Anita Ruud
Markedskonsulent
ar@utdanningsnytt.no

Innhold

10

● Hovedsaken: LÆRERE KJØPER LÆREMIDLER FOR EGNE PENGER

At lærere kjøper undervisningsmaterieell for egne penger, er et betent tema som vekker debatt. Noen ser det som en fin mulighet i en travel hverdag, mens andre er langt mer kritiske.

Innhold

Aktuelt	4
Aktuelt navn	9
Kort og godt	18
Ut i verden	19
Arbeidstidsavtalen for barnehage	20
Elever ble navngitt på Google i overgrepssak	22
Morgenstund har grøt i munn	28
Rektor sa opp i protest	30
Fotoreportasje	34
SMI-skolen ble redningen	38
Friminutt	40
Glimt	41
Aktuell bok	42
Innspill	44
Kryssord	47
Debatt	50
Kronikk	56
Stilling- og kursannonser	59
Minneord	60
Lov og rett	61
Fra forbundet	62
Medlemstilbud	66

● – Jeg måtte sette hardt mot hardt

I mai i fjor sa Jostein Stø opp jobben som rektor i protest mot innsparing.

30

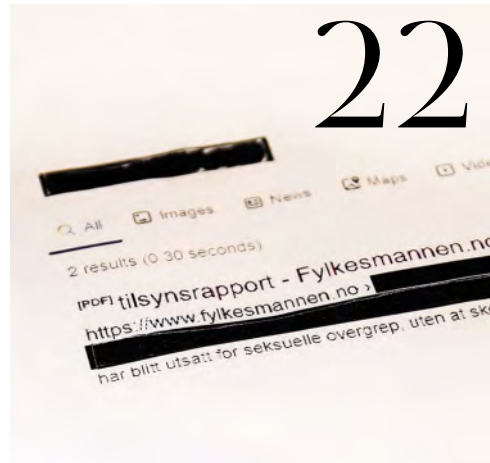
28

● Varm frokost i Vestfold

Rundt 30 elever ved Stokke ungdomsskole benytter seg av skolens tilbud om havregrøt tre morgener i uka. Josefine Pettersen i 10A, Anne Stavnum i 9B og Lars Kristian Bettum i 9C skryter alle av grøten til Arna Larsen.

Utdanning på nettet

I Utdannings nettutgave finner du blant annet løpende nyhetsdekning og debatt, utgaver av bladet i pdf-format og som eblad, samt informasjon om utgivelser: utdanningsnytt.no

Google-søk identifiserte elevene

Fylkesmannen sladdet dokumenter for dårlig: Elever ble navngitt på Google i overgrepssak.

Fotoreportasje

Bli med til Karasjok internatskole i 1950, der om lag 70 elever, husmor, lærere og betjening hadde sitt hjem og virke. Rundt 35 prosent av barna i Finnmark gikk på internatskole fra de var sju år.

UTDANNING

Utgitt av Utdanningsforbundet
Oahppolihttu

Besøksadresse

Utdanningsforbundet,
Hausmanns gate 17, Oslo
Telefon: 24 14 20 00

Postadresse

Postboks 9191 Grønland, 0134 Oslo

e-postadresse

redaksjonen@utdanningsnytt.no

Godkjent opplagstall

Per 1. halvår 2019: 185 296

issn: 1502-9778

Design

Itera Gazette

Dette produktet er trykket etter svært strenge miljøkrav. Det er svanemerket og 100 % resirkulerbart.

Trykk:

Stibo Complete
<https://stibocomplete.com>

Abonnementsservice

Medlemmer av Utdanningsforbundet melder adresseforandringer til medlemsregisteret. E-postadresse: medlem@utdanningsforbundet.no

Medlem av

Fagpressen

Utdanning redigeres etter Redaktørplakatens og Vær Varsom-plakatens regler for redaksjonell uavhengighet og god presseskikk. Den som føler seg urettmessig rammet av Utdanning, oppfordres til å ta kontakt med redaksjonen. Pressens Faglige Utvalg (PFU) behandler klager mot pressen.

Mer informasjon:
presse.no/pfu/etiske-regler

Forsidebildet

Lærer Anne Marte N. Sandes tror mindre tid til å planlegge undervisning og økende krav til kvaliteten på undervisningen, gjør at en del lærere ser verdien i å bruke egne penger på ferdige opplegg. Foto: Maja Ljungberg Bjåland

Leder Steffen Handal

1. nestleder Terje Skyvulstad

2. nestleder Hege Valås

Sekretariatssjef Lars Erik Wærstad

Leder

Kaja Mejlbo | Ansvarlig redaktør

Ikke la lærerne ta regningen

Se for deg operasjonsstua på et sykehus. Kirurgen har nettopp gjort det han skal innabords, men operasjonssåret er fortsatt åpent da han går for å kle på seg ytterklærne.

Pasienten: Burde du ikke sy igjen, doktor? Det blør ganske mye ...

Kirurgen: Jeg skal bare ut og kjøpe mer tråd. Forsøk å knipe igjen så lenge.

Slik er det heldigvis ikke i virkeligheten. På et sykehus har man innkjøpsavtaler som sørger for at leger og sykepleiere har tilgang til det de trenger for å behandle pasientene. Hvor mye det faktisk koster, merker man godt etter et besøk hos en privat legevakt. Der vokser regningen for hver pakning med bandasje og gasbind som åpnes. Men på et offentlig sykehus har du allerede betalt for kirurgen, tråden og operasjonsstua over skatteseddelen.

Slik er prinsippet for skolen også. Undervisning er gratis, for elevene i det minste. En del lærere, derimot, betaler for både undervisningsopplegg og materiell av egen lomme.

Hvor utbredt det er, eller hvor store summer det er snakk om, finnes det ingen oversikt over. Men lærere Utdanning har snakket med, mener det blir stadig mer vanlig. De peker på at bøkene er utdaterte og skolene har trange budsjetter. Noen lærere opplever også et press når kolleger kjøper en litt morsommere og annerledes norsk- eller matematikktime. Og kanskje viktigst av alt: Lærerne har for dårlig tid. De kan ha planer om å lage et supert opplegg om fossiler til naturfagstimen, men så går uka til å rette prøver og forberede utviklingssamtaler. Løsningen blir å betale seg ut av det hele.

Det samme skjer i barnehagene. Barnehagelærere bruker av egne penger på formingsmateriell, eller de limer, strikker, syr og snekrer på fritiden for å lage opplegg for ungene.

De aller fleste har nok råd til slike utgifter. Og det er prisverdig at de gjør det. Det viser hvor mange lærere som brenner for jobben sin og ønsker det absolutt beste for barna. Men det handler om prinsipper: Like lite som legen skal kjøpe egen sytråd, skal ikke en lærer betale for undervisningsopplegg av egen lomme.

Lærere: Ta diskusjonen på din arbeidsplass. Snakk med tillitsvalgte, og synliggjør behovet overfor ledelsen. Og kjære skoleledere: Sørg for felles avtaler, abonnement og lisenser som dekker innkjøp av undervisningsopplegg lærere og elever trenger.

Opplæringsloven

Terje Skyvulstad:

– Lærernormen må videreføres

Et ekspertutvalg foreslår å skrote lærernormen. Utdanningsforbundets nestleder mener det er viktig å beholde den.

TEKST Kari Oliv Vedvik | kov@utdanningsnytt.no og
Kaja Mejlbø | kaja@utdanningsnytt.no

– Selv om opplæringslovutvalget har foreslått å avvike lærernormen, er jeg beroliget av at kunnskapsminister Jan Tore Sanner sier at den skal videreføres. Ordningen skal evalueres i 2022, sier nestleder i Utdanningsforbundet, Terje Skyvulstad.

– Utvalget har gjort et godt og grundig arbeid. Det er bra at utvalget så tydelig tar utgangspunkt i hva som er barnets beste og i så stor grad legger vekt på elevenes medvirkning og skoledemokratiet. Hele forbundet skal bruke tid til utredningen, slik at vi gir fra oss en grundig høringsuttalelse, sier han.

– Det er positivt at utvalget så tydelig uttrykker at nok lærere med relevant faglig og pedagogisk kompetanse er avgjørende for å nå målene for grunnopplæringen, sier Skyvulstad.

Han er glad for at utvalget poengterer at lærere i større grad skal ha faglig ansvar for opplæringen, og at personer uten relevant faglig og pedagogisk kompetanse ikke kan erstatte læreren.

Han kan likevel ikke se at utvalget innskjerper mulighetene kommunene har til å ansette ukvalifiserte lærere.

– At utvalget presiserer at bare personer i lærerstiller kan gi individuelt tilrettelagt opplæring, er positivt. Utvalgets forslag om at universell opplæring, forsterket innsats og individuell tilrettelagt opplæring skal erstatte de tidligere betegnelseene tilpasset opplæring og spesialundervisning, er interessant. Dette må vi diskutere i forbundet og vurdere framtidige konsekvenser av, sier Terje Skyvulstad.

Opplæringslovutvalget foreslår å avvike lærernormen. Normen regulerer antallet elever per lærer. Kunnskapsminister Jan Tore Sanner har imidlertid sagt at normen skal videreføres og evalueres i 2022.

ILL.FOTO OLE MARTIN WOLD

Mathilde Tybring-Gjedde:

Roser utvalget

– Repetisjon er likevel ikke løsningen for alle elevene som sliter med overgangen til videregående, sier Mathilde Tybring-Gjedde.

Mathilde Tybring-Gjedde (Høyre) roser opplæringslovutvalget for å sette overgangen mellom ungdomsskolen og videregående skole i fokus:

– Men i et 11. skoleår må opplegget tilpasses den enkelte elev, sier hun.

Hun understreker at hun ikke tror mer grunnskolestoff er løsningen for alle: – Tilbudet må tilpasses den enkelte elev. Noen trenger mer undervisning i grunnskolestoff. Andre trenger språkopplæring, kanskje kombinert med noen fag

fra videregående, sier hun.

I fjor tok Tybring-Gjedde, som sitter i Stortingets utdannings- og forskningskomité, til orde for et 11. skoleår. I en kronikk i Aftenposten januar 2018 skriver hun og Høyres ordfører kandidat i Oslo, Saida Begum, at «noen elever er ikke modne nok til å begynne rett på videregående skole. De har et sårt behov for et alternativt pedagogisk opplegg.»

– Blant ungdomsskoleelevene som har under tre i snitt, faller halvparten fra i videregående. Vi må gjøre mer for å hjelpe ungdommer i gruppen 16–24 år å fullføre, sier Tybring-Gjedde.

– I debatten om inntak til videregående skole

mener kritikerne av karakterbasert inntak, eller såkalt fritt skolevalg, at det nettopp vil ramme dem med dårligst karakterer, og at det kan gjøre faren for at de faller fra enda større. Har de et poeng?

– Regjeringen vil vrake nærscoleprinsippet, som er vraket i de aller fleste fylker allerede. Og der ser det ikke til å ha gått utover fullføringsprosenten. Oppfølgingen, ikke inntaksordningen, avgjør om noen fullfører videregående. Der må vi bli bedre. Videregående skole trenger et løft for å bli et spennende og innovativt sted, der flere elever opplever mestring og finner ut hva de vil gjøre i livet, sier hun.

● Videregående skole

- Alle bør få rett til å få fullføre

Lied-utvalget la 17. desember fram nye planer for videregående skole. Det viktigste forslaget er elevers rett til å fullføre videregående skole, uansett hvor mange år det tar.

TEKST OG FOTO Sonja Holterman | sh@utdanningsnytt.no

Utvalget, som har vært ledet av Unio-leder Ragnhild Lied, foreslår blant annet at alle skal ha rett til å fullføre videregående skole, og ikke bare rett til tre års fulltids opplæring slik det er i dag.

- Ja, dette vil koste, men hva vil det koste å la være, sa Ragnhild Lied da hun overrakte utvalgets forslag til endringer i videregående opplæring til kunnskapsminister Jan Tore Sanner (H).

Gjennomføring

- Dette er et viktig grunnlag for det vi skal gjøre for ungdom og for skolen, sa Sanner, men ville ikke love at endringene kommer fort.

- Utdanningspolitikk handler om de lange linjer. Det tar tid, men jeg har stor tro på at denne utredningen vil prege videregående skole i flere tiår fremover, sa Sanner.

Kunnskapsministeren er spesielt opptatt av å få flere unge gjennom videregående.

- Det er altfor mange pulter som fortsatt står tomme, for mange elever faller fra. Derfor er den største utfordringen å bidra til at ungdom fullfører og består videregående.

Regjeringens mål er at innen 2030 skal ni av ti som begynner på videregående fullføre og bestå. Lied-utvalget foreslår at alle har rett til å fullføre videregående. Det vil si at elever kan bruke den tiden de trenger.

- Vi foreslår at alle får rett til å fullføre videregående med studie- eller yrkeskompetanse, sa Ragnhild Lied.

Lied mener frafallsstatistikken og antall unge som går ut av videregående uten vitnemål, viser at tiden på tre år er for knapp.

- Tre år er for snaut for mange. Dagens system stiller ikke krav til inntak, alle kommer inn, men der stanser det opp for mange. Vårt forslag er at flere skal fullføre med sluttkompetanse.

Kunnskapsminister Jan Tore Sanner mottok rapporten fra utvalgsleder Ragnhild Lied.

Handal er spent

- Dette er en helt ny måte å tenke på. I dag har alle rett til en skoleplass, men nå ønsker utvalget at alle skal få rett til å fullføre, sier Steffen Handal.

Han er positiv til forslaget.

- Det blir nok dyrt, som Lied sier, men samtidig mener utvalget at det er samfunnsøkonomisk lønnsomt å gi alle ungdommer en videregående utdanning. Det tror jeg også at det er, sier Handal.

Terminer

Utvalget vil ha en ny organisering av skoleåret, og vil at året skal deles inn i to eller tre terminer. Målet er å samle undervisningen i enkelte fag til én termin, og gi sluttvurdering i faget etter terminen er over.

- For fag med et lavt timetall vil det være en fordel at ikke timene smøres tynt ut over hele året, men at undervisningen samles i en termin, forklarte Lied.

Utvalget mener det må utarbeides sentrale retningslinjer for hvilke fag som skal tilbys når, og over hvor lang tid. En fordel med denne oppdelingen er at elevene får konsentrere seg om noen få fag om gangen.

- Elevene har meldt om at de synes det er vanskelig å ha så mange fag i løpet av en skoledag. Vi foreslår færre fag i løpet av dagen, og mer fordypning i enkeltfag, mener Ragnhild Lied.

● Opplæringslovutvalget

22. september 2017 nedsatte regjeringen opplæringslovutvalget for å se på regelverket for grunnskolen og videregående opplæring. Utvalget har vært ledet av John Christian Fløysvik Nordrum, førsteamanuensis i offentlig rett ved Universitetet i Oslo.

13. desember 2019 leverte utvalget sin utredning til kunnskaps- og integreringsminister Jan Tore Sanner (H).

Utvalget foreslår å fjerne lærernormen. Ifølge normen skal det være i gjennomsnitt maksimalt 15 elever per lærer på 1.-4. trinn og 20 per lærer på 5.-10. trinn.

Ifølge utredningen bør det stilles krav om et visst omfang grunnskoleopplæring for at en elev kan sies å ha fullført grunnskolen og dermed få rett til videregående opplæring.

Utvalget foreslår at ungdom som ikke har fullført grunnskolen, får rett til ett år med grunnskoleopplæring ved en videregående skole.

● Videregående skole

Mener regjeringen overkjører fylkene

Før høringsfristen gikk ut i desember, var det allerede flertall i regjeringen for å innføre «fritt skolevalg» i alle fylker. Det opprører Arbeiderpartiet.

TEKST OG FOTO Marianne Ruud | mr@utdanningsnytt.no

Regjeringen vil innføre såkalt «fritt skolevalg», det vil si karakterbasert opptak til videregående skole i alle fylker. Saken må ikke behandles i Stortinget. En forskriftsendring er alt som skal til. Fullmakt til å foreta endringen har Kunnskapsdepartementet allerede.

Dette har rystet både stortingsrepresentant Torstein Tvedt Solberg (Ap) og varaordfører i Oslo, Kamzy Gunaratnam (Ap), som også er partiets utdanningspolitiske talsperson i bystyret.

– Det er fullstendig absurd at regjeringen bare gir fylkene valget mellom to inntaksmodeller som begge innebærer «fritt skolevalg». Og de bestemte seg før fylkespolitikerne har fått uttale seg. Regjeringen har ikke vist vilje til å lytte til råd fra verken forskere, lærerorganisasjonene, Elevorganisasjonen eller Oslo kommunale foreldreutvalg, sier Arbeiderpartiets utdanningspolitiske talsperson, Torstein Tvedt Solberg.

I desember stilte Solberg og seks andre stortingsrepresentanter fra Arbeiderpartiet en rekke skriftlige spørsmål til kunnskapsminister Jan Tore Sanner (H) om innføring av karakterbasert inntak i hele landet.

Solberg er ikke fornøyd med svarene: – Vi har levd i et samfunn med høy tillit og små forskjeller på grunn av fellesskolen. Nå står det om framtiden for distriktsskolene, om å bekjempe økt segregering i byene og om å bevare fellesskolen, sier han.

– Mer lokalt selvstyre er tomme ord

Om regjeringens overstyring av fylkene, sier Solberg: – Alt snakket om mer lokalt selvstyre gjennom regionreformen er tomme ord.

Han legger til: – Regjeringen har nektet å ta til seg faglige råd og forskningsbasert kunnskap.

Kamzy Gunaratnam, som i høst ble gjenvalgt til

varaordfører i Oslo, er enig: – Høyre støttet ikke opprettelsen av det kommunale ekspertutvalget som nå utreder alternative inntaksordninger i videregående skole i Oslo.

Hun mener fylkene må få bestemme selv. Hun ser det som særlig problematisk at regjeringen ikke ventet med å avgjøre inntaksmodell i hele landet til det kommunale ekspertutvalget i Oslo har lagt fram sin rapport i februar.

Mener karakterbasert inntak truer yrkesfagene

– Ikke alle elever kan velge fritt i et karakterbasert inntakssystem. Jeg er spesielt bekymret for elever på yrkesfag dersom «fritt skolevalg» fortsatt skal praktiseres, sier Gunaratnam.

Solberg mener karakterbasert inntak kan true også de yrkesfaglige tilbudene på distriktsskolene. Han frykter at flere distriktsskoler kan miste både utdanningsprogrammer og elever.

Utdanning har bedt Kunnskapsdepartementet om et intervju med statsråd Jan Tore Sanner, men er blitt henvist til statssekretær Tom Erlend Skaug (H).

I et intervju i begynnelsen av desember sa Skaug dette om hvorfor regjeringen vil avvike fylkenes mulighet til å bestemme inntaksmodell: – Regjeringen ønsker å sikre at alle elever, uansett hvilket fylke de bor i, får større mulighet til å velge hvilken videregående skole de vil gå på.

Steffen Handal:

– Regjeringen har ideologi

– Inntaksordningen regjeringen vil innføre, betyr at bare elever med de beste karakterene kan velge fritt, sier Utdanningsforbundets leder.

– Regjeringens begrunnelse er at alle elever får velge skole fritt. Er ikke det god nok grunn?

– Det regjeringen vil innføre, er karakterbasert inntak som innebærer at bare elever med de beste karakterene kan velge fritt, sier Handal og legger til:

– Regjeringen er preget av ideologiske skylapper når de vil tvinge igjennom denne endringen. Både nasjonal og internasjonal forskning viser de langsiktige konsekvensene av fritt skolevalg både for elever og for samfunnet. Selv OECD advarer

ske skylapper

mot systemet med karakterbasert opptak og dokumenterer at det har ført til A- og B-skoler, større sosial ulikhet og manglende integrering. Det er ingen grunn til at Norge skal følge i disse landenes fotspor, sier Handal.

– Alle fylkeslag i Utdanningsforbundet er i vår høring sterkt kritisk til de foreslåtte endringene. De mener blant annet at gjeldende rett gir en helt annen fleksibilitet og mulighet for lokal tilpasning, og at de foreslåtte endringene vil undergrave det gode samarbeidet rundt inntaksordninger som har foregått i mange fylker.

Statssekretær Tom Erlend Skaug (Høyre) sier at Kunnskapsdepartementet ikke vil avvente rapporten Oslos ekspertutvalget kommer med i januar.

Det mener Handal er en «særdeles uklok beslut-

● Karakterbasert inntak – såkalt «fritt skolevalg»

● Byråd i Oslo, Inga Marte Thorkildsen (SV), har satt ned et kommunalt ekspertutvalg med blant annet skoleforskere, Utdanningsforbundet og Elevorganisasjonen. De skal simulere hva slags utslag fem ulike inntaksordninger til videregående skoler i Oslo får, basert på årets søkertall. Ekspertutvalget skal levere sin rapport i februar.

● Samtidig har det pågått en høring om en lovendring som innebærer slutt på at fylkene kan velge inntaksmodell til videregående skole. Frist var 30. desember. I svarene ble instansene bedt om å kommentere to ulike modeller som begge innebærer karakterbasert inntak.

● Udir mottok 144 høringssvar.

Arbeiderpartiets utdanningspolitiske talsperson i Oslo, Kamzy Gunaratnam, og stortingsrepresentant for Ap, Torstein Tvedt Solberg, mener regjeringen både nekter å lytte til forskningsbasert kunnskap og overkjører lokalpolitikere.

ning»: – Regjeringen bør ta seg tid til både å lese høringsinnspillene til lovendringen og lytte til hvilke råd ekspertutvalget kommer til å gi, sier han.

Handal er sterkt kritisk til at regjeringen vil presse alle fylker til å velge samme inntaksordning.

– Fylkene har i dag valgt ulike inntaksordninger til videregående skoler basert på lokale forhold. Jeg ser ikke noe behov for å presse alle fylker til å velge samme inntaksordning. Her flyttes makt og myndighet fra det lokale nivået uten noen form for utredning av konsekvensene eller noen god begrunnelse. Det henger rett og slett ikke på greip, sier Steffen Handal.

● Vold i skolen

Clemens Saers tapte ankesaken mot Oslo kommune

● Borgarting lagmannsrett mener at skoleledelsen ikke utviste grov uaktsomhet. Clemens Saers må dermed betale Oslo kommunes saksomkostninger, melder NRK.

For fem og et halvt år siden ble Saers angrepet av en elev i klasserommet. Saers ble livstruende skadet. Eleven ble dømt til seks måneders fengsel, Saers fikk uopprettelige skader i halsen og post-traumatisk stressyndrom. Nav har vurdert ham som 25 prosent invalid etter hendelsen.

I tingretten kom det frem at skoleledelsen ved Oslo handelsgymnasium visste at det var en åpenbar risiko for voldshandlinger fra denne eleven, uten at alle lærerne ble informert om at det var en slik elev ved skolen. Saers fremmet derfor også et krav om oppreisningserstatning fra sin arbeidsgiver. Selv om retten ga ham medhold i at kommunen ved skoleledelsen hadde opptrådt kritikkverdig, vurderte de ikke dette som grov uaktsomhet eller sterkt klanderverdig.

Clemens Saers har bestemt seg for at han vil forsøke å få saken opp for Høyesterett.

● Arbeidstid

Arbeidstidsavtalen for skoleverket forlenget

● Arbeidstidsavtalen for skoleverket i KS-sektoren ble 14. november forlenget med to år. KS fikk ikke gjennomslag for sine krav til endringer i avtalen. Samtidig vant heller ikke Utdanningsforbundet fram med kravet om mer tid til kontaktlærerfunksjonen, ifølge forbundet.

– Alle parter unntatt Skolelederforbundet ønsket endringer i avtalen, men KS ønsket ikke de samme endringene som oss. Det viste seg å bli svært vanskelig å bli enige om nødvendige endringer. Derfor har alle partene blitt enige om å forlenge dagens avtale i to år til, sier Utdanningsforbundets leder og forhandlingsleder, Steffen Handal på forbundets nettsider.

● Skolestatistikk

– **Atferd, motivasjon** og trivsel har fått altfor lite oppmerksomhet fra politikerne, sier professor Peder Haug.

ILL.FOTO MARIE VON KROGH

Flere elever utenfor klassen

4317 elever går på spesialskoler eller i spesialgrupper. Antall elever utenfor klassefelleskapet har økt med 10 prosent de siste fem årene.

TEKST Sonja Holterman | sh@utdanningsnytt.no og Jørgen Jelstad | jj@utdanningsnytt.no

– Grunnideologien i den norske skolen er at alle skal være i fellesskapet. Nå går utviklingen motsatt vei, sier Peder Haug, professor i pedagogikk ved Høgskolen i Volda.

Utdanningsdirektoratets tall for grunnskoleåret 2019/2020 viser en økning i antall elever som tas ut av klassene. Det gjelder både antall elever i spesialavdelinger og antallet som utplasseres i tiltak utenfor skolen mer enn én dag i uka. Ser man dem under ett, betyr det at over 700 flere elever tas ut av normalklassen sammenlignet med 2014. Det er en økning på 13 prosent.

Haug er ikke overrasket over at 2019-tallene viser at stadig flere elever plasseres på spesialskoler og i spesialgrupper.

– Atferd, motivasjon og trivsel har fått altfor lite oppmerksomhet fra politikerne. Det prates om fag, men ikke hvordan man skal ta vare på elevene, sier Haug.

Han mener at én av årsakene til at flere elever er utenfor normalskolen er mangel på spesialpedagoger.

– Elever som strever, får best hjelp av lærere som kan noe om elever som strever. Lærere med spesialpedagogisk kompetanse kunne hjulpet disse elevene i normalskolen, sier Haug.

Skole-Norge 2019

636.250 elever; 20.000 flere enn for ti år siden. Jenter utgjør 49 prosent, gutter 51 prosent.

60.600 førsteklassinger; 1700 færre enn i fjor og det laveste antall 1. klassinger på sju år.

75.245 får undervisningen på nynorsk, færre enn noen gang tidligere. 2879 får undervisningen på samisk eller finsk.

1273 tar videregående fag på ungdomsskolen; 20 prosent færre enn året før.

156.597 går i skolefritidsordningen.

48.939 får spesialundervisning; 7,7 prosent av alle elever. Jenter utgjør 32 prosent, gutter 68 prosent. 4317 elever går i spesialskole eller egen spesialavdeling; 8 prosent økning på to år.

De mest populære valgfagene er 1) fysisk aktivitet og helse, 2) natur, miljø og friluftsliv og 3) sal og scene

62.550 elever lærer spansk på ungdomsskolen. Spansk er mest populære språkfaget for sjette år på rad.

69.812 lærere; det høyeste antallet siden tellingen startet. Kvinner utgjør 75 prosent, menn 25 prosent. 39.859, eller 57 prosent, er kontaktlærere.

55.014 årsverk går til undervisning; 2000 flere årsverk på to år. 18 prosent går til spesialundervisning.

4,3 prosent av undervisningen gjøres av ukvalifiserte. 3800 lærere oppfyller ikke kompetansekravene for ansettelse.

20.890 er assistenter i grunnskolen; 2600 flere enn for fem år siden.

Rektorene utgjør 2981 årsverk; inspektørene 2552. Årsverk i pedagogisk-psykologisk tjeneste utgjør 2308.

Kilde: Grunnskolens Informasjonssystem (GSI) 2019

Aktuelt navn

Den digitale dödaren

Mímir Kristjánsson har tatt digitale dingser fra småunger. Kommersielle barnehager er det verre med.

TEKST Jørgen Jelstad | jj@utdanningsnytt.no FOTO Ihne Pedersen

● Mímir Kristjánsson (33)

Hvem
Folkevalgt i Stavanger for partiet Rødt. Tidligere journalist i Klassekampen, forfatter og samfunnsdebattant.

Aktuell

Fikk ros og ris etter at politikere i Stavanger tok pc-ene fra elevene i småskolen og innførte regler for mobilfri skole. Nå arbeider Stavanger-politikere med å fjerne private bemanningsbyråer for barnehager og sykehjem.

Hvis politikere innfører dupperingser i skolen, er lærere misfornøyde. Og tar man dem bort, er de misfornøyde. Hva synes du om debatten etter at Stavanger-politikerne vedtok å ta nettbrett og pc-er fra elevene på første til fjerde trinn?

Jeg slutter aldri å la meg overraske over hvor dypt digitaliseringsmanien stikker. Det var et veldig moderat forslag, men skapte ramaskrik. Elevene kan ha pc på skolen, men de må ikke ha den med hjem. De vil ha tilgjengelig pc og mobil, hvis lærerne ønsker å bruke det.

Steffen Handal mente det rokker ved metodefriheten til lærerne?

Jeg føler meg rimelig sikker på at verken Handal eller jeg representerer hele den norske lærerprofesjonen i synet på pc i skolen. Men prinsipielt er jeg enig i at politikere ikke skal legge seg så mye borti hva lærere gjør. I Stavanger har imidlertid politikere tidligere påtvunget elevene pc fra seks års alder. Ingen lærere ble rådført. Det koster millioner og er også et budsjettspørsmål. Det kan ikke lærere bestemme alene.

Hva med barnehagene, er ikke Stavanger fullt av velferdsprofitører som Rødt har planer om å kvitte seg med?

Vi har ett kommersielt sykehjem. Det skal bort. Men de kommersielle barnehagene er ikke lette å bli kvitt. Vi har innført en regel om at det ikke skal etableres nye. Så har vi nettopp hatt en sak i kommunestyremøte hvor det kom fram at enkelte styre i private barnehager tjener mer enn rådmannen.

Hva har du planer om å få gjort noe med i Stavanger i 2020?

Det viktigste er et nytt bemanningssystem for sykehjem og barnehager. Private bemanningsbyråer skal ut. Vi vil isteden ha fast ansatte i kommunen som kan settes inn der det trengs.

Hvilken kjent person ville du hatt som lærer?

Det blir Karl Marx. Til nød Friedrich Engels.

Du får holde en undervisningstime for den norske befolkning. Hva handler timen om?

Hvordan arbeiderbevegelsen bygde Norge. Jeg har skrevet en bok om Einar Gerhardsen, så kan starte der. Å kunne litt om det jeg skal undervise i, er en fordel.

Hva liker du best med deg selv?

Jeg er en ganske energisk type som får mye gjort.

Hvilken bok har du ikke fått tid til å lese?

«Kapitalen i det 21. århundre» av Thomas Piketty. Det får jeg sikkert aldri tid til heller. Det er som å ta lappen, du bør gjøre det med en gang, så slipper du å styre i ti år med at du skulle ha gjort det. For det er en annen ting jeg må gjøre, ta lappen.

Hva gjør du for å få utløp for frustrasjoner?

Da går jeg på fylla med gode venner. He, he. Men jeg kan ikke gjøre det hver gang jeg er frustrert, for da ville det gått over stakk og stein.

Hvem er din favorittpolitiker?

Einar Gerhardsen. Men jeg kan også trekke fram ordfører i Stavanger, Kari Nessa Nordtun (Ap). Hun klarte kunststykket å samle Miljøpartiet De Grønne og Bompengepartiet i samme styringskoalisjon. Så hun bør kanskje sendes til Midtøsten for å megle i Israel-Palestina-konflikten.

Hvilke tvangshandlinger har du?

Jeg er en fikler, med nøkler og andre ting.

Hva er ditt bidrag for å redde verden?

Å være med i Rødt, og innsatsen for sosialismen. He, he. Jeg er ikke kongen av kilde-sortering, for å si det sånn.

«Jeg slutter aldri å la meg overraske over hvor dypt digitaliseringsmanien stikker.»

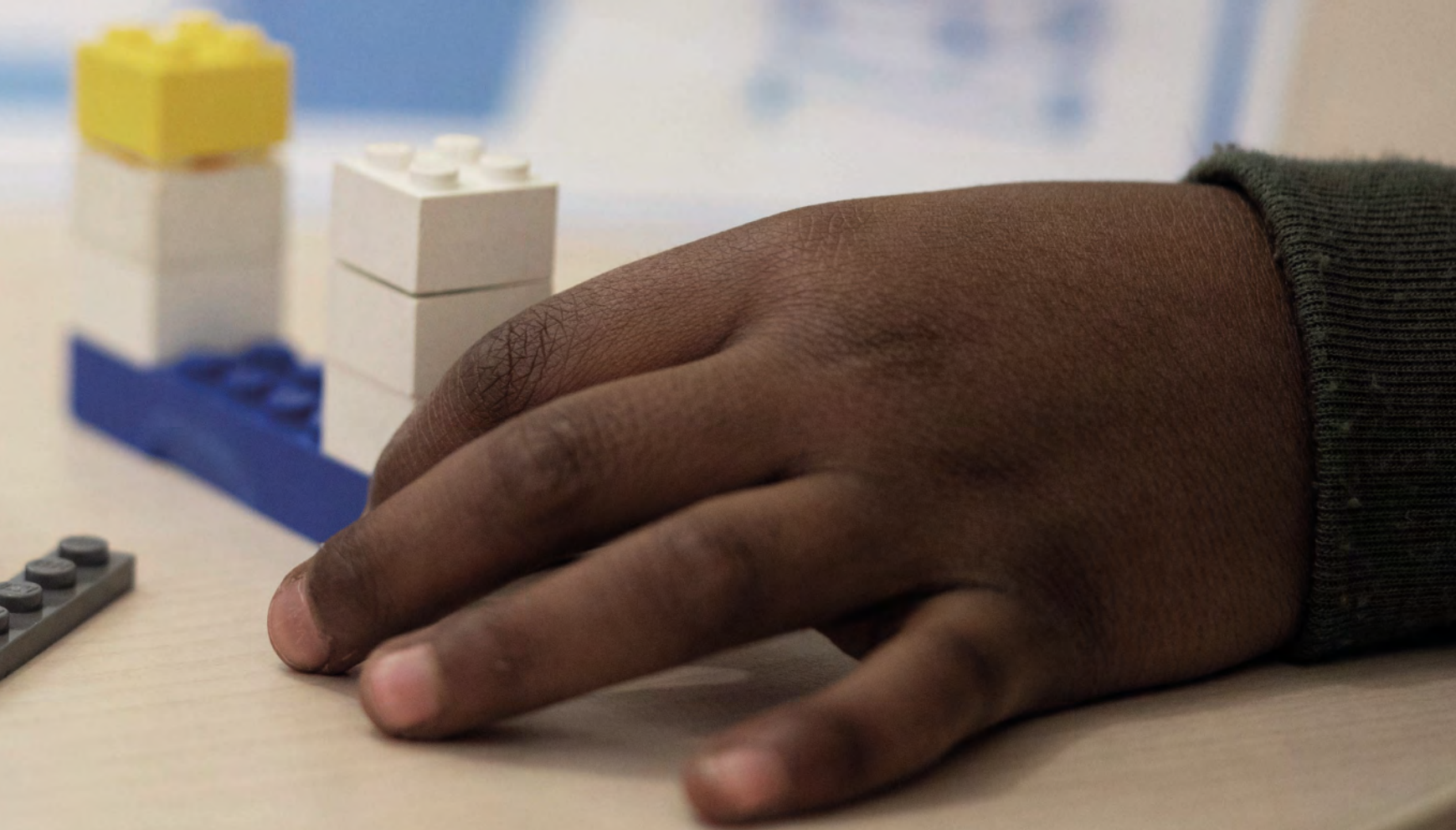
Lærere kjøper lærem

Ferdige undervisningsopplegg går unna på internett. Mens flere lærere blar opp fra egen lomme, hevder andre det er illojalt og bidrar til en kjøpekultur.

TEKST Elias Bakken Johansen FOTO Maja Ljungberg Bjåland

– Hvis jeg hadde vært en del av kjøp og kultur, hadde jeg vært forbaska rik, sier lærer Anne Marte N. Sandnes. På denne legostasjonen skal elevene bygge lego formet som tall, før de blir samlet i en miniatstilling mot slutten av mattetimen.

idler for egne penger

I klasse 1A på Lakkegata skole har de ofte stasjonsundervisning, og lærer Anne Marte N. Sandnes har stor glede av å lage sitt eget opplegg. I dag er det stigende rekkefølge som står på tapetet.

«Nå har det blitt helt vanlig at lærere bruker penger selv på å kjøpe opplegg til egen undervisning.»

Anne Marte N. Sandnes, lærer

Trikken suser oppover Trondheimsveien forbi Lakkegata skole i Oslo, men for barna overdøves støyen av en fast morgentradisjon: Jazz runger utover skolegården. I klasse 1A dingler en fargerik vimpel på tvers av rommet, langs veggene henger tall og bokstaver. Lærer Anne Marte N. Sandnes har gjort klar matematikkøktens fire stasjoner på hvert sitt bord, nå skifter hun til innetøfler.

Opplegget til mattetimen, med stasjonsarbeid, legoklosser og melkekartonger, har hun laget selv. En del av undervisningsopplegget hun lager, deler hun videre på nettstedet hun driver. Der kan lærere gratis hente undervisningstips og ideer til sine egne timer. Sandnes mener delingen er en positiv del av lærerjobben, men hun tror de fleste som kan tenke seg å dele, ender opp med å selge i stedet.

– Da jeg startet med dette prosjektet for seks år siden, kjente jeg ingen som hadde brukt penger fra egen lomme. Nå har det blitt helt vanlig at lærere bruker penger selv på å kjøpe opplegg til egen undervisning, forteller hun.

Sterke fronter

Det finnes mange steder på nett der lærere kan dele og kjøpe undervisningsopplegg. Facebookgruppen «Undervisningsopplegg – kjøpe/dele/selge» har nesten 14.000 medlemmer. Her deles materiell og opplegg en kan få tilgang til for en liten sum penger. I tillegg er det en rekke hjemmesider for deling og salg. Dessuten er en del lærere

registrert hos Teachers Pay Teachers (TPT), et nettsted der lærere over hele verden kjøper og selger undervisningsopplegg av hverandre.

Kjøpekulturen vekker debatt. Diskusjonene går på mange av undervisningsgruppene på Facebook med jevne mellomrom, og det er et betent tema blant lærerstanden. Mens noen ser det som en fin mulighet i en travel hverdag, er andre langt mer kritiske.

«Er det greit at lærere bruker sine egne penger på undervisningsmateriell, spill og bøker?» spurte bergenslærer Daniel Bolstad-Hageland i et innlegg på Utdanningsnytt i høst. Ja, mente noen. Men mange i kommentarfeltene var klart på neisiden: «Det vi lærere gjør, er å usynliggjøre våre behov ved å betale selv», skrev en. «Illojalt og skaper forskjeller. Foreldrene må jo undre seg når de kommer inn i de ulike klasserommene. Har de fått den «late, lite kreative» læreren eller har de fått læreren som bruker tida si på laminering, pynting, kopiering, syng etc.», mente en annen.

– Strikken tøyes

Daniel Bolstad-Hageland er opptatt av at han ikke vil vifte med en moralsk pekefinger. Han er selv blant dem som har betalt. Selv har han brukt cirka 3000 kroner på undervisningsopplegg på nett.

– Jeg har stått med bøker der jeg har sett min egen ungdom i bilder. Da er det lett å ty til noe som ligger klart der ute, og som dessuten er veldig bra. Det er likevel skummelt fordi strikken blir tøyd

Lærer Daniel Bolstad-Hageland skrev et innlegg på Utdanningsnytt i høst (under).

FOTO PRIVAT

lenger og lenger. Hva blir det neste vi sier ja til å bruke penger på? spør han.

Han frykter at trenden kan dele lærerne i to grupper. På den ene siden står de som bruker penger av egen lomme «uten å nøle», som gjør at elevene møter «klasserom og undervisningsopplegg med wow-faktor» og som «tilsynelatende gjør alt for elevene sine». På den andre siden står lærerne som bruker det som er tilgjengelig på sin skole, det som «med stor fordel kunne ha vært mer oppdatert».

– Jeg fikk mange tilbakemeldinger fra lærere som var enige i innlegget mitt, men som også understreker hvor praktisk det er. Man sparer så mye tid; en mangelvare i skolen, sier Bolstad-Hageland.

Det har jo blitt en trend i å legge ut bilder av egne klasserom, på disse kjøp og salg-gruppene på Facebook. Klasserom som er pyntet til randen. Glansbilder, i god Facebook-ånd, skriver Daniel Bolstad-Hageland. Ill.foto: Erik M. Sundt

«Er det greit at lærere bruker sine egne penger på undervisningsmateriell, spill og bøker?»

Er det problematisk at stadig flere lærere bruker egne penger på pynt som skal være med på å spritte opp klasserommet, samtidig som de kjøper inn prangende undervisningsopplegg fra andre lærere på Facebook?

Anne Marte N. Sandnes tror også mindre tid til å planlegge og stadig økende krav til kvaliteten på undervisningen er blant årsakene.

– Dessuten tror jeg mange lærere opplever at lærebøkene ikke dekker de behovene man har i undervisningen. De kan være utdaterte og ikke dekke kompetansemålene, men også fremstille stoffet på en tung og kjedelig måte, sier hun.

Lakkegata-læreren er skeptisk til undervisningsmaterialet som selges enkeltvis, ikke det som er tilgjengelig gjennom skolelisenser. Likevel tror hun ikke utbredelsen av lisenser kan endre trenden i en håndvending.

– Selv om lærerne på en skole får lisens, tror jeg likevel en del vil kjøpe fra andre steder. Jeg tror ikke en lisens får slutt på dette når det har blitt så mange aktører på markedet.

Målet er at skoleeiere skal betale

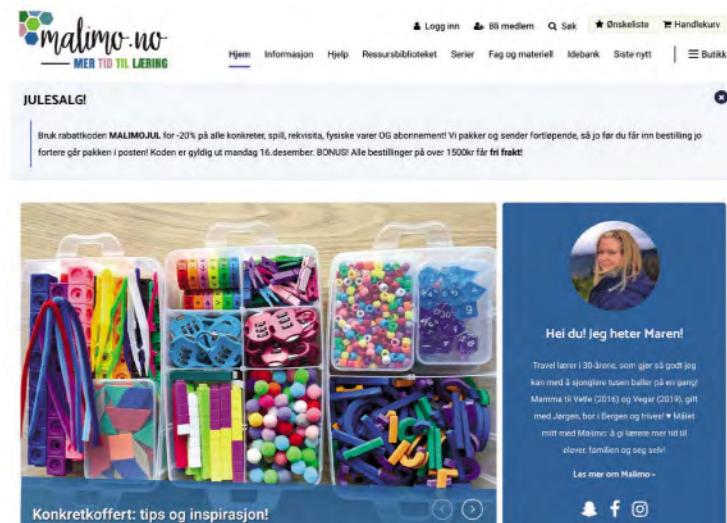
– Jeg vil selvfølgelig ikke at lærere skal bruke egne penger, sier Maren Lie Solvang, som driver nettstedet Malimo.no. Der kan lærere få inspirasjon og tips, og kjøpe ferdig undervisningsmateriell.

For noen år siden sendte hun e-poster der hun fortalte om prosjektet til hver eneste skole i landet. I tillegg sendte hun fysiske brev til hver kommune. Hun fikk knapt et svar. I dag tar skoler kontakt med henne ukentlig.

– Jeg vil egentlig ikke ha noen private kunder, men samtidig har jeg akseptert at jeg må det for å komme dit jeg vil. Målet er at det er skoleeierne

Lærer Anne Marte N. Sandnes og elevene i 1A starter hver dag i samling for å gjennomgå planen for dagen. Før de kan starte på dagens matematikktime, må de strekke ut og riste løs. – Strekk dere så høyt dere kan, nesten synger Sandnes.

>

Malimo har i dag 33.000 registrerte brukere. Det er forskjell på en bruker og en kunde. Å registrere seg som bruker er gratis, og man får tilgang til et ressursbibliotek.

«Hva blir det neste vi sier ja til å bruke penger på?»

Daniel Bolstad-Hageland, lærer

som skal ta regningen. Alle som jobber i skolen, vet at det å få til endringer er vanskelig. Da er det viktig at lærere melder inn behovet når de kjøper materiell, sier hun.

Det som for Solvang startet som et hobbyprosjekt hun delte fritt med kolleger, er blitt den største aktøren for deling og salg av opplegg og undervisningsmateriell.

Da hun jobbet ved en skole i Bergen, hadde hun flere elever som trengte tilpasning som gikk utover lærebøkene. I tillegg var mange av bøkene tydelig

utdaterte.

– Familie ble presentert som mor, far og barn, dessuten var materialet veldig hvitt. Det var lite innslag av den variasjonen man har i klasserommet. Jeg hadde laget materiell da jeg var i praksis og syntes det var veldig gøy, så da begynte jeg å lage opplegg ganske systematisk.

Vil heller at skolene skal betale

Malimo er for lengst blitt et aksjeselskap. Ifølge tall fra Proff.no var driftsresultatet på 700.000 kroner

Astrid Helgerud, spesialpedagog ved Kjeldås skole i Sande i Vestfold.
FOTO PRIVAT

– Betaling er et betent tema

Lærere som betaler for undervisningsmateriell er et betent tema, konstaterer spesialpedagog Astrid Helgerud.

Helgerud synes det er dumt at noen føler det er nødvendig å kjøpe opplegg. Hun understreker at det skal være skoleeiers ansvar å sikre at en lærer har det nødvendige materialet for å kunne drive god undervisning. Samtidig finner hun mye inspi-

rasjon i oppleggene som selges.

– Hvis det er ting jeg skal jobbe med, går jeg ofte inn på gruppene for å se hva som finnes av stoff. Eller så ser jeg tilfeldig at noen har brukt et opplegg de er fornøyd med, og så er det akkurat det jeg selv skal begynne på. Vi jobber jo gjerne med de samme tingene, vi lærere, sier Astrid Helgerud, som er spesialpedagog ved Kjeldås skole i Sande i Vestfold.

Frigjør seg fra lærebøkene

Astrid Helgerud tror kjøp av opplegg henger

i 2018, mer enn femdoblet fra året før. I dag sliter nettstedet med å ta unna all trafikken.

– Det har vokst enormt fort, litt fortere enn hva jeg klarer å henge med på selv. Nå bruker vi en del ressurser på å lage et nytt nettsted der det legges opp til blant annet Feide-pålogging. Vi forsøker å flytte fokuset fra enkeltpersonbrukere til skole-systembrukere.

Malimo har i dag 33.000 registrerte brukere. Det er riktignok forskjell på en bruker og en kunde. Å registrere seg som bruker er gratis, og man får

sammen med at flere frigjør seg fra lærebøkene. Ettersom fagfornyelsen trer i kraft fra neste skoleår, tror hun mange venter med å kjøpe nye læreverker. I denne overgangen antar hun en del ønsker å supplere de gamle lærebøkene med noe.

– For min del er det ikke nødvendig å bruke en krone på å gjøre jobben min, men jeg bruker likevel kroner fordi jeg ønsker å ha det på en spesiell måte. Om jeg vil ha noen grønne planter i klasserommet, for eksempel, da kjøper jeg meg noen grønne planter, sier hun.

– Noen har betenkeligheter med å kjøpe opplegg fordi

Anne Marte N. Sandes tror en kombinasjon av stadig mindre tid til å planlegge undervisning og stadig økende krav til kvaliteten på undervisningen, gjør at en del lærere ser verdien i å bruke egne penger på ferdige opplegg.

En del av undervisningsopplegget Anne Marte N. Sandnes lager, deler hun videre på nettstedet hun driver: Der kan lærere gratis hente undervisningstips og ideer til sine egne timer.

tilgang til et ressursbibliotek. Det har vært viktig for Solvang.

Veksten blant ikke-private kunder har vært stor. For bare tre år siden hadde hun syv stykker, i dag har hun 417. I tillegg er det ifølge Solvang flere lærere enn før som får refundert kjøpene. Hun tror man gjennom delingsgruppene kan få inntrykk av at flere lærere betaler selv enn det faktisk er, fordi man ikke vet om læreren får det dekket av skolen.

– Sann sett har det vært en veldig positiv utvikling. Før var det aldri snakk om å legge ut eller å sende faktura til skolen. I dag er det et økende antall lærere som har mulighet til det. Vi har gått fra å sende én slik faktura i kvartalet til å sende 10–15 i uka.

Maren Lie Solvang forstår at kjøp og salg av opplegg vekker engasjement.

– Jeg tror kritikken bunner i at man er redd for at man gradvis skal få mindre og mindre midler fordi behovene blir usynliggjort når lærere bruker sine egne penger. Derfor er det så viktig for meg at lærere som kjøper opplegg, også melder fra om behovet til ledelsen.

det blir sagt å være illojalt, og at det skaper forskjell mellom de som kjøper og ikke. Ser du noen ulemper med kjøp av opplegg?

– Min erfaring som lærer og mamma til fire er at hvorvidt man kjøper opplegg, er uavhengig av hvor god lærer du er og hvor god læring det blir. Du er ikke noe bedre eller dårligere lærer om du bruker det opplegget eller ikke. Man kan gå inn i et fancy klasserom, men det er ikke sikkert det skjer så mye mer læring der.

Lærer
Eirin Kvade
Rannekleiv
FOTO PRIVAT

Flere skoler kjøper lisenser

Lærer Eirin Kvade Rannekleiv i Arendal har jobbet uten lærebok i en årrekke, og hun har dermed laget materiell i lang tid. Hun en egen nettside for å videreutvikle salget hun startet med på Teachers Pay Teachers.

– Dette har blitt mye større de siste to årene. Nå er det ikke bare lærere som kjøper opplegg lenger. Flere og flere skoler kjøper lisenser. Ukentlig er det skoler som tar kontakt, sier hun.

Rannekleiv har sett det samme mønsteret som Malimo: Lærerne har tatt det til skolene, og så har lisenser blitt aktuelt.

Hun forteller at det startet med noen ildsjeler. Nå er det ganske mange som både lager, selger og deler.

– Det er krevende å skulle tilpasse til alle elever. Da er det ofte behov for materiell utenfor læreboken. Jeg er helt enig i at lærere ikke skal måtte betale fra egen lomme. Det bør skoleeierne gjøre. Men samtidig er økonomien ofte dårlig.

– Et mindretall som deler

På Lakkegata skole er matematikktimen godt i gang. De 15 førsteklasingene i 1A har for lengst gnidd søvnen ut av øynene. På nettbrettstasjonen sitter tre av elevene med hvert sitt par hodetelefoner, på den lærerstyrte stasjonen jobber noen med tallrekker. En samling Lego-tall har samlet seg på et provisorisk utstillingsbord ved siden av tavla.

Anne Marte N. Sandnes har stor glede av å lage opplegg som gjør undervisningen mer engasjerende, men opplever at gratismaterialet faller i verdi. Hun har snakket med flere lærere som synes terskelen for å dele opplegg har blitt høy.

– Selv om titusenvis av lærere er med i deler-grupper på sosiale medier, tror jeg det er et lite mindretall som aktivt er med og deler. For meg er det et poeng at vi er så mange som mulig som er med på å dele. Færre folk som deler, gir mindre mangfold.

Lærer
Ellen
Roberg-
Askim
FOTO PRIVAT

– Jeg gjør en bedre jobb

Ellen Roberg-Askim bruker egne penger på undervisningsopplegg.

– I bunn og grunn er jeg enig i at lærere ikke skal bruke egne penger på undervisningsmateriell. For en del år tilbake tok jeg likevel et valg. Hvis jeg skal være lærer, må jeg kjøpe en del ting selv, eller så må jeg begynne i en annen jobb. Jeg kan ikke gå rundt og være sur for alt jeg mener gjør undervisningen bedre, men som skolen av ulike grunner ikke kan prioritere. Så jeg bruker litt av mine egne penger. Det gjør at barna får bedre undervisning og at jeg gjør en bedre jobb, sier Ellen Roberg-Askim.

Hun har jobbet i montessoriskolen i mange år, men jobber nå ved Barkåker skole i Tønsberg i Vestfold.

Hun bemerker at lærere er ulike og trenger forskjellige ting. Hun mener fremtiden trolig ligger i digitalt undervisningsmateriell, og at en mulighet er at man skriver ut det materialet man vil ha, fremfor å ha hele bøker.

– En idé er at hver lærer får en pott i året som de kan bruke som de vil. Det er metodefrihet i norsk skole, så det er mange veier til målet. En slik løsning hadde gitt langt flere muligheter og bedre undervisning.

«Hvis jeg skal være lærer, må jeg kjøpe en del ting selv, eller så må jeg begynne i en annen jobb.»

Ellen Roberg-Askim, lærer

Lærer
Silje Ølstørn
FOTO PRIVAT

Har aldri undervist fra lærebøker

– Det er individuelt hvordan hver lærer vil undervise, mener lærer Silje Ølstørn.

Hun er selv lærer på Forradal oppvekstsenter i Stjørdal kommune, en fådelst skole der ulike årstrinn går i samme klasse. Foruten det store spriket mellom tredje- og fjerdeklasinger er det som i enhver klasse sprik innad på det enkelte årstrinn.

– Jeg finner ikke lærebøker det går an å bruke. Det er seks år siden jeg var ferdigutdannet, og jeg har aldri undervist fra lærebøker. Jeg liker best å lage egne opplegg.

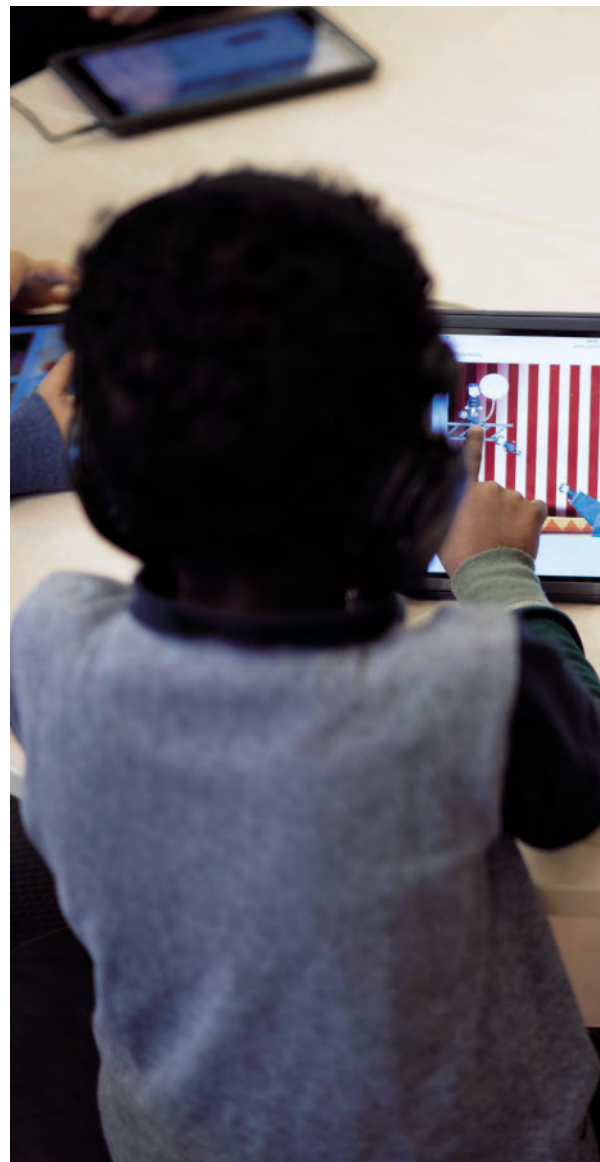
Hun oppdaget nettstedet Teachers Pay Teachers da hun studerte. Her fant hun materiell som var mer tilpasset klassene hun underviste, så hun begynte å kjøpe opplegg hun oversatte til norsk.

– Jeg har på en måte øvd meg i seks år, og nå har jeg kommet så langt at det er enklere å lage opplegg selv, sier hun.

Silje Ølstørn har som mål å legge ut ett opplegg i uken. Siden hun begynte, har det vært en jevn økning i salget. Hun tjener noen tusen kroner i måneden, noe hun bruker til å handle opplegg til seg selv. Hun kaller det en sirkel.

Hun bemerker at man kan bruke det utstyret og de læreverkene skolen tilbyr. Dersom man vil gjøre det på en helt annen måte, må man ofte betale selv. Likevel ser hun problemet.

– Det å bruke egne penger er en ulempe. Det er ikke meningen at vi skal bruke lønna vi tjener for å gjøre jobben vår, på å kunne gjøre jobben. Jeg skjønner at noen kan føle et kjøpepress. En måte det kan løses på, er om hver lærer får en pott i året som kan brukes fritt, sier Silje Ølstørn.

«Vi må være den eneste yrkesgruppen som skaffer materiell til jobben selv. Sykepleiere tar ikke med bandasje på jobb.»

Svar fra medlem i Utdanningsforbundet

Nettbrett-stasjonen er den som utløser størst engasjement blant førsteklassingene på Lakkegata.

Advarer mot betalingspress

Det er et stort minus hvis lærere ser seg nødt til å betale selv, mener professor Peder Haug.

– Om lærere føler seg snytt for muligheten til å gjøre jobben på en god måte, og føler de må betale for opplegg selv fordi arbeidsgiver ikke gir tilstrekkelig støtte, er det et stort minus, sier Peder Haug, som er professor i pedagogikk ved Høgskulen i Volda.

Haug håper kjøp av opplegg ikke kommer i stedet for det interne arbeidet som skal ligge til grunn for hvordan man realiserer læreplanen. Han mener behovet for lokalt utviklingsarbeid blir enda mer påtrengende og tydelig i fagfornyelsen.

– En del av poenget med fagfornyelsen er at vi ikke skal ha skoler som er like overalt, men bærer preg av sitt lokalmiljø. Det å kjøpe inn ferdige undervisningsopplegg når du skal være opptatt av det lokale, kan være motsetningsfylt, mener han.

Skeptisk til at lærere betaler selv

Sentralstyremedlem Siri Skjæveland Lode i Utdanningsforbundet er skeptisk til at enkeltlærere bruker egne penger på undervisningsopplegg.

– Selv om du har liten tid, kan du ikke gå på akkord med din egen profesjonalitet. Jeg mener ikke at dette nødvendigvis gjør det, men det er viktig at man ikke tyr til løsninger som svekker det profesjonelle ansvaret læreren har.

Lode understreker at lærere står fritt til å planlegge sin egen undervisning, og at det finnes mye bra på nettet som er gratis. Hun mener det går en grense mellom det du henter gratis og det du betaler for, og er bekymret for at noen kan bruke kjøp av undervisningsopplegg som en kjøp løsning.

– Tillitsvalgte, lærere og leder må finne kollektive løsninger for skolen dersom det er et behov for undervisningsmaterieell man ikke får dekket, mener hun.

I forbindelse med dette intervjuet sendte Lode ut e-post til medlemmer av kontaktforum for grunnskole i Utdanningsforbundet over hele landet. Dette er noen av innspillene hun fikk om problemstillingen:

«Skal vi drive skole på dugnad?».

«Vi må være den eneste yrkesgruppen som skaffer materieell til jobben selv. Sykepleiere tar ikke med bandasje på jobb».

«Jeg tror det har vokst frem en ukultur som har fått utvikle seg blant lærere over lang, lang tid».

«Det er ingen som kan nekte noen å bruke sine egne penger på hva de vil».

«Hva skal den enkelte lærer gjøre, da? For å få en bedre hverdag for både seg selv og elevene sine?»

«Det er utruleg kva du kan oppnå om du ikkje bryr deg om kven som får æra.»

Harry S. Truman (1884–1972) amerikansk demokratisk politiker og president

Dikt

Januarstart

Lett, kald nysnø
bølger mellom
brøytekanterne.

Piggdekkene
summer
monotont –

Frostrøyken
ligger tung
over fossen.

Som et tynt
smygende
tåkeslør over
bar asfalt.

Granskogen står
stiv og kvitkledd,
høgspenlinjene
er stramme.

Kvikksølvsoylen
er kort,
dagen litt lenger.

Av Steinar Bråten

ILL.FOTO PALEANGEL17, FREEIMAGES.COM

Ungdomsskule

Meir energi med sein start

I to veker fekk elevane på 9.-trinn ved Ringstabekk skole i Bærum i Akershus begynne skolen klokka ti. Det førte til meir aktive elevar og fleire matpakker. Den endra timeplanen var del av prosjektet «Kropp og sánn», som vara i fem veker

Elevane, som til vanleg begynte klokka ti på ni om morgonen, begynte nå klokken ti og slutta kvart over tre. De fekk i lekse å lage frukost og lunsj kvar dag.

– Elevane syntest det var positivt å begynne klokken ti, men keisamt å slutte seinare. Ifølgje lærarane hadde elevane, som til vanleg var trøytte om morgonen, no ein helt annan energi. Kvar morgon begynte dessutan med ei halv time fysisk aktivitet, fortel teamleiar Trygve Dyrstad.

I forskning omtalt på healthline.com, peikar forskarane på at det kan ha stor effekt på tenåringar å kunne begynne skoledagen ein time seinare.

Pedagogutdanning

Godkjenning av pedagogar med utdanning frå utlandet

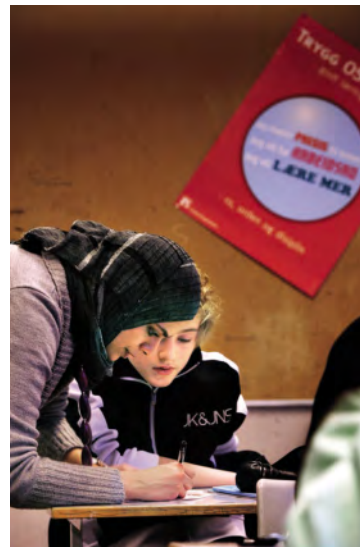
1. januar 2020 tok Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen (Nokut) over ansvaret for godkjenning av lærar og pedagogisk leiar/styrar i barnehage med utdanning frå utlandet.

Hadde du ein søknad hos Utdanningsdirektoratet som ikkje var ferdig behandla, blei denne automatisk ført over til Nokut ved årsskiftet. Du treng ikkje å sende inn ny søknad.

Frå 1. januar 2020 vil du finne informasjon om krav om dokumentasjon og prosess for søknad på Nokut sin nettstad.

Pedagogar med utdanning frå utlandet blir frå 1. januar i år godkjende av Nasjonalt organ for kvalitet i utdanningen, ikkje lenger av Utdanningsdirektoratet.

ILL.FOTO TOM-EGIL JENSEN

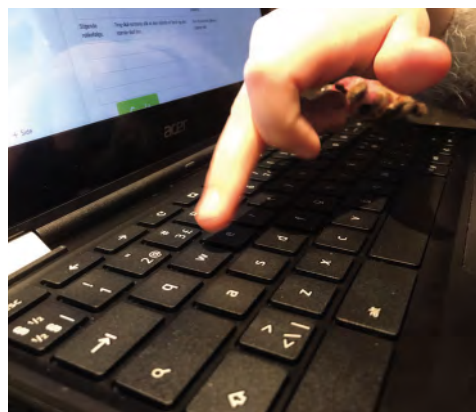

Informasjon- og kommunikasjonsteknologi

Rapport: Ingen teikn til meir læring etter digital satsing

2017–2019 gjennomførte Asker kommune satsinga «Digital læring i Asker-skolen». Den har til no ikkje gjeve påviselege resultat for læringa til elevane, konkluderer Nordisk institutt for studier av innovasjon, forskning og utdanning (NifU). Instituttet har vore engasjert av kommunen for å gje svar på om satsinga har gitt elevane betre læring.

I rapporten «Digital læring i Asker skolen: Sluttrapport fra følgeforskning» vert den einaste endringa nemnd; ei lita betring i matematikkresultata frå 2016 til 2018. I rapporten vert det konkludert med at dette vel så gjerne kan skyldast forhold uavhengig av den digitale satsinga, som endringar i elev-gruppa eller lærargruppa.

Digital satsing har ikkje gjeve påviselege resultat for elevane, slår NIFU fast i en rapport.

FOTO PAAL SVENDSEN

● Sør-Afrika

Elev fekk 17 års fengsel for åtak på lærar

TEKST Harald F. Wollebakk | hw@utdanningsnytt.no

Læraren var på veg til jobben ved Chibelihle Combined School i provinsen KwaZulu-Natal då ho stogga i eit lyskryss. Eleven, ein godt vaksen kar på 24 år, ropa på henne. Då ho spurte han om alt var i orden, trekte han henne ut av bilen, slo ho og prøvde deretter å køyre over ho. Læraren vart skadd og måtte til sjukehus. No er mannen dømd til 17 år i fengsel for drapsforsøk, melder nettavisa Times Live.

Ifølgje lærarorganisasjonen Sadtu sender dommen ei sterk og eintydig melding til andre elevar som utøver vald mot lærarar.

– Vald i skulane hemmar kvaliteten på utdanninga og læringsutbyttet, og det øydelegg framtida til mange elevar, seier Sadtu sin provinssekretær Nomarashiya Caluza.

Sadtu meiner den 24-årige mannen ikkje skulle ha vore teken opp som elev ved skulen, men heller fått tilbod ved ein opplæringsinstitusjon som passar betre for folk på hans alder.

Ein talsperson for utdanningsdepartementet i KwaZulu-Natal seier til Times Live at eleven hadde «uløyste problem» med rektor ved skolen, og tok ut frustrasjonen mot læraren.

ILL. FOTO JALME GIL/FREEIMAGES.COM

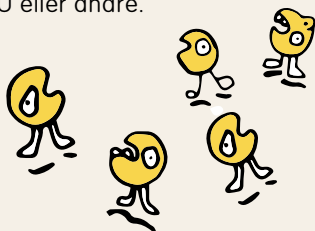
Skolefrukt.no

Ny energi med Skolefrukt

Hvorfor?

I følge nasjonal faglig retningslinje for mat og måltider i skolen bør elevene tilbys ordninger som sikrer tilgang til grønnsaker, frukt eller bær daglig. Folkehelseloven gir kommuner, fylkeskommuner og statlige myndigheter ansvar for å fremme folkehelse.

Skolefrukt er et tilbud til alle norske grunnskoler subsidiert av staten. Det kan enten være foreldrebetalt ordning eller at skolen oppretter felles bestilling som blir betalt av kommune, skole, FAU eller andre.

Hvordan?

Skolen velger type ordning:

- » Abonnementsordning der foresatte bestiller og betaler direkte via skolefrukt.no
- » Felles bestilling fra skolen direkte via skolefrukt.no

For begge ordningene gjelder:

Abonnementsordningen for Skolefrukt er subsidiert med kr 1,50,- per. frukt/grønnsak. Alle elever som abonnerer vil motta frukt de dagene skolen bestemmer at det skal tilbys frukt/grønt, og foresatte/kommune betaler kroner 3,20 per frukt/grønt.

Se gode eksempler på hvordan Skolefrukt kan organiseres på www.skolefrukt.no

**GRATIS
MATERIELL:
Kjøleskap
Fruktkasser**

ØFG

OPPLYSNINGSKONTORET
FOR FRUKT OG GRØNT

Helsedirektoratet

Arbeidstid i barnehagene:

– Jeg har mye dårlig samvittighet

Pedagogene i norske barnehager vil ha mer tid til å gjøre jobben sin.

TEKST Kaja Mejlbo | kaja@utdanningsnytt.no FOTO Marie von Krogh

– **Pedledere** i norske barnehager sliter med mye dårlig samvittighet, sier Trine Mæsel i Kvaleberg barnehage i Stavanger.

Bordet foran henne er mer eller mindre dekket av mel. Små barnehender gnir det utover mens ungene venter spent på at pepperkakedeigen skal bli flat nok for mann- og konekaker.

Avdelingen har ni barn. Trine er pedagogisk leder der på 20. året.

– Du får dårlig samvittighet når du tar ut plantid, fordi det går utover bemanningen, og du får dårlig samvittighet når du ikke tar ut plantid, sier hun.

– Da blir jo opplegget for barna mer tilfeldig, og du får ikke gjort dokumentasjonsarbeidet du skal gjøre, heller.

Ifølge arbeidstidsavtalen for kommunale barnehager skal pedagogene ha i snitt minst fire timers plantid hver uke. Denne tiden skal de bruke til dokumentasjon, lage faglig opplegg, samt drive oppfølgingsarbeid av enkeltbarn og dokumentasjon. I høst møttes arbeidsgiverorganisasjonen KS og Utdanningsforbundet til nye forhandlinger om avtalen. Resultatet ble at den nåværende versjonen forlenges. Det var også kravet fra forbundet, selv om mange pedagoger mener de har for lite plantid.

– Bakgrunnen er først og fremst at vi må få på plass en bedre grunnbemanning. Den klare tilbakemeldingen fra medlemmene våre er at de ønsker flere timer til planlegging, men at dette først lar seg realisere dersom bemanningen blir

styrket. Der har vi et stykke å gå, uttalte forbundsleder, Steffen Handal da resultatet var klart.

Han får støtte hos Mæsel.

– Løsningen må bli at pedlederen ikke regnes med i grunnbemanningen, mener hun.

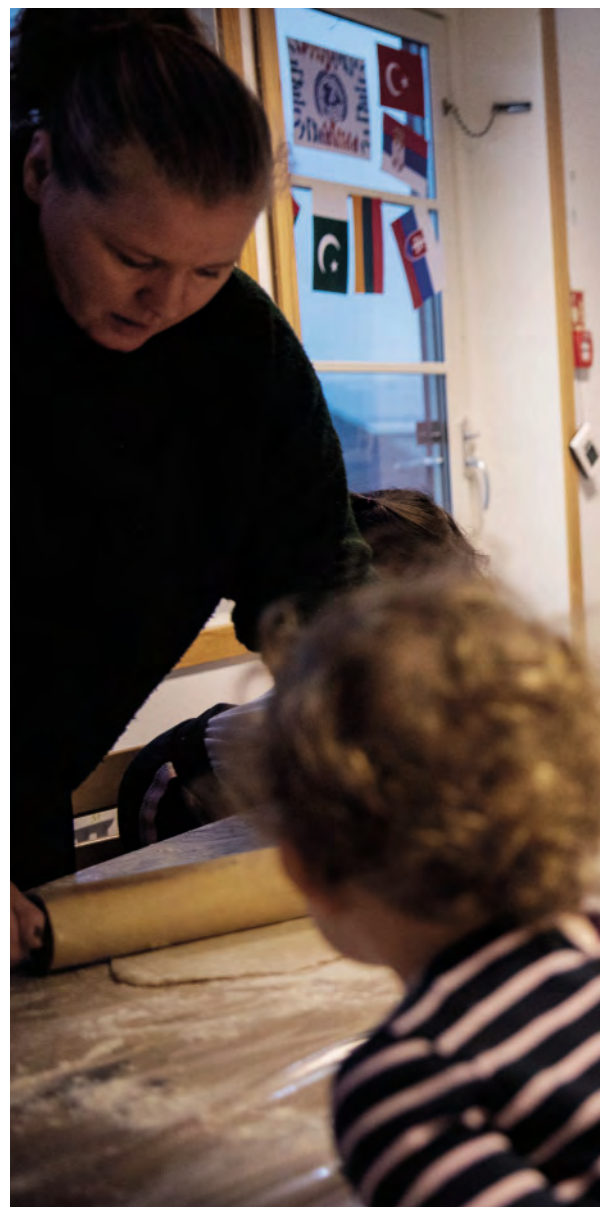
– Trenger flere timer

Leder for Barnehageopprøret, Palma Kleppe, gir også UDF-lederen rett i at bemanningen må økes for plantiden utvides.

– Bemanningsnormen og pedagognormen må samkjøres bedre. Nå fungerer bemanningsnormen bare på papiret, og pedagogene får ofte ikke ta ut de fire timene plantid de skal ha i løpet av arbeidsuka, sier hun.

Opprørsgruppa ble til i 2016, som en reaksjon på regjeringens visjoner for barnehagefeltet. Siden har de fortalt og dokumentert barnehagelærernes arbeidshverdag med kampanjene #uforsvarlig, #faktisk og #egentlig. Flere tusen historier om å være alene med store barnegrupper, stress og opplevelser av å ikke strekke til er blitt fortalt og delt i sosiale medier. Opprørsgruppa mener bemanningsnormen fra 2018 er mangelfull.

– Nøkkeltallene i normen kan i utgangspunktet fungere, men da må det sørges for at de er reelle og gjenspeiles i barnehagehverdagen og ikke kun gjenspeiler antall årsverk per barnehage, sier Kleppe. Hun understreker at pedagogene har behov for flere planleggingstimer enn de har i dag.

– Kravet til det pedagogiske innholdet i barnehagene har økt betraktelig, og pedagogenes arbeidsoppgaver er blitt enormt omfattende de siste ti årene, men plantiden økes ikke parallelt med dette, sier hun.

Gjør jobben på fritiden

En undersøkelse Respons Analyse gjennomførte på oppdrag fra Utdanningsforbundet i fjor, viste at hele 26 prosent av barnehagelærerne bruker mindre enn de fire timene de har krav på til planlegging, for- og etterarbeid i uka. Tre prosent får i snitt bare en eneste time.

Undersøkelsen viste også at hele 86 prosent av pedagogiske ledere og barnehagelærere gjør arbeidet på fritiden for å komme i mål: Nesten seks av ti bruker én til to timer i uken, mens 22 prosent bruker enda mer.

Kleppe håper pedagoger slutter å ta jobben med seg hjem.

– Når vi gjør det, usynliggjør vi behovet for plantid i arbeidshverdagen og for mer beman-

– Det handler om å anerkjenne profesjonen og ansvaret barnehagelærerne er blitt gitt, sier pedagogisk leder Trine Mæsel.

ning. Vi må slutte å ta ansvaret for at staten, eiere og styre ikke setter at nok tid til at vi skal gjøre jobben vår. Om systemet hviler på at ansatte skal jobbe gratis, har vi dessuten et stort problem med at arbeidsmiljøloven ikke blir etterfulgt, sier hun.

Lokal avtale om seks plantimer

Trine Mæsel i Stavanger har tatt oppfordringen for lengst.

– Før satt jeg med planleggingen etter at mine egne barn var lagt for kvelden. Det har jeg sluttet med. Men det er ikke så enkelt. Når jeg ikke får tatt ut plantimene mine, betyr det jo at jeg ikke får gjort det jeg egentlig skal og bør.

Kvaleberg barnehage har til og med fått på plass en lokal avtale som sier at pedagogene på småbarnsavdelingene skal ha fem plantimer i uka. På storbarnsavdelingene har de seks. Men det er fortsatt en utfordring å faktisk få tatt dem ut.

– Den siste måneden har vi for eksempel hatt en del sykdom. På fire uker har jeg bare fått tatt ut

tre planleggingstimer, forteller Mæsel.

– Jeg forsøker også å unngå å ta en time her og en time der. For hva slags planlegging blir egentlig det?

For henne handler det også om en anerkjennelse av profesjonen og ansvaret barnehagelærerne er blitt gitt.

– Da jeg ble utdannet for 20 år siden, hadde vi også fire timer til planlegging. Siden har det skjedd en enorm utvikling av barnehagelærerrollen, med mye større krav til faglig innhold, oppfølging og dokumentasjon. Problemet er at det fortsatt skal gjøres på fire timer. Jeg blir oppgitt. Det vitner om at KS ikke er i nærheten av å henge med i utviklingen, mener hun.

Palma Kleppe, lederen i Barnehageopprøret, har likevel troen på at det vil bli endringer til det bedre.

– Så lenge det er utpekt så store visjoner for barnehagesektoren, har man ikke noe valg. Alternativet er å fortsette som nå, men da må vi senke kravet til hva barnehager skal være.

● Utdrag fra arbeidstidsavtalen

• Minst fire timer i gjennomsnitt pr. uke av den ordinære arbeidstiden skal anvendes til planlegging, for- og etterarbeid for pedagogiske ledere/ barnehagelærere.

• Det er leders ansvar å sikre at dette arbeidet kan utføres som forutsatt, både individuelt og sammen med andre, og at de fysiske arbeidsforholdene er tilfredsstillende.

• Dersom planleggingstid går tapt, skal denne tiden erstattes på et senere tidspunkt.

Kilde: Utdanningsforbundet

- Ikke fordel plantiden rigid

KS mener bemannings- og pedagognormen må få etablere seg ordentlig.

– Nå må disse to normene få ro til å virke, slik at vi kan se på konsekvensene over tid, sier Trond Kalhagen, som er konstituert direktør for Kultur og utdanning i KS.

Men han ser utfordringene med at det er blitt flere pedagoger som skal ta ut mer plantid.

– Det kan bety lavere bemanning i perioder av dagen og at fagarbeidere og assistenter får ansvaret for store barnegrupper. Dette er en utfordring, særlig for små barnehager.

I tråd med loven

Da regjeringen foreslo innføring av bemanningsnorm og skjerping av pedagognormen i barnehagene, svarte KS at de ikke ønsket bindende normer.

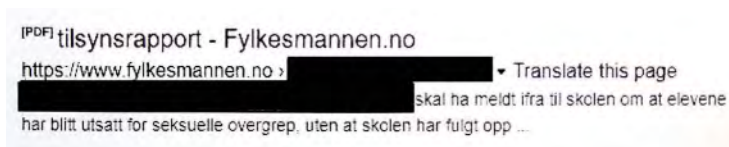
– Vi mener det bør være opp til lokale barnehagemyndigheter å sikre god nok bemanning. Noen barnehager har behov for en styrket bemanning, sammenlignet med andre. Det vi er mest opptatt av, er at barnehagene skal ha en bemanning som gjør at de ivaretar de kravene som stilles i lov og forskrift.

– Har de det i dag?

– Vi er ikke kjent med at det er mange tilsyn som sier at ikke barnehagene driver i tråd med det.

– I en undersøkelse utført på oppdrag fra Utdanningsforbundet svarer 86 prosent av pedagogene at de gjør planleggingsarbeidet på fritiden. Da brytes jo arbeidsmiljøloven?

– Der det er en utfordring, må barnehagelærerne varsle sin arbeidsgiver og ta opp dette lokalt. Arbeidstiden må organiseres slik at man får utført arbeidsoppgavene sine. Noen er også for rigide når plantiden skal fordeles. Særvtalen sier at man skal ha i snitt minimum fire timer per uke. Men det kan være perioder man trenger mer tid til planlegging og perioder man har behov for mindre.

Dette var blant treffene man fikk opp da man søkte på navnet til to av elevene i rapporten. Under sladden her sto de med fullt navn.

Fylkesmannen sladdet dokumenter for dårlig:

Elever ble navngitt på

Et navnesøk på elevene i Google var alt som skulle til. Da fikk man vite at de var varslere eller fornærmede i en overgrepssak. I over ett år lå det ute på Fylkesmannen i Oslo og Vikens nettsider.

TEKST OG FOTO Jørgen Jelstad | jj@utdanningsnytt.no og Ståle Johnsen | sj@utdanningsnytt.no

– **Jeg har nesten ikke ord.** Alle disse opplysningene som ligger her. Det kunne ha skapt kjempeproblemer for sønnen min senere i livet, sier moren til en av de berørte elevene.

Utdanning møter mødrene til to av de navngitte elevene ved kjøkkenbordet hjemme hos en av dem. De kjenner hverandre godt. Nå får de for første gang lese hva som har ligget ute på internett om sønnene deres, publisert av Fylkesmannen.

– Det er forferdelig at dette har ligget ute på internett. Det kan jo dukke opp igjen, sier en av mødrene og rister på hodet.

På bordet står kaker hun har bakt til jul. Utenfor glitrer det i snøen på grantrærne. De to mødrene stirrer ned i dokumentene som ble lagt ut på internett for over ett år siden. Fylkesmannen trodde

de hadde gjort en god jobb med å sladde de svært sensitive opplysningene. Men det hadde de ikke.

Alle de tre elevene som er navngitt i tilsynsrapporten, har hatt vanskelige perioder på skolen. Perioder de ønsker å legge bak seg. De berørte elevene i denne saken er informert om at foreldrene møter Utdanning, og hva saken gjelder.

– Da sønnen min fikk høre om dette, var det første han sa: Tenk om arbeidsgiveren min har sett det. Han ble helt svart i øynene, sier en av mødrene.

– **Diagnoser og personkarakteristikk**
Noen år tilbake, et sted på Østlandet, pågikk en etterforskning som involverte en rekke elever ved en skole. Saken handlet om seksuelle overgrep, og

● Dette er saken

● Fylkesmannen i Oslo og Viken publiserte to tilsynsrapporter som var så dårlig sladdet at man enkelt fikk fram svært sensitive personopplysninger.

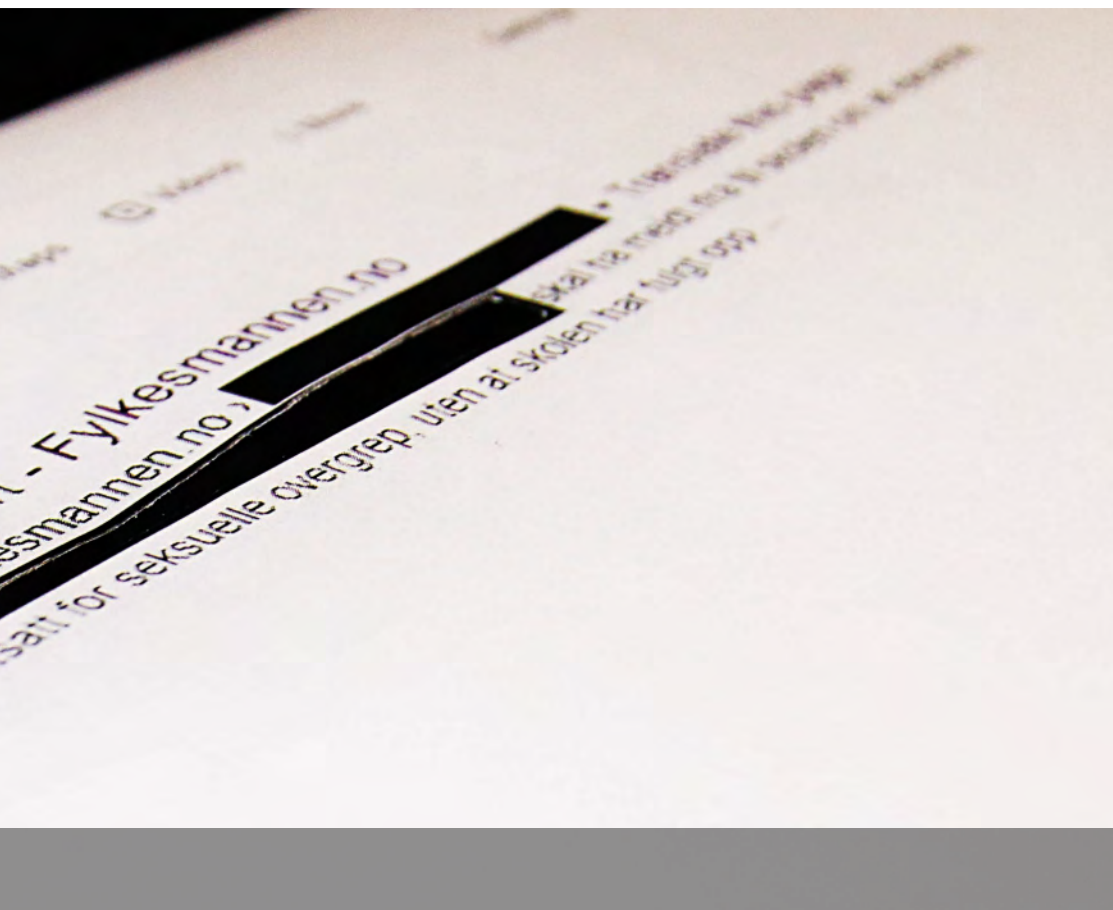
● Et Google-søk identifiserte mindreårige som var avhørt som vitner eller fornærmede i en etterforskning av seksuelle overgrep.

● I rapporten kunne man også lese om diagnoser, atferdsproblemer og personkarakteristikk.

● En av elevene var varslere i overgrepssaken. Foreldrene mener svikten kan utgjøre en sikkerhetsrisiko for han.

● Rapportene lå ute i over ett år. Alle spor etter rapportene er nå fjernet fra internett.

● To uker etter at Utdanning varslet Fylkesmannen om svikten, hadde de fremdeles ikke kontaktet de berørte.

Slik avdekket Utdanning sladde-svikten

I forbindelse med en annen sak søkte vi på navnet til en skoleleder. Da dukket tilsynsrapporten opp i søketreffet fra Google.

Underteksten til søketreffet inneholdt skolelederens navn og tekst fra tilsynsrapporten.

Vi åpnet pdf-filen og søkte etter skolelederens navn. Vi fikk treff, men navnet var svartsladdet. Da forsto vi at dokumentet var dårlig sladdet, og at teksten lå tilgjengelig under sladden.

Vi merket den sladdete teksten og limte den inn i Word. Dermed kunne vi lese hele rapporten, som viste seg å inneholde svært sensitive personopplysninger om navngitte elever.

Teksten ble indeksert av Google og dukket derfor opp hvis man søkte på navnene i rapporten.

Google i overgrepssak

den endte til slutt med at en person ble dømt. I forbindelse med etterforskningen sendte politiet en anmodning til Fylkesmannen i Oslo og Viken om å gjennomføre et tilsyn med skolen for å se om de fulgte opp elevene på en tilfredsstillende måte.

I tilsynsrapporten navngir Fylkesmannen tre elever som hadde vært inne til avhør i politiets etterforskning. De omtaler en rekke svært sensitive opplysninger i rapporten:

- At elevene var avhørt som vitner eller fornærmede i en sak om seksuelle overgrep.
- Diagnoser og spesialundervisning.
- Opplysninger om atferdsproblemer og informasjon fra foreldresamtaler.
- I tillegg kommer det til uttrykk personkarakteristikker, særlig knyttet til én av elevene.

Google-søk identifiserte elevene

Fylkesmannen i Oslo og Viken hadde lagt en sladdet tilsynsrapport ut på sine nettsider som en pdf-fil. De sensitive opplysningene var imidlertid så dårlig sladdet at man enkelt fikk opp hele teksten ved å kopiere den over i Word.

Sladde-blemmen medførte at alt fra rapporten

ble plukket opp av søkemotorene på internett. Gjennom Google-søk på elevenes navn fikk man opp at de var involvert i en sak om seksuelle overgrep.

De tre elevene var ikke selv ofre for seksuelle overgrep, men de var inne til politiavhør i forbindelse med saken. En klønete formulering i rapporten ble imidlertid plukket opp i Google-søketreffet og fikk det til å fremstå som om to av elevene var ofre for overgrep, selv om det ikke var tilfellet.

Den samme sladde-svikten gjaldt en annen rapport fra samme fylkesmannsembete. Den omhandlet en sak som har fått mye medieomtale. Her var det ikke navngitt elever, men det sto like fullt en rekke sensitive opplysninger i tilknytning til saken.

Begge tilsynsrapportene har ligget ute på internett i over ett år.

Fylkesmennene er statens forlengede arm ut i kommunene og skal kontrollere at lovverk blir fulgt. Som de selv skriver på sine nettsider, skal de «sørge for rettssikkerheten for den enkelte innbygger».

Hva skjer når fylkesmannen selv står bak et lovbrudd?

– Har offentliggjort vår sønns navn som varsler

Inn dørene til en kafé på Østlandet kommer moren til den tredje eleven som er navngitt i tilsynsrapporten. Hun hilser, smiler forsiktig, og setter seg ned på pinnestolen ved et bord langs vegg.

Foreløpig har hun kun fått et omriss av hva saken dreier seg om på telefon. Nå får hun se opplysningene som er lagt ut om sønnen for første gang. Hun leser raskt. Rister på hodet.

– Dette er helt vanvittig, sier hun.

Hun kikker opp fra dokumentene.

– Hva gjorde dette ute på nettsidene til Fylkesmannen?

Senere samme dag sitter hun og faren til gutten i leiligheten til en av dem. Opplysningene har begynt å synke inn.

– Det er et ekstremt alvorlig brudd på personvernet. Så mye personlig informasjon som har ligget ute, sier moren.

Foreldrene forteller at sønnen var en av dem som sa fra om hva som foregikk og dermed bidro til at overgriperen ble stoppet og senere dømt. På bordet ligger et brev fra Kriminalomsorgen. Den >

«Man skulle tro fylkesmannen var den trygge delen i systemet oppe i alt vi har vært gjennom. Men så var de ikke det.»

Mor til en av elevene.

dømte overgriperen skal ut på permisjon. Da blir de varslet.

«Under permisjonen skal innsatte ikke oppsøke eller på annen måte ta kontakt med deg som fornærmet i straffesaken», står det i brevet. Den straffedømte vet ikke at sønnen deres var en av varslerne da han ble pågrepet og dømt.

– At Fylkesmannen gjennom dette har offentliggjort vår sønns navn som varslere, kan innebære en sikkerhetsrisiko for ham. Dette er et grovt overtramp som de ikke anerkjenner konsekvensene av, sier faren.

To uker har gått siden personvernbruddet ble kjent for Fylkesmannen. Foreldrene har ennå ikke fått vite noen ting.

– Alvorlige konsekvenser

I Datatilsynet karakteriserer de svikten som kjempealvorlig for dem det gjelder.

– Hvis de har fortalt sensitive ting under løfte om konfidensialitet, og så blir det lagt ut uten ordentlig sladding, er det veldig alvorlig, sier Camilla Nervik, seksjonsleder ved Seksjon for offentlige tjenester i Datatilsynet.

Hun sier feilen åpenbart har store konsekvenser for de berørte. Fylkesmannen plikter å melde avvik til Datatilsynet, noe de har gjort.

– Så vil vi vurdere hva vi gjør videre, sier Nervik.

Etter at Utdanning varslet Fylkesmannen i Oslo og Viken om saken, ble begge rapportene fjernet fra internett. Opplysningene er også fjernet fra søkemotorene. Utdanning har fått sikkerhetssperter fra tjenesten slettmeg.no til å gjøre det de kan for å finne de fjernede opplysningene, og de har ikke vært i stand til det.

– Dette er en svært alvorlig sak, sier Hans Marius Tessem når han får høre hva som har blitt lagt ut, særlig når det gjelder rapporten hvor elever er navngitt i tilknytning til en overgrepssak.

Han er seniorrådgiver ved Norsk senter for informasjonssikring og leder tjenesten slettmeg.no. Han sitter også i Personvernemnda. Tessem sier denne type personopplysninger har de strengeste kravene til behandling.

– I dette tilfellet gjør personenes alder det ekstra graverende, etter som barn og unge er en spesielt sår-

Camilla Nervik i Datatilsynet sier svikten er veldig alvorlig.
FOTO ILJA HENDEL

«I dette tilfellet gjør personenes alder det ekstra graverende.»

Hans Marius Tessem,
slettmeg.no

bar gruppe, sier han.

Han sier at når noe først har vært lagt ut på nett, finnes ingen garantier for å få fjernet det helt.

– I dette tilfellet kan noen også ha lastet ned pdf-filen mens den har ligget ute. Da er den fortsatt på avveie, sier Tessem.

Han sier de som behandler slike data i langt større grad må evne å sette seg inn i situasjonen til de som kan bli rammet av dårlig håndtering av sensitive opplysninger.

– Da ville man behandlet denne type informasjon langt mer varsomt, sier Tessem.

Så hva skjedde egentlig hos Fylkesmannen i Oslo og Viken da de la sensitive opplysninger ut på internett?

– Menneskelig svikt

– Dette skulle ikke kunne skje, men det har skjedd. Vi kan ikke late som det ikke har skjedd eller at noen andre er skyld i det. Dette er mitt ansvar, sier Grethe Hovde Parr, avdelingsdirektør for Barnehage- og utdanningsavdelingen ved Fylkesmannen i Oslo og Viken.

Hun leder avdelingen som har lagt ut de to tilsynsrapportene. Dette intervjuet ble gjort fire dager etter at Utdanning varslet henne om hva som hadde skjedd.

– Dette er en menneskelig svikt. For rutinene våre er helt klare, sier Parr.

Hun understreker at de fra våren 2019 har brukt sikker programvare for å sladde dokumenter. Før var rutinen at man skulle skrive ut dokumentet og sladde for hånd. Deretter skulle dokumentet skannes inn igjen, før det ble sendt elektronisk.

På spørsmål om de ved sladding av så sensitive personopplysninger har hatt en rutine for at sladdingen skal kontrolleres gjennom to ledd, svarer hun nei.

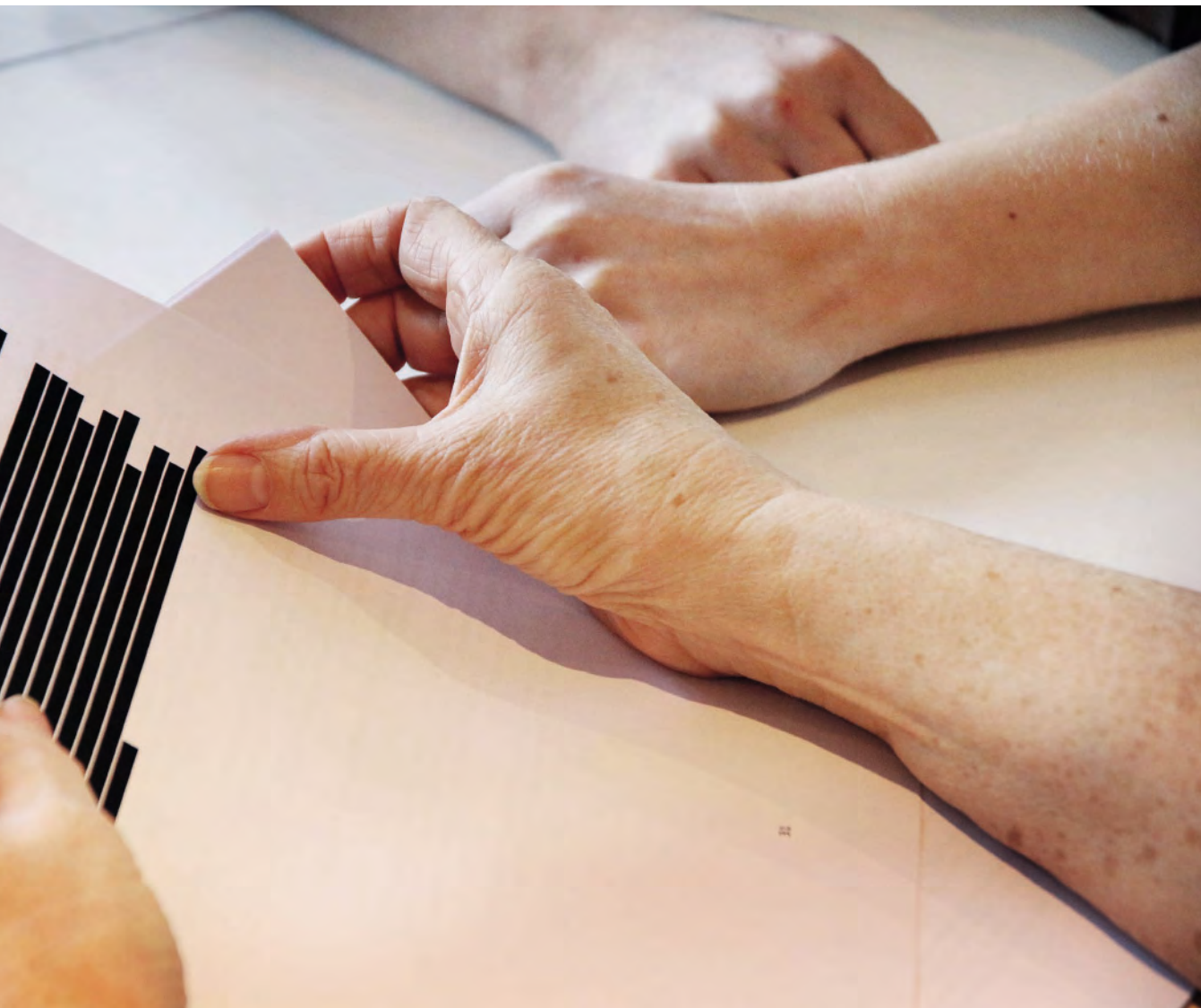
– Vi trodde at når rutinen var så klinkende klar at du måtte ta ut en papirkopi og skanne den inn igjen, skulle det være hundre prosent sikkert, sier Parr.

– Har dere grunn til å tro at dårlig sladding gjelder mer enn de to rapportene vi fant?

– Nei, jeg har ikke grunn til å tro det. Men i og med at det kunne skje med to rapporter, kan jeg ikke garantere at det ikke har skjedd. Hvis du hadde spurt meg, uten å ha funnet disse to rapportene, hadde jeg sagt at «nei, det kan ikke skje,

– **Jeg hadde** ikke i mine villeste fantasier tenkt at det sto så mye personlige opplysninger her, sier den ene moren når hun får rapporten.

Grethe Hovde Parr, avdelingsdirektør for Barnehage- og utdanningsavdelingen ved Fylkesmannen i Oslo og Viken.

for vi har en rutine», sier Parr, som understreker at de nesten aldri publiserer sladdede dokumenter.

Hun sier de nå gjennomgår rutinene på nytt. De vil også følge opp med mer kursing av de ansatte, og Fylkesmennenes fellesadministrasjon vil bringe saken videre til de andre fylkesmennene.

– Vi er veldig lei oss for at dette har skjedd, og vi følger opp slik at det ikke skal skje igjen.

– Klarer du å ta inn over deg hvor mye dette kan ha å si for en ungdom som har denne type opplysninger om seg selv liggende ute på nett?

– Jeg tror at jeg klarer det, sier Parr.

Hun tar en kort pause i intervjuet, lener albue på bordet.

– Ja, jeg tror at jeg klarer det.

– Fylkesmannen har ikke snakket med oss engang

De to mødrene som sitter ved kjøkkenbordet og blar i dokumentene, har ikke kjent til noe av det som står i tilsynsrapporten. Det til tross for at sønnene deres er navngitt med en rekke sensitive opplysninger, som diagnoser og omtale av forhold på skolen.

– Jeg hadde ikke i mine villeste fantasier tenkt at det sto så mye personlige opplysninger her, sier

den ene moren.

Hun reagerer også på det hun mener er en rekke faktafeil i rapporten, beskrivelser av sønnen og hendelser de ikke kjenner seg igjen i.

– Og Fylkesmannen har ikke snakket med oss engang, sier hun.

Ingen av mødrene ble kontaktet i forbindelse med tilsynet den gang.

– Vi har hatt så mye frustrasjoner med alt som har skjedd opp mot skolen. Og så kommer dette på toppen, at de har lagt dette ut på nett, sier den andre moren.

De er veldig glade for at det er oppdaget og fjernet. De synes det er vanskelig å forstå hvordan dette kan ha skjedd.

– Når vi kontakter skolen, for eksempel for å melde fravær, får vi ikke lov til å bruke navnet på barnet vårt. Så strenge er de med personvernet. Men fra Fylkesmannen legger de dette rett ut på internett, sier den ene moren.

– Og man kan stille spørsmål ved hvorfor de har brukt navn på elevene i rapporten i utgangspunktet, sier hun.

De to har hatt mange kamper med systemet for å følge opp barna sine.

– Man skulle tro Fylkesmannen var den trygge >

«Man trenger ikke være jurist for å skjønne at kombinasjonen i denne saken, med denne type alvorlige opplysninger om barn og mulighet til å finne det i søkemotorer, det medfører høy risiko.»

Jan Sandtrø, advokat

delen i systemet oppe i alt vi har vært gjennom. Men så var de ikke det, sier hun.

To uker etter at Fylkesmannen ble varslet om svikten har ingen av mødrene hørt noe fra dem.

– Det er nesten det verste. At vi ikke har fått vite dette. Det er helt uakseptabelt at vi ikke har fått beskjed. Nå må vi bare håpe det ikke får konsekvenser for noen av guttene våre, sier en av mødrene.

– Viktigere at vi er kloke i det vi gjør

Datatilsynet skriver følgende om plikten til å informere: «De som er berørt av et avvik, altså de som har fått personopplysninger på avveier, skal informeres dersom det er sannsynlig at det vil medføre en høy risiko for deres rettigheter og friheter. Dette skal skje så raskt som mulig.»

– Vi synes det er vanskelig å vite om vi skal vurdere dette som kritisk og svært alvorlig for dem som er berørte. Derfor har vi bedt Datatilsynet om råd, sier Parr.

På tidspunktet for intervjuet hadde heller ikke Utdanning vært i kontakt med de berørte ennå.

Parr peker på at de har fått fjernet alt fra internett, og at de ikke har grunn til å tro at de berørte har visst at det har ligget ute.

– Da tror jeg de hadde kontaktet oss, sier Parr.

Hun mener de må vurdere om det er til barnas beste å informere om svikten, fordi det kan være en belastning for dem å vite at dette har ligget ute.

– Det høres ut som en bekvemmelig grunn for dere til å slippe å ta kontakt?

– Jeg har ikke sagt at vi ikke skal ta kontakt, jeg har sagt at vi har bedt om råd. Da vil vi gjerne høre hva de rådene er først.

– Burde dere ikke fått det rådet ganske raskt?

– I og med at dette har ligget ute, antagelig i mange år, tenker jeg det er viktigere at vi er kloke i det vi gjør, enn at dette må skje over natta.

– Men dere vurderer det slik at det er et alternativ å ikke ta kontakt med de berørte?

– Jeg er ikke sikker på om det er et gode i forhold til dette med personvern. Personvern er vel å ivareta folk. Er det en ivaretagelse at de får vite om at dette har ligget ute?

– Hvis de allerede vet det da? Det kan vel ikke dere vite?

– Nei, men jeg er interessert i å vite om det finnes noen regler for at vi skal kontakte dem. Og da må vi

forholde oss til disse reglene. Hvis det ikke finnes regler, må vi gjøre en vurdering ut fra hva vi mener er best. Og da vil jeg rådføre meg med juristene.

Hun gjentar flere ganger at de ikke har konkludert ennå.

– Det kan godt hende konklusjonen blir at vi skal informere. Og så er spørsmålet på hvilken måte vi da skal informere, sier Parr.

– Bagatellisering av hele hendelsen

Da Utdanning senere kontakter faren til en av elevene, blir han opprørt over at det er mulig å gjøre en så alvorlig feil med denne type opplysninger. Når han får se hva Fylkesmannen i Oslo og Viken svarer om svikten, synes han det framstår som om de bagatelliserer hele hendelsen.

– Og det er helt utrolig at jeg som far blir gjort oppmerksom på dette fra en journalist. Jeg har ikke hørt noe fra Fylkesmannen. Det er ganske oppsiktsvekkende, skriver han i en e-post.

Vurderingen til Fylkesmannen i Oslo og Viken faller heller ikke i god jord hos eksperter på personvern.

– De berørte skal varsles

– Dette høres virkelig ikke bra ut, sier Jan Sandtrø etter å ha fått forklart saken på telefon.

Han er jurist med ekspertfelt innen personvern og teknologi og sier utgangspunktet i en slik sak er å varsle de berørte uten ugrunnet opphold.

– Det betyr at det skal normalt skje før Datatilsynet varsles, sier han.

Ifølge personvernlovgivningen skal berørte varsles hvis det er sannsynlig at bruddet medfører høy risiko for personvernet deres.

– Man trenger ikke være jurist for å skjønne at kombinasjonen i denne saken, med denne type alvorlige opplysninger om barn og mulighet til å finne det i søkemotorer, det medfører høy risiko, sier Sandtrø.

Han understreker at bruddet har skjedd, uavhengig av om man har fått fjernet sporene fra nettet i ettertid.

– Fylkesmannen sier de må vurdere om det å få vite om dette, vil være å påføre de berørte en tilleggsbelastning – altså at man gjør vondt verre?

– Det er ikke opp til dem å vurdere. Det er ikke noe som gir unntak fra å varsle etter loven, sier

Sandtrø.

– Har de berørte noen mulighet til å ta denne saken videre, når de får vite hva som har skjedd?

– Ja, de kan kreve erstatning etter personvernforordningen. Det er ikke noe krav at de må ha hatt tap eller lignende tilknyttet saken. De kan kreve erstatning for tort og svie.

– Fylkesmannen må vurdere selv

Hans Marius Tessem i Norsk senter for informasjonssikring mener også det kan være et nytt lovbrudd fra fylkesmannens side hvis de ikke informerer de berørte.

Leder for Personvernemnda, Mari Bø Haugstad, ønsker ikke å uttale seg bastant etter å ha fått noen få opplysninger om hva det gjelder via sms. Hun svarer at det ut fra beskrivelsen synes «naturlig også å varsle barnas foreldre», men at Datatilsynet er rett instans til å vurdere det.

Seksjonsleder Camilla Nervik i Datatilsynet forklarer at deres behandlingstid i slike saker er lang. Hun understreker at Fylkesmannen selv har ansvar for å gjøre en selvstendig vurdering av om berørte skal kontaktes, og at dette er en separat sak fra avvismeldingen de har sendt Datatilsynet.

Hos Fylkesmannen har de valgt å vente.

– Hvem kan gi fylkesmannen bot, da?

Parr sier de ikke har undersøkt om de berørte har noen rettigheter til å ta saken videre enten i retts-systemet eller en klageinstans.

– Vi er i alle fall ikke klageinstans for noe sånt. Hvem som kan være klageinstans, vet jeg ikke. Og hvem er det som kan gi Fylkesmannen bot, da?

– Dere er vel ikke øverst i kongeriket, er dere det da?

– Nei, det var ikke det jeg mente. Men det er noe med hva slags rolle de forskjellige organene har, sier Parr.

– Kan dere ha noen form for erstatningsansvar?

– Jeg tror heller at vi kan få bot for at vi ikke har gjort det vi skulle ifølge regelverket. Men for å utløse erstatningsansvar må man vel kunne dokumentere noen form for skade som et resultat av det som har skjedd.

– Noen vil si det er skade nok at dette har ligget ute i lang tid?

– Dette har vi jurister som sikkert kan hjelpe oss med. Jeg er mer opptatt av hva vi kan gjøre for at

dette ikke skal skje igjen, og ikke så mye på den biten, sier Parr.

Noen dager senere blir hun konfrontert med opplysninger om at foreldrene til en av elevene mener svikten kan ha utsatt sønnen for sikkerhetsrisiko fordi han var varsler i overgrepssaken. Parr sier at de står fast ved sine vurderinger i saken.

– Hva er den vurderingen?

– At vi har brukt tiden på å fjerne det som var ute på internett. Nå er vi i prosess for å vurdere hva vi skal gjøre videre. Vi synes ikke vi nå skal ta en beslutning om vi skal kontakte de berørte. Vi mener vi har mer tid til å gjøre de vurderingene, sier Parr.

– Dere er ikke bekymret for at dere med den vurderingen bryter loven?

– Vi har en rolle der vi skal føre tilsyn med at andre følger regelverket, så det er klart vi er opp-tatt av å følge regelverket, sier Parr.

– Skrevet en hel stil om sønnen min

I en leilighet i en by på Østlandet sitter foreldrene til den ene gutten som varslet i overgrepssaken. Levende lys blafrer i lysholderne på det massive trebordet i stua.

– Det er hårreisende at det er journalister som må melde fra til oss om dette, sier faren.

– Fylkesmannen sier det kan være belastende for de berørte å få vite at dette har ligget ute, og at det kan være en grunn for ikke å melde fra?

– Belastningen skjedde jo idet de la dette ut. Det får de ikke gjort noe med. Det høres ut som

en måte å forsøke å slippe unna med dette. Det er provoserende, sier han.

Foreldrene reagerer også på at det i rapporten er flere negative personkarakteristikker av sønnen.

– De har jo skrevet en hel stil om sønnen min. Dette er utrolig følsom informasjon om ting han prøver å legge bak seg. Ting som potensielt kunne fulgt han inn i jobbsøkerprosesser og andre ting, sier faren.

De kan ikke forstå hvorfor Fylkesmannen ikke varslet dem umiddelbart om det som hadde skjedd, særlig med tanke på at sønnen var en varsler.

– De frarøver oss muligheten til å ta sikkerhetsforanstaltninger. Vi vet ikke så mye om den dømte gjerningspersonen. Hva slags type det er, om han er hevngjerrig eller ikke, sier faren.

Foreldrene undrer seg over hvorfor det overhodet ble brukt navn i rapporten, fordi det i seg selv kunne gi andre kjennskap til at sønnen var varsler.

– Denne rapporten har helt sikkert sirkulert blant flere i usladdet versjon, sier faren, som nå lurert på hvor mange og hvem som har sett rapporten i utgangspunktet.

De mener det er ansvarsfraskrivelse å ikke informere dem.

– Noen kan ha lastet dette ned. Det kan dukke opp igjen senere. Det vet man ikke, sier moren.

Foreldrene har kontaktet advokat. De frykter at svikten ikke får noen konsekvenser for kontrollmyndigheten som nå selv står bak et lovbrudd.

– Hvis dette ikke får noen følger for Fylkesmannen, slipper de altfor lett unna, sier faren.

«Dette er utrolig følsom informasjon om ting han prøver å legge bak seg. Ting som potensielt kunne fulgt han inn i jobbsøkerprosesser og andre ting.»

Far til en av elevene

Denne reportasjen ble første gang publisert på Utdanningsnytt.no den 10. desember.

Etter publiseringen har Fylkesmannen tatt kontakt med foreldrene til de navngitte elevene og bedt om et møte.

Følg saken videre på Utdanningsnytt.no.

Der kan du også lese:

> Sladde-svikten hos Fylkesmannen kan ende med bot

> Personvernombudet ber alle fylkesmenn sjekke nettsidene sine etter sladde-svikten

> Fylkesmannen varslet ikke de berørte om personvernbrudd: Vitner om maktarroganse mener advokat

> Jusprofessor: – Bruken av elevenes navn i rapporten er kilden til alt det gale som har skjedd etterpå

Morgenstund har **grøt** i munn

Havregryn, smør, salt og vann er alt som skal til.

Klokka er 07.30. Utenfor Stokke ungdomsskole er det bekmørkt, inne i kantina er det pyntet til jul. Arna Larsen heller ingredienser i en stor kasserolle. Snart kommer sultne elever, og de vil ha grøt.

TEKST OG FOTO Marianne Otterdahl-Jensen

Ordningen med å servere grøt til elevene ved Stokke ungdomsskole i Vestfold kom i gang tidlig våren 2019. Skolens helsesykepleier Lene Solberg startet prosjektet og sto selv for de første grøtserveringene.

– Det ble så godt mottatt at vi ville utvide, og med hjelp fra Frivillighetssentralen i Stokke kunne vi tilby grøt tre dager i uka, sier hun.

Lene Solberg forteller at mange elever ikke

rekker å spise frokost eller lage seg matpakke før de kommer på skolen. De haster av gårde og blir ukonsentrerte og sultne utover dagen. Det ville skolen gjøre noe med.

Gutter og grøt

Mange elever kommer tidlig med buss. Da passer det fint å begynne dagen i kantina med et sunt måltid og sosialt samvær. Tilbudet inkluderer også leksehjelp i regi av skolen.

Omkring tretti stykker benytter seg av tilbudet, og antallet er ganske stabilt.

I dag har Arna ansvaret på kjøkkenet. Etter et langt liv som kokk pensjonerte hun seg tidligere i høst. Da passet det bra å bidra til å gi ungdommen en god start på dagen. Gjennom Frivillighetssentralen i Stokke er hun med i en gruppe der medlemmene ruller på å lage og servere maten før skolestart.

Grøten serveres fra klokka 08.00, men allerede 07.45 kommer første elev, og Arna øser opp en god porsjon.

– Det er flest gutter som møter opp, sier Arna. – Jeg vet ikke, men tror det er fordi jentene bruker mer tid på å stelle seg om morgenen.

Med trente hender rører hun grøtsleiva rundt i havregrøten.

– Jeg har fått en oppskrift, men jeg jukser litt. En god klatt smør må til, smiler hun.

Ja takk, begge deler

Noen rekker ikke å få i seg frokost hjemme, andre sier ja takk til både frokost hjemme og havregrøt på skolen.

– Det er en fin start på dagen, sier Lars Kristian Bettum i 9 C. Han er i gang med sin andre porsjon.

– Jeg synes det er sosialt og hyggelig. Det er lettere å konsentrere seg på skolen med magen full av sunn mat, sier Aksel Askedal i 10 B.

Lalita Egle Zebrauskaite i 8 A sitter sammen med en liten gruppe som spiller på mobil og prater.

– Jeg synes det er godt med grøt, men kunne godt tenke meg at de varierte med noe annet. Men grøt er helt greit altså, sier hun.

Lalita Egle Zebrauskaite og Marie Aulom, begge fra klasse 8 A, er glad for ordningen med grøt om morgenen. Arna Larsen fra Frivillighetssentralen i Stokke har grøten klar når dørene åpnes.

● Grøtfrukost ved Stokke ungdomsskole

Av skolens 309 elever benytter rundt 30 seg av tilbudet.

Elever med cøliaki får glutenfri grøt ved forespørsel.

For tiden er sju frivillige engasjert i ordningen, pluss helsesykepleier.

Til maten drikker de vann. De kan også kjøpe helsedrikk fra en automat.

I dag er også Stine Rofeldt fra Frivillighetssentralen her. Hun koordinerer samarbeidet med skolen og holder kontakt med de frivillige.

– Ungdommene sier til oss at de er veldig fornøyde med grøten, og at de setter pris på tilbudet. Også lærere og foreldre melder tilbake at grøtserveringen er et positivt og bra tilbud, sier Lene Solberg.

De beste dagene i uka

Lene Solberg forteller at alle helsesykepleiere i kommunen møtes jevnlig og snakker om hvordan de kan bidra til en best mulig hverdag for ungdommen. Folkehelsekoordinator i Sandefjord kommune har bevilget penger til prosjektet. Herfra får de midler for et år av gangen.

På spørsmål om hva tilbudet koster, svarer rektor Marita Thuve: – Vi fikk bevilget 15.200 kroner. Siden vi nå serverer grøt tre dager per uke, inklusive leksehjelp ved skolens ansatte én time hver av

Helsesykepleier Lene Solberg fikk grøtservering inn i timeplanen. Hun er fortsatt med i den faste gjengen som serverer.

de tre morgenene, dekker nok ikke summen alle kostnader, men det meste.

– Ungdommene sier det er et viktig samlingspunkt. De sier at de beste dagene er dagene de får grøt, sier Lene Solberg.

– Havregrøt ble et godt valg. Det er billig. Lett og raskt å lage. Lett å servere og lett å spise. Både ved Varden og Ranvik ungdomsskole var man i gang med grøtservering før vi begynte med det her. Ved Sandefjord videregående skole serveres elevene grøt hver eneste dag. Dette har nok kommet for å bli, sier Lene Solberg.

– Nå har alle ungdomsskoler i kommunen fått tilbud om grøt før skolestart. Jeg skulle ønske det var et daglig tilbud til alle skoler, uavhengig av trinn, sier Lene.

Og rekker ikke elevene å spise opp grøten, er de hjertelig velkommen til å ta den med inn i første time. Det har skolen bestemt.

23. mai i fjor erkjente rektor Jostein Stø at han måtte si opp. Lojalitet til elevene stoppa ham i å akseptere flere økonomiske kutt og innsparinger.

TEKST Kirsten Ropeid | kr@utdanningsnytt.no

FOTO Tom-Egil Jensen

– **Først sendte han oppsigelsen.** Så ringte han meg, sa kona Hanne mens vi alle tre sto i kjøkenvinduet til hjemmet ovenfor Halden sentrum og beundra rådyret som spiste av fuglematen på terrassen.

Men alt fem måneder før oppsigelsen informerte Stø ledelsen i Halden kommune om at han kom til å bruke 500 000 kroner i måneden over budsjett ved Kongeveien skole. Det var eneste muligheten han så for å drive skolen uten å bryte barnas lovpålagte rettigheter.

– *Hva ville du oppnå med å slutte?*

Vi har satt oss i stua etter at rådyret la på sprang.

– Det ble klart for meg at jeg måtte sette hardt mot hardt. Jeg er lojal; mot ledelse og budsjett, ansatte, egen utdanning, barna og lovverket. Men kommer lojalitetene i konflikt med hverandre, velger jeg barna og loven, sier han.

I oppsigelsen klargjorde han hvorfor han sa opp.

Politisk sak

– Derfor venta jeg en samtale med kommuneledelsen. Men svaret var at en oppsigelse aksepteres, den diskuteres ikke. Likevel blei oppsigelsen bakgrunn for en politisk sak i hovedutvalg for oppvekst og i formannskapet, sier han.

Saka fikk navnet «Påstander om ulovlig drift ved Kongeveien skole», og samme navn fikk rapporten fra Østfold kommunerevisjon som ble laga som en konsekvens av Støs oppsigelse.

– Det var aldri ulovlig drift. Det sikra jeg ved å bruke over budsjett, sier han.

Kongeveien skole åpna høsten 2018 og er en barneskole for litt over 500 elever.

– For de fleste elevene tror jeg det var en fest å innta den nye skolen. Bygget er fantastisk flott, med mange gode løsninger. Skolen erstatter to gamle skoler, så mange av ungene fikk nye venner, sier Stø.

– De mest sårbare barna får det likevel ekstra vanskelig i en slik situasjon. Da må vi ha tid og mulighet til å ta oss ekstra av dem og sikre dem trygghet og forutsigbarhet, sier han.

– Jeg måtte sette hardt mot hardt

Men i ovennevnte rapport står det om stort sjukefravær og mye vikarbruk i denne perioden. Det står også at i skoleåret 2018/19 viste spesialundervisninga avvik ved skolen 77 av 190 dager, mest på grunn av manglende vikar.

Skolen fikk to pålegg fra fylkesmannen om å sikre gode undervisningsforhold. Ifølge rapporten sier rektor at skolen ikke har penger til disse tiltaka, men at de ble gjennomført likevel. Rapporten tar med at ifølge rektor ville det blitt billigere å bruke penger til å forebygge disse problema i stedet.

– Det var likevel ikke bare slike konkrete saker

som gjorde det vanskelig å drive, og til slutt umulig å fortsette, sier Stø.

Tiltak for elevers trygghet og trivsel

I rapporten trekkes det fram at ved skolen hadde de fire første klassetrinna noe utvida skoledag, blant anna for å få tid til leik, tjue minutters spisepause, å få kledd på seg før og etter friminuttet og for at elever som var avhengig av skolebuss skulle kunne delta på leksehjelp i skoletida. I tillegg måtte fem ansatte bruke en halv time av arbeidstida daglig for å følge barn til skolebussen, vente med dem og hjelpe dem på rett buss.

– **Lærere med stor omsorgsevne risikerer å brenne seg ut i dagens skole, sier Jostein Stø, her tilbake på skolen der han sa opp i protest.**

– Dette er eksempler på små tiltak som er viktige for trygghet og trivsel for mange barn, sier han.

Samtidig er det eksempler på klare kandidater for sparekniven. Det meste av skoleutgifter er lønnskostnader, og all sparing rammer beman-ninga.

– Jeg veit om rektorer som klipper viskelær i to for å spare penger, men slikt monner jo ingenting, sier han før han fortsetter: – Jeg blir aldri kvitt en scene fra et klasserom som jeg opplevde som ungdomsskolelærer.

Han forteller at det skulle være eksamen i matematikk.

– Jeg satt og så på en liten jenteflokk som pakka opp pennaler, kalkulatorer, matpakker, frukt og drikke. Ved sida av satt en gutt som henta alt han hadde med seg opp av lomma: en blyant. Kanskje ingen hjemme så til at han fikk det som trengtes, sier Stø.

– **Skolen er ikke rettferdig**

– Dette ble for meg et sterkt bilde på at skolen ikke er rettferdig. Elevene som alltid har berørt meg mest, er de som ikke fikk til alt like lett som de andre. Det er de som mest av alt trenger en god skole for å stake ut et levelig liv. Det er også de som

gir deg en klem når du seinere møter dem i byen. Men du får ikke den klemmen hvis du ikke har hatt tid til elevene og vist at du bryr deg om å være sammen med dem, sier han.

– *Rapporten fra Østfold kommunerevisjon oppsummerer at retten til spesialundervisning og ekstra norsk ved Kongeveien skole i alt utgjorde 4184 timer i løpet av et skoleår. Sjøl om mye har falt bort, må da dette monne?*

– Svært mange elever med spesialundervisning ville hatt det mye bedre både sosialt og læringsmessig i klasserommet og ved ta del i ordinær undervisning. Målet for Halden kommune er å få ned spesialundervisninga. For å få det til, må vi >

ha flere lærere i ordinær undervisning. Det får vi ikke. Å bare kutte spesialundervisning blir et reint sparetiltak, svarer han.

I tillegg står det i rapporten fra Østfold kommunerevisjon at alle aktiviteter som ikke er lov-pålagte, er kutta. Ingen elever reiser på turer eller ekskursjoner.

– Gagnleg menneske, sier Jostein Stø.

– For mye dokumentering og testing

Med det siterer han det som fram til 2009 var formuleringa i formålsparagrafen i Opplæringsloven, om «gagnlege og sjølvstendige menneske».

– Det er dette det handler om. Vi skal hjelpe mennesker til å få det litt bedre, slik at de kan leve livene sine til nytte og glede for seg sjøl og sine nærmeste. I dagens skole er det imidlertid en stor fare for at lærere med stor omsorgsevne og god relasjonskompetanse brenner seg ut. De bukker under for skjemaer for utviklingssamtaler og dokumentasjon og testing av fagkunnskaper i store elevgrupper, sier han, og legger til:

– Naturligvis er elevenes faglige utvikling svært viktig. Som lærer syntes jeg likevel aldri det var særlig vanskelig å ha oversikt over den. Derfor forstår jeg ikke behovet for å bruke så mye tid og krefter som det nå legges opp til, til å dokumentere faglig utvikling.

– I den tida da du bygde opp misnøyen som førte til oppsigelsen, kom den nye lærernormen og bevilgningene knytta til den. Hvordan kan du da hevde at skolen ned-bemanner?

– Kronesummen i personalbudsjettet vi fikk for 2020, var like stor som den i 2018. Hvor ble lønnsforhøyelsen og de ekstra midlene til lærernormen av? Det har jeg ikke fått svar på. Er dette en bevisst nedbemanning, bør det sies åpent, slik at vi kan diskutere det som det, sier Jostein Stø.

Ifølge Støs utregninger tilsvarer manglende

oppjustering av lønnsforhøyelse 15 til 20 lærerstillinger.

– Store fondavsetninger

Oppsigelsen har også ført til kompliserte debatter om regnskap og Kostra-tall. Kostra er navnet på rapportene som Statistisk sentralbyrå sammenstiller ut fra kommunene og fylkeskommunenes rapporterte regnskaper. Halden kommune viser til at ifølge Kostra bruker kommunen mer på skole enn kommuner det er naturlig å sammenligne seg med.

Jostein Stø får ikke kommunens regnestykke til å gå opp.

– Dessuten har vi fusjonert to skoler. Ett mål med fusjoner er å få ned kostnader. Når det fusjoneres i næringslivet, settes det likevel av ekstra midler til det. Gevinsten skal komme på sikt. Vi skulle levere gevinst med en gang. Færre ansatte skulle ta hånd om sårbare små barn i en krevende overgang, sier han.

Valgkampen var ikke langt unna da Jostein Stø sendte sin avskjed. Begrunnelsen for avskjeden ble fort kjent.

– Var valgkampen en fordel eller ulempe for din sak?

– Hvorfor bannlinja på skolebudsjettet var lik i 2018 og i 2020, og at det slik var lagt opp til sparing, var aldri diskutert i valgkampen.

– Hvis det ikke finnes penger, er det vel lite å diskutere?

– Kommunen står ikke lenger på Robek-lista (register over kommuner og fylkeskommuner i økonomisk ubalanse, red.anm.). Det er bra. Nå er vi imidlertid i gang med å bygge opp fond. Avsetningene hvert år er store. De burde vært mindre og skolebudsjetta større, sier Stø, og fortsetter: – Kommunen skal ha ros for at de satser mye på skolebygg. Men det brukes for lite på drift.

Halden fikk nytt politisk flertall etter valget, men Jostein Stø meiner han så langt har sett få

signaler om ny utdanningspolitikk.

Vi flytter oss ut i bilen.

Tause rektorer

Stø vil vise fram Kongeveien skole som han som rektor leda bygginga av. Vi tar en sving oppom Tistedal, øst for sentrum og gamle Øberg/Idd skole, én av fire skoler han har vært rektor ved og én av de tre der han som rektor har leda fusjoner.

– Det sies at tidligere var rektor som den «fremste blant likemenn» blant lærerne, mens nå er rektor «kongen på haugen». Er du enig?

– Oppdraget er å være rådmannens utsendte. En arbeidsplass må likevel oppleves som et fellesskap som trekker mot samme mål. Fellesskap krever trygghet og nærhet. Hvis det er gammaldags å si at rektor skal være fremst av likemenn, er det viktig likevel.

Kommunalsjef i Halden:

– Naturlig at skolene bidrar til innsparingene

– I sommer ble Halden kommune fjernet fra Robek-lista, etter sju år der. Vi har hatt mye gjeld som måtte nedbetales. Derfor har det i årevis vært store innsparinger i kommunen, der også skolene har måttet bidra, sier Kent-Arne Andreassen i en kommentar til Jostein Støs utsagn.

Andreassen er kommunalsjef for undervisning og oppvekst.

– Får elever i Halden nå tilbud utover det som er lov-pålagt?

– Vi har ikke kutta alt som ikke er lov-pålagt. For eksempel har vi, i årene på Robek, tilbudt leirskole til 6. trinn. Foreldrerådets arbeidsutvalg (FAU), og skolelederne har fått et større ansvar for 17. mai-markeringene enn de hadde før. Vi har et fast samarbeid med vitensenteret Inspiria i Sarpsborg, slik at svært mange Halden-elever får besøke dette. Alle skolene her bruker lokalsamfunnet til turer og aktiviteter også utover det lov-pålagte. Mange dyktige ansatte får mye ut av lite.

– Stø hevder at han ikke har sett at skolen fikk ekstra midler til den nye lærernormen. Hva er din kommentar til det?

– I 2019 gikk de øremerkede midlene til lære-middelnormen direkte til skolene. Dette ble rektorene orientert om våren 2019. I 2018 ble hele skolesektoren tilført ekstra midler for blant annet å dekke kravene i lærernormen.

– **Det har** aldri vært vanskelig å få et inntrykk av elevenes faglige utvikling. Derfor forstår jeg ikke at behovet for å dokumentere den må være så sterkt som det er nå, sier Jostein Stø.

– *Hvordan reagerte rektorkollegene på oppsigelsen?*
– La meg først si at støtten fra foreldre, ansatte og folk jeg møter i byen, er overveldende. Men rektorene er tause. Halden Arbeiderblad ville ha reaksjoner fra dem etter at oppsigelsen min ble kjent. De viste til kommunesjefen, sier Stø.

Vi svinger inn foran Kongeveien skole. I dusk-regnet er ettermiddagen så mørk som en snøløs vinterettermiddag ved skoledagens slutt kan være. Skolebussene er kjørt fram. Da vi går mot skolen møter vi stadig ansatte, elever og foreldre på vei hjem. De hilser eller stopper for en prat.

Nederst ruver et moderne bygg i stramme former. Stø peker og gestikulerer og forteller stolt om planleggingsgrep og finesser. Han snakker i presens og sier «vi» om skolen, trass i at det er mange uker siden oppsigelsestida var over, og at mye av den gikk til ferie og avspasering.

Nå plukker han opp noe søppel fra skolegården og bærer det bort til søppelbotta.

– *Hva skal du gjøre nå?*
– Jeg skal sykle til Paris!

Han forteller om Team Rynkeby, et nordisk velledighetssykkellag som hvert år sykler til Paris for å samle inn penger til barn med alvorlig sykdom.

– Vi skal sykle 150 mil på åtte dager. Tjue mil om dagen.

– *Er ikke det veldig langt for en pensjonist?*

– De siste tre åra har jeg ikke trent. Arbeidet med bygging av den nye skolen tok all tid. Men nå trener jeg. Å komme i form til turen i juni vil gå helt fint, sier Jostein Stø.

Rektorprotest i Stavanger

Rektorene ved ungdomsskolene i Stavanger kom på ettermiddagen i fjor med et opprop om uholdbar økonomi. Driftsstyrer ved skolene støtta oppropet ved å nekte å underskrive skolebudsjetta.

Kommunen hadde innført en ny fordelingsnøkkel rektorene meinte det var vanskelig å holde seg innafor. Målet med nøkkelen var forenkling og mer forutsigbarhet. Ett grep var ulik sats for barneskoler og ungdomsskoler.

Rektorene har ikke stemmerett i driftsstyra. Dermed er de ikke ansvarlige for underskrivelsesnekten, sjøl om rektorene og styra hadde samme syn på den økonomiske situasjonen, forklarer rektor Eirik Jåtten ved Revheim skole.

– Når budsjetta ikke justeres, må en få mest mulig undervisning ut av hver krone. Men til slutt kommer vi til ei grense, sier han.

– *Hva oppnådde dere med oppropet?*

– Etter hvert ble vi møtt med forståelse fra både administrasjon og politikere. Noen tiltak ble satt i verk straks. Det viktigste var at summen per elev ble oppjustert.

– *Det sies at rektorene ikke lenger er den fremste blant likemenn i lærerkollegiet, men rådmannens innskremte på personalrommet. Var oppropet et uttrykk for at dette ikke stemmer?*

– Rektorene er mer administratorer enn de er den fremste blant pedagoger. De kan jo ikke være det hvis de ikke underviser lenger, sier Jåtten.

– Ved Revheim skole underviser alle i ledelsen i en fjerdedel av arbeidstida. Vi kan ikke risikere at ferdighetene våre i klasserommet rustner. For der ligger svært mye av legitimiteten vår som ledere, sier Eirik Jåtten.

Rektorer i skvis

– Rektorene står helt klart i et krysspess mellom pedagogiske og økonomiske krav, sier professor Eli Ottesen ved Universitetet i Oslo.

Hun underviser ved det nasjonale rektorprogrammet og masterstudiet i skoleledelse. I et forskningsprosjekt hun har deltatt i, undersøkte de hvordan skoleledere ivaretok lovene for tilpassa opplæring og spesialpedagogikk, og dessuten paragraf 9A i opplæringsloven, om elevers rett til godt skolemiljø.

– Rektorene synes det er krevende å oppfylle både disse lovene og de økonomiske krava. Å være ansvarlig pedagog med hjerte for elevene og fagperson for barnets beste går ikke sammen

med å være tjenesteperson i det kommunale hierarkiet, sier hun.

– *Lite er vel mer vanlig enn å ønske seg mer penger?*

– Som ledere i andre etater er rektorer i skvis mellom fag og økonomi. For rektorene har imidlertid de juridiske krava blitt tydeligere og blir i større grad fulgt opp av tilsyn. Elever, lærere og særlig foreldre fremmer sine interesser tydeligere enn før.

– *I tv-serien «Borgen skole» i 1989 møtte vi en lett parodiert rektortype som mange på den tida kjente igjen: småkongen som alltid omtalte skolen som «min skole». Skal vi trass alt være glade for at denne rektortypen er borte?*

– Tvert imot. Vi skal være glade for at rektorene fortsatt identifiserer seg sterkt med skolen sin. De står på og vil det beste for den skolen de gjerne kaller for «min». Det er fra dette de henter energien, sier Eli Ottesen.

«Skolens undervisning foregaar i det norske språk» ►

John Anders Anti peker, lærer Anna Mork følger med. «Det lappiske eller kvænske språk brukes kun som hjelpemiddel til å forklare, hvad der er uforståelig for børnene», het det i departementets instruks av 1898.

Siden mange lærere ikke kunne samisk eller kvensk, hjalp ikke paragrafen stort.

Professor i historie Einar Niemi har påpekt at ved flere internat var same- og kvenbarna i flertall. Fritidsspråkene ble dermed gjerne deres språk, og ikke norsk.

Fremmedspråk

Her leser elevene i kor fra en norsk lesebok. Det ser idyllisk ut, men flere av fylkets samiske og kvenske internatelever har som voksne fortalt at de ikke lærte hverken å skrive eller å lese norsk, fordi de ikke forsto undervisningen. Samisk begynneropplæring i folkeskolen kom først i gang i 1967.

Flyttruter

Her tegnes reinens flyttruter på finnmarkskartet. I motsetning til den kulturelt norske tavleteksten på det store bildet er dette en samisk-relatert oppgave. Det ser elevene ut til å sette stor pris på.

Krevende dager

«Barna deles i arbeidslag i samråd med bestyrelsen», heter det i Reglement for Statens skoleinternater fra 1950. Elevene gjorde en god del av internatarbeidet, som å vaske klasserom, skrelle poteter og gulrøtter, hugge ved, bære ved og vann. Kanskje derfor trenger denne gutten en hvil.

Internatskoletid

Bli med til en januardag ved internatskolen i Karasjok for sytti år siden. Den gang sto fornorsking, grensemarkering og et moderne skolevesen på tavla.

TEKST Ylva Törn gren | yt@utdanningsnytt.no
FOTO Sverre A. Børretzen, Aktuell / NTB Scanpix

Fritt fram frikvarter

Etter 2. verdenskrig ble Finnmarks 50 internatskoler redusert til 12. Dette internatet holdt til i Karasjok Gjestgiveri 1947-52. Flere av Finnmarks tidligere internatelever har senere fortalt at skolenes mørke sider tok fra dem lysten til videre utdanning. Ikke sjelden var de ansatte få og overarbeidet, slik at mobbing, trakassering og også seksuelle overgrep kunne foregå uforstyrret.

Mye havresuppe, grøt og fisk

Elevene her fikk norsk kost, av og til reinkjøtt og buljong. At internatlærere i Finnmark ofte fikk bedre og mer variert mat enn elevene, har flere av de tidligere elevene reagert mot.

Bohccostaddat (å leke rein)

Her viser Aslak Anti at han kan kaste lasso. Ifølge lærer og styrer Bjørn Aarseth manglet Karasjok internatskole lenge et ordnet fritids-tilbud for elevene. Han forteller at i flere år kom de store guttene «hjem til oss (...)» når det var reportasjer i radio fra skøyteløp og skirenn. Når det var for lite stoler, lå de på gulvet og noterte rundetider for skøyteløpene og passerings- og ringstider for skiløperne og hopplengder. Det var lystbetont høring og skrivetrening, som også var en måte å lære norsk på.»

To små på ski i frikvarteret

Fra de begynte i skolen som sjuåringer, så ikke elevene sine nærmeste annet enn i feriene. De fleste barna bodde slik at helårlige veier eller rutegående transportmidler manglet. Skoleuka besto av seks sekstimers dager pluss lekselesing fem av ettermiddagene. Etter 2. verdenskrig var seks ukers skole og seks uker fri i tre omganger vanlig, altså 18 ukers skolegang. Skoletiden kunne øke med alderen.

Lufting av skallegresset

Å kle av seg for natta var rart for elever fra vidda. De var vant til å kle ekstra på seg før de krøp til køys i telt eller lavvo. Her lufter elevene sennegresset i skaller og bellinger (fottøy og leggvarmere), slik at det er tørt til neste dag. Karasjok internatskole ble lagt ned i 1999.

Kilder:

Samisk skolehistorie, nettportal: <http://skuvla.info/index-n.htm>
 Ingjerd Tjelle: Bortsendt og internert. Møter med internatbarn. Polar forlag, Tromsø 2000.
 Melding om skolene i Finnmark 1945-70. Utgitt av Finnmark fylke
 Nr.k.no, Wikipedia.org og Snl.no

SMI-skolen ble **redningen**

For Åse og Alina funket ikke vanlig videregående skole. Uten SMI-skolen hadde de droppet ut, forteller de.

TEKST Merete Sillesen

FOTO Marianne Otterdahl-Jensen

– **Elever som** begynner på SMI-skolen, sliter ofte med angst. Mange tør knapt å åpne munnen, og i hvert fall ikke å snakke i plenum. Vi ser hvordan de vokser på den tiden de er her, sier studierektor Grethe Hamre.

I 25 år har Skolen for sosiale og medisinske institusjoner (SMI) tatt imot barn, ungdommer og voksne i institusjon. Elevene får undervisning på skolen i Melsomvik i Sandefjord eller ved institusjonen der de er. SMI-skolen er også tilknyttet Vestfold fylkes ti videregående skoler, og den gir et alternativ til elever som av ulike årsaker har behov for en annen opplæringsarena i en periode. Grethe Hamre har jobbet ved ulike avdelinger ved skolen i 20 år.

– Ekstra hyggelig er det å møte elevene noen år etter at de har vært hos oss. Da er gjerne selvfølelsen mange hakk høyere, og elevene forteller om videre utdanning eller jobb. Et bedre bevis på at vi gjør en meningsfull jobb, finnes ikke, sier Hamre.

Tilpasset løp

Åse (20) og Alina (19) er to av dem som forteller at SMI-skolen har vært løsningen for dem.

For Åse er det andre gang hun forsøker seg her.

– Og denne gangen går det bra. Jeg gikk først på Thor Heyerdahl videregående, men jeg trakk meg tilbake fra alt og alle, fordi det var så store forhold, og jeg klarte ikke å lære noe, sier hun.

Alina kom hit rett fra ungdomsskolen.

– Alle elevene må ha en morskole, men de kan søke om overflytting til SMI-skolen, forklarer studierektoren.

– For meg hadde det vært umulig å gå på en vanlig, stor skole, sier Alina.

Åse (20) og Alina (19) er to av dem som forteller at SMI-skolen har vært løsningen for dem.

– Jeg slet på ungdomsskolen og hadde mye fravær, slik at jeg ble hengende veldig etter i pensum. Og det hadde ikke nyttet å være på femteklassenivå i en vanlig første klasse i videregående. Her på SMI ble jeg møtt der jeg var, og jeg kan ta ett fag av gangen. Dette er det fjerde året mitt, jeg går på skolen to ganger i uken og i år tar jeg norsk, forteller hun.

Føler seg trygg

Begge jentene har valgt yrkesrettede linjer. Åse vil bli miljøarbeider, gjerne vernepleier på sikt, og Alina vil bli dyrepleier.

– Jeg har alltid drømt om utdanning og skulle ønske jeg kunne tatt alle fagene på en gang, sier Alina ærlig.

– Men siden det er umulig for meg, er jeg takknemlig for sjansen jeg får her. Og jeg har ikke gitt opp drømmen om å bli politietterforsker.

Åse forteller at hun liker å skrive, og at hun nå

er med i elevrådet. Det hadde vært uaktuelt for noen år siden.

– Nå synes jeg skole er gøy, smiler Åse.

– Her er alt tilrettelagt, skolen er liten, vi har flotte og forståelsesfulle lærere og ikke minst medelever som forstår uten forklaringer. Det er med på å gjøre meg trygg, og med den tryggheten kommer jeg til å tørre å gå videre når jeg er ferdig her i august.

Ulike mestringsarenaer

SMI-skolen i Melsomvik har i dag 52 elever og 17 lærere. I tillegg til tilrettelagt undervisning, har elevene midttime tre dager i uken. Da kan de melde seg på forskjellige kurs og sosiale aktiviteter, og midttimen varer like lenge som en vanlig skoletime.

– Tilbud som yoga, strikking, musikk og skoleavis er populære, sier rektor Anne Enger Ulrichsen. Hun har jobbet ved SMI-skolen i fire år. Rektor

● SMI-skolen

Skolen for sosiale og medisinske institusjoner (SMI-skolen) ivaretar Vestfold fylkeskommunes ansvar for å gi undervisning til barn, unge og voksne i institusjon.

SMI-skolen er også læringsarena for elever tilknyttet fylkets ti videregående skoler, men som av varierende årsaker har behov for en alternativ opplæringsarena over en periode.

Skolen gir opplæring ved flere helseinstitusjoner og lokasjoner i Vestfold, blant annet Melsomvik, Sykehuset i Vestfold (Tønsberg) og Sykehuset i Vestfold (Kysthospitalet i Stavern), totalt ca. 250 elever i året.

Skolen gir et tilpasset og spesialpedagogisk tilbud til alle sine elever.

Kilde: SMI-skolen

forteller om et tett samarbeid mellom alle avdelingene av SMI i Vestfold.

– Det er viktig å presisere at dette ikke er et tilbud for «vanskelige» ungdommer, som ikke kan tilpasse seg vanlig skole. Før eleven kommer hit, skal alle muligheter være prøvd, og det gjøres en sakkyndig vurdering av pedagogisk-psykologisk tjeneste. Dessuten må eleven selv ha et ønske om å komme hit med det målet å fullføre videregående.

Lærer Nina Arnesen har bodd lenge i utlandet, og hun hadde et spesielt ønske om å nå frem til hver elev med undervisningen. Hos Nina lærer elevene spansk og fransk i små grupper.

– Det er flest jenter på skolen, forteller Nina.
– Det henger sammen med at det er flere jenter enn gutter som rapporterer psykiske problemer i denne aldersgruppen.

Målet er økt livsmestring

Rektor Anne Enger Ulrichsen forteller at skolen

har nøyaktig samme mål som andre skoler når det gjelder det faglige. Elever på videregående har som mål å komme frem til fullført og bestått eksamen. Mange trenger lengre tid enn de vanlige tre årene, og de fleste er deltids elever, som tar alt fra ett til seks/sju fag om gangen. Hun opplyser at de fleste elever får en utvidet rett til å fullføre videregående skole, det vil si fem år.

– Det som er spesielt hos oss, er det tredje målet, økt livsmestring, sier rektor.

– Våre elever må, mer enn de fleste andre, øve på å være sosiale i ulike settinger. Og det man øver mye på, blir man etter hvert god i. Empati er viktig, det er humor også, for å skape livsglede.

Skolen har ikke oversikt over hvor mange elever som fullfører videregående, siden hjemskolen har det administrative ansvaret for vitnemål.

– Men vi har elever hvert år som fullfører og består med fullt vitnemål. Andre tar kun fellesfagene, opplyser Anne Enger Ulrichsen.

– **Våre elever** må øve på å være sosiale i ulike settinger. Og det man øver mye på, blir man etter hvert god i, sier rektor Anne Enger Ulrichsen (til høyre). Studierektor Grethe Hamre (til venstre) og lærer Nina Arnesen i midten.

Hvordan det blir etter at Vestfold og Telemark slo seg sammen fra 1. januar, er imidlertid fremdeles uvisst. Det skal settes ned en arbeidsgruppe som skal se på alle de alternative opplæringsarenaene i det nye fylket.

Åse sier hun håper at det gode tilbudet vil bestå.

– Vi trenger et sted der vi blir sett som hele mennesker med de ressursene vi har, sier hun.

– For meg var det absolutt siste mulighet. Hadde jeg ikke hatt SMI-skolen, kunne jeg ikke tatt videregående og da hadde løpet vært kjørt. Det orker jeg nesten ikke å tenke på, sier Alina.

Petit

Hilde Esmild

ILL. ISTOCK

Da jeg skulle tilbake i hverdagsklærne etter jul, var de blitt ubehagelige. Bukselinningen brettet seg og forsvant inn i flesket. På tide å forlate juleflesket og ta kontroll selv. På tide med en utmelding. På tide med en hard Flexit.

Nå skulle jeg fremstå i verden som et kron-eksempel på systematisk selvdisciplin. Men altså ... jeg kunne jo ikke slutte å spise. Dermed ble det trim.

Sørlandet er vått og mørkt om vinteren. Jeg kan ikke bare spenne på meg skiene utenfor huset og få kanongod trim på gnistrende hvite vidder. Jeg betalte derfor medlemskap i et helsestudio, og møtte frimodig opp!

Jeg startet med spinning. Vi satt en hel gjeng og trodde i samme retning uten å flytte oss av flekken. Hallo! Det er jo som å sette ei gryte på feil plate på komfyren og **ikke** koke noe i førti minutter!

Jeg flytta til tredemølla. 3D-mølla, som jeg trodde det var. Det var det ikke. Jeg gikk på et bånd og glodde ut av vinduet på de som gikk forbi på utsida. På asfalten. Vekter? Jeg tok et blytungt hundebæin i metall i hver lanke og satt og løftet dem over hodet en stund. Livet er da virkelig for kort til å gjøre noe så totalt poengløst og grenseløst kjedelig. Dermed ble det jogging. Haha ... nei da. Løper gjør man hvis det er fare på ferde. Punktum.

Hilde Esmild
lærer, forfatter og forteller
FOTO PRIVAT

Så farlig er det tross alt ikke med litt mageflesk.

Jeg fant ut at jeg trengte en roligere form for trim. Pilates? *Total kroppstrening for nybegynnere*. Jeg fant det på nettet og studerte det innstendig mens jeg tok meg et glass vin og litt snacks. Noe måtte jeg jo gjøre. Pilates er kolossalt kjedelig å se på!

Dermed ble det yoga. Rolige bevegelser. Rare bevegelser. Uendelig langsomme bevegelser. Jeg ble så søvnig. Midt i «Kriger II» oppdaget jeg med et rykk at jeg gjorde «Syvsover I» istedet. Neste gang hadde jeg spist en solid middag først, for jeg skulle jo tross alt trene. Og ... jeg får si det som det er: Jeg høstes ut som et ustemt lite hornorkester eller fjernt tordenvær det meste av timen. De satte opp alle vinduene da jeg gikk hjem. Hjem for godt.

Dette har ingen moral. Jeg er fortsatt like lat. Mageflesket sitter som heia. Flexit er nedstemt i både underhuset og overhuset. Men jeg har et helt år foran meg. Med alle slags muligheter. Ikke verst.

Godt nyttår!

«Livet er da virkelig for kort til å gjøre noe så totalt poengløst og grenseløst kjedelig.»

Tilbakeblikk

For 50 år siden

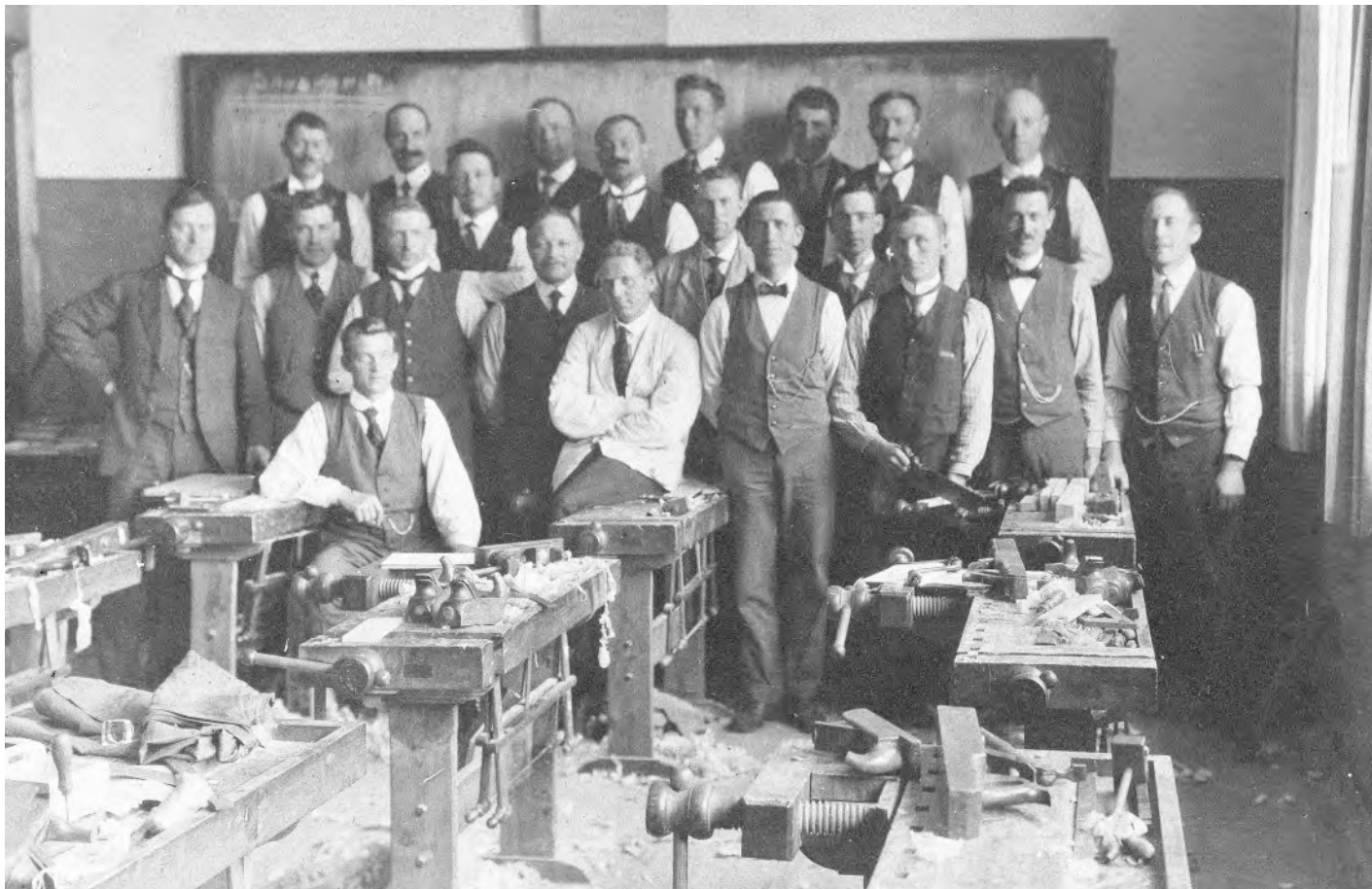
Leirskolen:
Idé og virkelighet

Det er blitt moderne med leirskole i vårt land. Stadig nye prosjekter ser dagens lys og får velvillig omtale på alle hold. Er da leirskolen – i likhet med en del andre pedagogiske «nyvinninger» – et motelune, en pedagogisk døgnflue? (...) I Norge finner vi først etter den annen verdenskrig noen organisert leirskolevirksomhet av betydning. Oslo er foregangs kommunen. I 1946 oppnevnte Oslo Skolestyre et Tur- og Leirskoleutvalg, og bevilget en beskeden sum til støtte for klasser som ville på leirskole. **Norsk Skoleblad nr. 2/1970**

For 25 år siden

En helsesøster på 14 videregående skoler

I forrige skoleår manglet seks videregående skoler i Trondheim sentrum distrikt helsesøster, mens en skole oppga at de hadde 50 prosent av sitt behov dekket. I et annet distrikt disponerte skolehelsetjenesten 2 timer i uken for 1600 elever. – Situasjonen har ikke endret seg siden i fjor, sier kommuneoverlege Tor Åm i Trondheim. Åm understreker at den viktigste delen av skolehelsetjenesten er det skolen selv som har ansvar for, i form av opplysning og forebyggende arbeid. (...) Heller ikke for neste skoleår er det lagt opp til flere helsesøsterstillinger. **Skolefokus nr. 1/1995**

Fotografiske
tilbakeblikk
frå skule og
barnehage.

Med slips på sløyden

Dei er pent dressa opp for høvet, lærarane som er samla til sløydkurs i Stavanger, men påklednaden tok vonleg ikkje skade av nærkontakt med sag, høvel eller anna verktøy.

Det er sparsamt med opplysningar om biletet, men det ser ut til å vere teke i eit av dei aller første tiåra av det førre hundreåret. Den einaste av lærarane det er namn på, er karen nedst til venstre: lærar Fløtre frå Sand.

Så får vi tru dei var greie gutar etter kursslutt og kosta opp tresponet fint etter seg, slik ein alltid skulle gjere før sløydtimen var over.

FOTO STAVANGER SKOLEMUSEUM **TEKST** HARALD F. WOLLEBÆK

Bøker

 Aktuell bok ANMELDT AV Hilde Eskild

Som en knyttneve

«Jeg har lurt på det med faren min
Om han vet det sjøl
At han er en jævel»

Jeg skulle ønske jeg-personen kunne skrive et brev til kongen. En gutt som lever med en sinna mann, er i ferd med å bli en farlig, sinna mann, skriver anmelderen.

ILL. FRA BOKA MARIANNE GRETTEBERG ENGEDAL

Slik begynner diktsyklusen «Når er jeg gammel nok til å skyte faren min?» av Åse Ombustvedt. Jeg har lurt på det samme. Vet de som mishandler barna sine hvor slemme de er? Vet de hvor mye de ødelegger? Hvorfor kan de ikke bare slutte med det? Jeg vet samtidig at det ikke finnes enkle svar. Men magereaksjonen er: De må jo skjønne at de må la være! Og apropos mage; diktene sitter som en knyttneve akkurat der.

Jeg-personen er frekk. Han slåss og slår. Han er ukonsentrert på skolen. Han gjør ikke det han skal. Han har ikke med seg det han skal. Han hører ikke etter. Han skremmer medelevene. Han er trøtt. Han klarer ikke sitte stille. Han har høyt fravær. Han vil ikke dusje med de andre etter gymmen. Han har et skjevt, provoserende glis. Han må til tannlegen med skadet munn.

«Fliret
Det fliret ingen liker
Lærerne liker det ikke
De andre i klassen liker det ikke»

Jeg-personen er først og fremst veldig, veldig redd og rasende. I stedet for å sette ord på følelsene, har han lyst til å sette fyr på noe. Han går på do i timene og spyr. Faren brøler, terroriserer, dominerer og slår. Han skader sønnen på alle måter.

«Din frekke faen, sa han
Ja, jeg er en faen, siden jeg er sønn
av jævelen, sa jeg»

Mor gjør ingen ting.

«Det blir nok bedre i morgen,
sa moren min
Jeg trodde på det
Men en dag sluttet hun å si det
Hun gjemte ordene inn under
den krumme ryggen»

Storebror gjør ingen ting.

«Broren min lot som ingenting
Han henta det jeg ikke gadd
Han er eldre enn meg
Det er liksom meg han har sett seg ut»

Skolen ser. Emma ser. Men far er sjarmerende utad.

«Faren min er veldig hyggelig på møter»

Med enkle, presise formuleringer setter Åse Ombustvedt ord på store, vanskelige, uhåndterlige følelser. I illustrasjonene av Marianne Gretteberg Engedal er det ensomhet og rablende, kullsvart raseri. Det er kun brukt farge én gang. To røde streker for å illustrere farens terroriserende blikk. Farens hode er stort. Ansiktet sint. Illustrasjonene kler og underbygger tekst og stemning, men jeg synes ikke de tilfører noe ekstra.

Vi som aldri har opplevd slike voksne «omsorgs»-personer, kan kanskje ane hvordan det må være.

«Å gå på nåler
Å liste seg
Å legge ting på riktig sted»

Jeg skulle ønske jeg-personen kunne skrive et brev til kongen. En gutt som lever med en sinna mann, er i ferd med å bli en farlig, sinna mann. Noen må lære ham å ta vare på seg selv. Noen må få ham bort! Hjelp!

Vi vet at dette skjer. Vi vet at det skjer oftere enn vi vet. Dette er vondt å lese, og samtidig litt befriende, for det er noe med raseriet til gutten. Det gir i alle fall noe som minner om håp. Han skylder ikke på seg selv, som mishandlede barn ofte gjør. Han vet at faren er en jævel og han er rasende. Han er ikke helt kuert ... ennå. Jeg får en følelse av at noe fremdeles kan gjøres. På slutten kan jeg ane en

tynn stripe lys inn i dette mørket. Det blir pirket med en tynn, liten nål i en diger byll.

«Det finnes en byll
stikk hull
på den mørke natta.»

Den voksne leseren skjønner at faren har vært utsatt for det samme. Historien er i ferd med å gjenta seg.

Jeg er en voksen, høyt kvalifisert leser med sosiallærebakgrunn. Dette treffer meg. Men jeg er nysgjerrig på hva unge lesere får ut av dette. Boken er

nominert til Uprisen; ungdommens egen kåring av årets beste norske ungdomsbok, og blir dermed omtalt av unge lesere på Uprisens nettsider. Det jeg synes går igjen i disse anmeldelsene, er at tenåringer ikke helt får med seg hva dette handler om. De fleste skriver at dette er om en gutt som sliter på skolen. Noen synes ikke faren er så ille. Andre skjønner ikke at dette er dikt.

Kanskje denne boken bør leses i fellesskap? Jeg tror at disse diktene kan tale like sterkt til tenåringer som de gjør til meg, med litt veiledning og samtale med en klok og undrende voksen. Boken anbefales for øvrig til bruk i både norsk og i KRLE (kristendom, religion, livssyn og etikk).

Når er jeg gammel nok til å skyte faren min?

Av Åse Ombustvedt og Marianne Gretteberg Engedal (ill.)
Ena Forlag 2019
80 sider

Kopinor

DET LILLE EKSTRA

Gjennom kopieringsavtalen kan skolene supplere læremidlene ved å kopiere fra for eksempel bøker, aviser og innhold på internett. Det kan være av verdi når lærerne skal tilpasse undervisningen, være oppdatert, dekke spesielle emner, søke inspirasjon eller skape en personlig vri på et opplegg. Vi snakker om «Det lille ekstra».

Les mer og se filmer på Kopinor.no/skole

Om å la seg forføre ... – barnet i nyliberalismens tid

● **Elin Førde**
høgskulelektor ved
institutt for pedagogikk,
Høgskulen i Volda
FOTO HØGSKULEN I VOLDA

Alt før barnet rekk å tre inn i barnehageverda, vert det definert inn i tronge rom. Kva skjer med barnehageprofesjonen og synet på barn? Det er grunn til uro.

I media har det den siste tida blussa opp ein ny debatt kring nyliberalisme. Nyliberalismen er eit gufs frå den tidlegare britiske statsministeren Margaret Thatcher med sitt sterke individfokus, den humane kapital, og motseiinga der det reelt sett er den politisk-økonomiske orden som rår, pregar kvardagen vår i større grad enn dei fleste er merksame på. Det startar alt i barnehagen.

Seniorrådgjevar i Utdanningsforbundet, Jon Kaurel, opna nyleg den årlege barnehagekonferansen i Ålesund med den treffande tematikken Krysspress. Der gav han fem hundre barnehagelærarar ei grundig innføring i det trendy omgrepet «tidleg innsats».

Tidleg innsats er eit tillitvekkande uttrykk, og det gjev lett ei forståing av at ein må komme tidleg i gang med å hjelpe barn. Nokre vil trenge det, men i omgrepet tidleg innsats ligg der diverre implisitt kamuflert ei forståing av at dette er noko som gjeld alle. Dette «takka vere» at den geniale økonomen James Heckman i si forskning fann at tidleg intervensjon i barnehage med tyngde på tidleg språkstimulering, gjev god samfunnsøkonomi. Kaurel avslutta med å slå ein vits om kor tidleg er eigentleg tidleg innsats nok for at barn skal bli lønsame samfunnsborgarar. Kanskje bør ein starte alt i fosterlivet?

Dette har fått store konsekvensar for barneha-

geprofesjonen. Er du barnehagelærer, må du i dag til dømes passe på å dokumentere at du er god i relasjonar. Sidan vi har eit samfunn som verken er regulert av storfamilien, nabokjerringar eller jantelov lenger, har fokus på relasjonar blitt sentralt i barns institusjonsliv. Relasjonar har blitt eit moteord som avgjer om du er innanfor eller utanfor den rette diskursen i di profesjonsutøving. Ein barnehage som ikkje kan dokumentere sin relasjonskompetanse, er i dag ikkje med.

Det sterke søkelyset på det relasjonelle er styrt av dei same strukturelle vilkåra eller marknadskreftene som gjer at det har blitt lett å selje inn manualbaserte program til barnehagane. Psykologisk førstehjelp, eit program der barn lærer å sette fargar på kjenslene sine, er no i vinden som aldri før. Tidlegare var det foreldre si oppgåve å hjelpe barn med å regulere kjenslene sine. No er det barnehagane som i stor grad tek seg av emosjonsreguleringa. Det som er urovekkande er at barnehagelæraren sin kompetanse ser ut til å vere konkurrert ut av desse manualbaserte programma der ein generasjon barn no går rundt og uroar seg for om dei sjølv, eller mor og far har grøne eller raude tankar.

Likeins er det moderne å drive med «kos», og då meiner eg ikkje kos som i hygge. COS er ei forkorting på tre bokstavar for tryggleikssirkelen, er eit ferdigsydd program med ei sertifisering, som blir seld inn til barnehagane for å instruere barnehagetilsette til å bli gode i tilvenning og foreldrerettleiing.

Dette er problematisk. Barnehagelæraren blir gjennom bruk av manualar instruert av andre profesjonar som fortel dei korleis dei skal utføre yrket sitt. Implisitt i desse programma ligg der nemleg ei forforståing av at profesjonsutøvinga er mangelfull, og dei er med på å skape sanningar om korleis ein skal drive tilvenning i barnehagane. Underforstått seier ein at barnehagelærarane sin praksis er feil.

Det vi gjorde før, var ikkje feil. Det er den nye praksisen vi bør gå i saumane. Dei nye tilvenningspraksisane som instruerer oss til å gå på heimebesøk, bruke veker og månadar på tilvenning, tek alle eit atterhald om at barn manglar noko, og verre, at det er noko ved barn vi må reparere, og det før dei eingong har starta i barnehagen. Barn er ikkje, dei skal med god hjelp, bli til noko. For å konkretisere: Ikkje alle barn er utrygge i det dei kjem til barnehagen, nokon elsker det frå første stund, og er midt i det i det dei passerer terskelen til barnehagelivet.

Alle desse konstruksjonane om barn som hjelpetrengande og svake er med på å skape eit barnesyn som er etisk problematisk. Rammeplanen til barnehagane er forgylla av honnørord som tidleg innsats; jamfør sosial utjamning og livsmeistring, som gjer at all barnehagelærarane si profesjonsutøving brått dreiar seg om å førebyggje noko. Til sjuande og sist handlar dette om at vi skal førebyggje at barn ikkje gjev noko tilbake til samfunnet i form av eit utbyte. Det er på høg tid å spørje om barnehagelæraren er i ferd med å bli ein slags terapeut, og med kva føremål?

Den franske filosofen Michel Foucault argumenterte for at makt er eit gode som finst overalt. Dilemmaet, seier Foucault, oppstår når makta vert tilslørt. Her er ein ved saka si kjerne, for i motivet bak alle desse programma og sterke fokus på tidleg innsats, er makta skjult. Den er tilslørt, og for profesjonsutøvar i barnehagane har det diverre etter kvart blitt uråd å orientere seg, og lett å la seg forføre av dette språket som umerkeleg et seg inn i vår faglege autonomi og er med på å viske ut barnehageprofesjonen sine faglege kunnskapar og skjøn.

«Alle desse konstruksjonane om barn som hjelpetrengande og svake er med på å skape eit barnesyn som er etisk problematisk.»

Hva skal til for at fagfornyelsen lykkes?

● **Gerd Johansen**
førsteamanuensis
Norges miljø- og bio-
vitenskapelige universitet
Fakultet for realfag og
teknologi

FOTO NIMBU

● **Mette S. Nordby**
doktorgrad i naturfag for
yrkesfag
Norges miljø- og biovitens-
skapelige universitet
Fakultet for realfag og
teknologi

FOTO TROND A. NORDBY

Den nye læreplanen i naturfag for yrkesfagene er et godt utgangspunkt for å få motiverte elever og for å utdanne dyktige fagfolk, men fagfornyelsen gir også noen utfordringer.

For elevene som går yrkesfagprogrammene, kan læreplanen som iverksettes fra høsten 2020 gi mer meningsfull undervisning i naturfag. Denne læreplanen gir større rom for å koble sammen elevenes erfaringer fra yrkesfag (programfag) med naturfag. Dette er en radikal endring fra den forrige læreplanen, som kun ga yrkesfagelevne en kortversjon av studieforberedende naturfag. Som lærere og forskere i yrkesfagklasserom har vi erfart at yrkesfagelever ikke viste stort engasjement for naturfaget slik det har vært.

Fagfornyelsen krever derimot at elevene engasjerer seg og inntar en aktiv rolle. De skal tenke kritisk, være kreative og sette kunnskap i sammenheng. I større grad enn tidligere skal de utforske, diskutere og vurdere faginnholdet. Elevene argumenterer og vurderer i yrkesfagene, men i naturfaget har vi erfart at de ofte har blitt stille.

I tillegg skal naturfaget nå kobles tettere med det tverrfaglige temaet Bærekraftig utvikling. Vi er også glade for at teknologi ses i sammenheng med bærekraft. Et eksempel kan være læreplanmålet for Bygg og anleggsteknikk, der elevene skal kunne «utforske og presentere teknologi knyttet til eget utdanningsprogram og vurdere den i et bærekraftsperspektiv». Dette er nytt i en naturfaglæreplan, både det å utforske teknologi i yrkesfagsperspektiv, og ikke minst å kunne vurdere teknologien i et bærekraftsperspektiv.

Ikke alle læreplanmålene er like innovative som eksemplet over. Fagfornyelsen har elementer av både «allmenndannende» og «yrkesdannende» mål, og det er fremdeles mye tradisjonelt innhold. Totalt sett er dette likevel så store endringer at det gir skoler og skoleeiere noen utfordringer. Vi ønsker nå å rette blikket mot noen av disse.

Utfordring 1: Yrkesrelatert innhold og naturfaglæreres fagbakgrunn

De yrkesrelaterte temaene kan kreve at naturfaglærere tilegner seg ny kunnskap, slik som kunnskap om yrkesspesifikk teknologi og naturfaglige problemstillinger knyttet til de ulike yrkesfagene. Dette er nytt i naturfaget og er ikke kunnskap som det er lett å lese seg til. For å få en god kobling mellom yrkesfag og naturfag bør naturfaglærere gjøre seg kjent med hva som foregår i yrkesfagene. Hva jobber elevene med og hvilket teknisk utstyr bruker de? Men å bli kjent med elevene og deres yrker kan også være utfordrende på grunn av lite tid sammen med elevene. Yrkesfagelever har naturfag to timer pr. uke, og lærere underviser ofte på flere yrkesprogram. Skolene trenger kompetanse i naturfag på alle sine yrkesprogram. Dette krever at skoleledelsen jobber systematisk slik at lærerne over tid utvikler nødvendig kompetanse.

Utfordring 2: Læremidler og undervisningsressurser

Vi ser det som helt nødvendig at en del undervisningsressurser utvikles lokalt. Lokale prosjekter og det som skjer i verkstedene, kan gi elevene dypere forståelse av både naturfag og yrkesfag. Utvikling av egne undervisningsressurser er tidkrevende, og samarbeid mellom naturfaglærere og yrkesfaglærere er viktig for å utvikle slike. Dette krever en kultur for å samarbeide på tvers av fag. Samtidig er gode læremidler som lærebøker og nettressurser

også viktige for å støtte lærernes yrkesretting av naturfag.

Utfordring 3: Holdninger og tradisjoner i naturfaget

I den siste høringsrunden ble det pekt på at argumentasjon og kritisk tenkning er vanskelig å få til hvis basiskunnskapene mangler. Vi ser problemet, men vi mener at elevene kan tilegne seg kunnskaper parallelt med at de over argumentasjon og kritisk tenkning. Den nye læreplanen vil kreve både noen nye «basiskunnskaper», og i tillegg mer omfattende og dypere naturfaglig kunnskap knyttet til yrker.

Naturfaglærere har ofte kun akademisk bakgrunn. De er glade i faget sitt, og hvis de opplever at faget er blitt «redusert» til et støttefag, er det en utfordring. Trøndelag Forskning og Utvikling har i rapporten «Yrkesretting og relevans i fellesfagene. En kunnskapsoversikt (2014) pekt på at mange lærere har en oppfatning om at yrkesrettet faginnhold er mindre verd enn «rene fag». Vi mener at dette synet må utfordres. Naturvitenskapelig kunnskap i en yrkesfaglig setting er ikke mindre kompleks og mindre avansert, heller det motsatte.

Vår konklusjon er at det bør settes av tid og ressurser til kompetanseheving av naturfaglærere. Vi ser det også som viktig at lærerne får tid til å være sammen med elevene i skolens verksted. Dette vil kunne gi naturfaglærerne et ganske annet inntrykk av elevene enn det en får kun ved å oppleve dem på naturfagrommet. Den nye læreplanen gjør at naturfaget kan revitaliseres, men det er noen utfordringer vi mener det er svært viktig å ta tak i for at det skal bli god undervisning for elevene.

«Naturvitenskapelig kunnskap i en yrkesfaglig setting er ikke mindre kompleks og mindre avansert, heller det motsatte.»

Det finnes barn som er populære, men dårlig

● **Guttorm Helgøy**

rektor ved Gangstø
ressursenter,
Fjell i Hordaland

FOTO PRIVAT

● **Marianne Gjerstad**

retteleiarteamet
for barnehagane
i Fjell kommune

FOTO PRIVAT

Barn er små voksne. Og de gjør som vi gjør, ikke som vi sier.

Hva betyr utsagnet i overskriften? Hva er popularitet? Og ikke minst, kan vi snakke med barn om popularitet og hvem de liker og hvem det eventuelt er vanskelig å være sammen med?

Ordet popularitet kommer ifølge Det Norske Akademis Ordbok fra latin «popularis», som er avledet fra «populis», som rett og slett betyr «folk». En videre definisjon av populær er noen som er «avholdt av mange», eller «folkelig».

Tilbake til overskriften. «populære, men dårlig likt». Det stemmer vel ikke helt med definisjonen? Avholdt av mange, men dårlig likt?

I det minste trenger den å utdypes litt. Å være vel ansett eller populær gir påvirkningskraft og makt. Makt må utøves med varsomhet. I barnehage, på skolen og på arbeidsplassen. Makt kan være farlig hvis den ikke forvaltes riktig, og menneskets historie har nok av eksempler hvor dette har ført riktig galt av sted.

Trygg i Fjell

I Fjell kommune i Hordaland har man igangsatt prosjektet «Trygg i Fjell». Målet er å forebygge og å redusere omfanget av mobbing generelt i Fjell kommune, og å sikre at mobbing blir avdekket og håndtert godt av alle som er i relasjon til barn og unge.

Når man snakker med barn om popularitet, hierarki og roller, får man fort innsikt i at dette er noe barn og unge vet mye om. De vet alt om rollene i sine omgivelser. Til og med dem som alltid svarer «vet'sje» («vet ikke») på våre spørsmål om hvordan dagen har vært, vet dette. Hvem som bestemmer mest, hvem de stoler på, hvem de synes det er vanskelig å leke med og hvem som er de mest populære. Kanskje er det litt sånn som de voksne har det, i nabolaget, i slekta og på arbeidsplassen?

Dersom man antar at de som har påvirkningskraft eller makt, kan anvende denne til fellesskapets beste, har man et scenario som er helt optimalt.

En videre tankerekke her kan være: Finnes det tilfeller der de som sitter med makt, ikke benytter den til det beste for alle? Kanskje bare for et fåtall, kanskje bare for egen del? Kanskje kan påvirkningskraften man har, brukes til å krenke andre? Holde andre nede? Fortelle noen at de er

verdløse? Vise hvem som er sjef?

Barn som er populære, men dårlig likt, kan fremstå som attraktive å bli assosiert med på grunn av materielle goder, praktiske eller sosiale ferdigheter. Dette betyr at de leder an i aktivitet og lek. La oss eksemplifisere med to konkrete eksempler fra hverdagen i barnehagen.

Bursdagen

Nora fyller snart fem år, og alle er opptatt av dette. De gleder seg til bursdagen, slik barn skal. Og Noras bursdag er spesiell, hun er en leder.

Nora liker ikke Nicklas. Når Nicklas har den leken som alle vil ha, sier Nora: «Hvis ikke jeg får den leken, får du ikke komme i bursdagen min». Nicklas gir fra seg leken. Nora er en leder. Dette er én episode, men voksne skal være oppmerksomme hvis slike hendelser gjentar seg, det er et mønster. Nora forvalter makt, selv om hun bare er fem år, snart.

Rollelek

En kjent situasjon i barnehagen er rollelek. Barn som for eksempel leker familie, mor, far og barn. Erik er sjefen i leken og er alltid den som fordeler roller. Mari får alltid den samme rollen. Hun får være hund. Da skal hun ta imot ordre. Når Erik blir sur på Mari, må hun være flaggstang. Da skal det godt gjøres å føle seg som en del av leken. Eller ivaretatt av lederen.

Nora og Erik er populære, men de kan også være dårlig likt. Barn i denne rollen er som voksne i denne rollen. Det koster å få være «inne» hos noen av dem som bestemmer. Betydelig mer enn det er verdt.

I arbeidet mot mobbing i barnehagen skole, på fritidsarenaer og i kirkens aktiviteter har vi sett gjentatte og tragiske eksempler på nettopp dette. Blant annet med bakgrunn i dette har vi igangsatt et prosjekt vi har kalt «Trygg i Fjell» Prosjektet har følgende mål:

«Målsettinga for Trygg i Fjell er å forebygge og å redusere omfanget av mobbing generelt i Fjell kommune – og å sikre at mobbing blir avdekket og håndtert godt av alle som er i relasjon til barn og unge.»

Vi har sittet sammen med både barn og voksne

«Finnes det tilfeller der de som sitter med makt, ikke benytter den til det beste for alle?»

oppløst i gråt fordi noen bestemte at de, eller deres barn, ble gjort ensomme av andre.

Enda oftere har telefonen ringt. Mennesker som beklager at de ringer så sent, eller i en helg, men de lurte på om de få lov til å fortelle sin historie. For oss handler «Trygg i Fjell» om å være trygg i fellesskap.

I forbindelse med saken om Odin, gutten som tok sitt eget liv på grunn av mobbing, skrev Frithjof Jacobsen (VG nett 8. november 2014) følgende, som ikke er en formell definisjon på mobbing, men som vi kjenner så inderlig godt igjen fra disse samtalene vi har hatt:

«Mobbing er konkret. Mobbing kan ikke prates vekk eller bortforklares. Den som blir mobbet, er ikke i tvil om hva som skjer. Mobbing handler om å bli gjort ensom av andre. Om at noen tar den tryggheten du trenger for å fungere. Om at noen tvinger andre inn i et liv der krefter og tanker som skulle vært brukt på å leve, i stedet blir brukt på å overleve».

Vi har opplevd å bli oppringt av borettslag, idrettslag, barnehager og skoler og listen er nok enda lengre om vi tar med dem fra andre deler av landet som har tatt kontakt.

Og et av fellestrekkene er nettopp maktperspektivet. At noen mister tryggheten sin, fordi noen gjennom sin makt skaper avmakt hos andre. At noen bruker kreftene sine på å overleve, fordi noen utøver makt for egen vinnings skyld.

Dette er dypt tragisk og svært alvorlig. Og det kreves systematisk arbeid til enhver tid for å komme problematikken til livs. Et helt essensielt verktøy for å komme nærmere målet om null

mobbing i skole og barnehage er samtalene vi skal ha med barn og unge.

I Barnekonvensjonens artikkel 12 kan vi lese følgende: «Alle barn har rett til å seie meninga si, og deira meining skal bli tatt på alvor.»

Det er nettopp dette som må til. Å ta barnets rett til å fortelle om sin opplevelse av et trygt og godt barnehage- og skolemiljø alvorlig. Vi tror på kompetanse. Kompetanse hos voksne til å observere samspill mellom barn og kompetanse hos voksne til å samtale med barn om hvordan de har det, på godt og på vondt. Og sist men ikke minst trenger vi voksne med kapasitet til å håndtere dette.

Så til spørsmålet om vi kan snakke med barn om deres psykososiale miljø, hvem de liker og hvem de synes det er vanskelig å være sammen med. Ikke bare kan vi snakke med dem, vi må gjøre det. Hensynet til barnets beste krever det. Fordi barna vet hvilke mekanismer og roller de møter i omgivelsene sine. De vet mer enn vi voksne, og denne kunnskapen de har vil gjøre oss voksne i stand til å hjelpe.

«Det finnes kun en ro, og den beror på å være tro mot det du tror på», skrev Piet Hein. Da må vi tro på at vi er minst like viktige for barna som de er for oss.

Når noen blir utsatt for mobbing og/eller krenkelser, finnes det flere roller; den utsatte, utøvere og tilskuere. Vi tror på kompetanse, slik at de voksne ikke blir en del av tilskuerne. Vi tror på kompetanse og voksne som kan, vil og våger å stoppe mobbing. For barn er ikke alltid like, og leken er ikke alltid god. Da er det vi voksne som må ta ansvar. Ansvar for at leken blir bedre, at alle

«Det koster å få være 'inne' hos noen av dem som bestemmer. Betydelig mer enn det er verdt.»

er inkludert og at alle føler seg betydningsfulle. Dette klarer ikke barn alene. Vi må være der, voksne i skole og barnehager, foreldre og ledere på fritiden. Og vi skal hjelpe alle barn, også de som krenker, selvfølgelig.

Dette er en viktig holdning i «Trygg i Fjell», men holdninger og handlinger er ikke alltid noe som går hånd i hånd. Det er utfordrende å holde fast på et fokus og å besørge tilstrekkelig kompetanse til enhver tid. Derfor vil det i vårt system og andres kunne forekomme negativ atferd. Vi kan ikke, noen av oss, garantere at uheldige ting ikke vil skje. Garantien ligger i at vi tar på oss ansvaret for å hjelpe de involverte dersom noe skulle skje. Det betyr ikke at det er en enkel oppgave. Utfordringene står i kø, og vi voksne må vokte oss for at følelsene ikke tar overhånd. Når det skjer, blir handlingene deretter, og det kan være vanskelig å snakke om. Det må vi gjøre, for barnas skyld.

For oss handler «Trygg i Fjell» om å være trygg i fellesskap.

Dette var slik når vi var unge, og barn har det slik nå også. De er jo tross alt små voksne. Og de gjør som vi gjør, ikke som vi sier.

HAR DU EN ELEV MED NEDSATT HØRSEL?

Vi har **enestående** resultater og over 60 års **erfaring** med å gi **hørselshemmede** de samme **muligheter** som **alle** andre.

Hemmeligheten vår er et **godt miljø** og **tilrettelagt** undervisning i **små klasser**.

Søknadsfrist 1. februar. Forøvrig **løpende** inntak.

 BRISKEBY VIDEREgåENDE SKOLE
WWW.BRISKEBYVGS.NO

Nødrops fra en pedagogisk gråson

● **Erik Nordgreen**
universitetslektor ved
Læringsmiljøsentret
Nasjonalt senter for
læringsmiljø og atferds-
forskning
Universitetet i Stavanger
FOTO PRIVAT

I skolen lærer man. Petter hadde lært. At han ikke var god nok.

Petter var en glad og livlig gutt. I barnehagen elsket han å vise hva han kunne. «Se på meg!» Med raske, store bevegelser tegnet han på arket som var hengt opp på veggen. Armer og tegnestrekene gikk i alle retninger. «Det er meg!», sa han da han var ferdig, og snudde seg med et stort smil og strålende øyne.

Petter begynte på skolen. Der fikk han i oppgave å tegne seg selv. Han kikket seg usikkert rundt, la seg over arket og tegnet mens han skjulte tegningen med overkropp og armer. Så godt han kunne. I skolen lærer man. Petter hadde lært. At han ikke var god nok. Petter er ikke oppdiktet.

I skolen lærer også de voksne av hverandre, av egne erfaringer og av forskning. Men kanskje ligger den fremste profesjonalitet i å lære av barn. Her er det forskjeller mellom, og innad i profesjonsfelleskap. Professor Robert C. Pianta peker på at relasjonen mellom voksne og barn ikke er endimensjonal. Den er kompleks og inkluderer forhold og hendelser både i og utenfor skolen. Han understreker at støttende relasjoner bidrar til elevers utvikling både emosjonelt og kognitivt. («Enhancing Relationships Between Children and Teachers», Pianta 1999). Her tegnes bildet av en pedagogisk praksis som fremmer læring, og som bidrar til godt klima i klasserommet. En sentral faktor er evnen og viljen til å la barns perspektiv komme til uttrykk og samtidig anerkjenne deres opplevelser.

Paulo Freire sier at i møtet mellom lærer og elev lærer begge parter. Men de lærer ulike ting. Han sier dette er to typer lærdom der begge har samme verdi. («De undertryktes pedagogikk», 1969).

«**Hvem er sjefen** i klasserommet? spør lærer Børger Eliassen da Aftenposten er med skolebyråd Ødegaard på besøk på Midtstuen skole. DU! ropes det enstemmig høyt tilbake fra klasse 8A.»

«Det lyder som søt musikk i skolebyrådets ører. Han har nemlig sett seg lei på alt bråket i Oslo-skolen, og setter nå inn støtet for å få ro, orden og disiplin i byens klasserom.» (Aftenposten, november 2009.)

Det er ti år siden denne seansen fant sted. Ti år etter at Pianta publiserte sin bok.

Stig går i andre klasse. Vi har kommet frem til vår tid. Det er nå 20 år siden Piantas bok kom ut. I alle disse årene har vi holdt frem betydningen av en gjensidig tillitsfull relasjon mellom lærer og elev.

Stig har blitt satt til å rapportere og beklage egen atferd. Her er to av hans bekkenner: «Jeg har laget klikkelyder med vannflasken i noen minutter. Jeg gadd ikke å stoppe når (navn på lærer) sa det. Jeg skal ikke gjøre det igjen.»

«Jeg har telt sider i ruteboka høyt i timen. Jeg skal ikke gjøre det igjen. (Navn på lærer) ba meg slutte, men jeg gjorde det ikke.»

Mor til Stig har signert flere sånne lapper når sønnen har kommet hjem fra skolen med skamfullt og senket blikk.

Dette minner meg om da jeg i 1975 ble diktert til å skrive følgende lille selvvransakende postulat: «Jeg vet det ikke er lov å kaste snøball i friminuttene. Likevel gjorde jeg det.» Det hjalp den gangen å ha en klok mor. Hun signerte med et lite smil rundt munnen. Det er 45 år siden slik praksis regjerte. Regjeringstiden er ikke over. Samtidig, i Stigs tilfelle, kan læreren ha hatt gode intensjoner. Men barnets perspektiv ser ikke ut til å være godt nok ivare tatt i den aktuelle situasjonen.

I Elevundersøkelsen høsten 2017 svarte 2 prosent av elevene at de hadde blitt mobbet av noen voksne på skolen to til tre ganger i måneden eller oftere (Wendelborg, 2018). Dette tilsvarer ca. 17.000 enkeltelever i grunnskole og videregående opplæring. Opplæringsloven legger eksplisitt til grunn at elevens subjektive opplevelse er avgjø-

«**Elever trenger slike lærere, som lytter til både indre og ytre stemmer.**»

rende når hans eller hennes psykososiale miljø skal vurderes. Dette er ikke en visjon. Det er en juridisk bestemmelse som forplikter i likhet med annet lovverk. Ansatte i skolen kan ikke velge seg bort fra denne bestemmelsen.

Petter og Stig har det verken trygt eller godt. Disse to guttenes rettigheter er brutt. I beste fall ikke innfridd. De trenger voksne som lodder dypere enn å innrette seg etter juridiske retningslinjer. Teolog og filosof K.E. Løgstrup bidrar med et etisk perspektiv når han sier at «mennesker lever i et dypt avhengighetsforhold til hverandre. Du befinner deg alltid i en posisjon der du har en innvirkning på den andres liv, slik den andre har innvirkning på ditt.» («Den etiske fordring», 1956)

«**Alle skular skulle** hatt ei Jannicke.» Ordene kommer fra Even i serien «Du så meg» på NRK sine nettsider. Han fikk den læreren som så ham, og løftet ham ut av en mørk skoletilværelse. Jannicke møtte ham med respekt og forventninger. «Du fekk meg meir på plass, ein plass der eg fekk te nåke.» I møtet mellom dem, flere år senere, takker Even læreren, som svarer at «Det fortjente du – å få en positiv opplevelse på skolen. Det skulle bare mangle.»

Elever trenger slike lærere, som lytter til både indre og ytre stemmer. Som er sensitive overfor hva elever sier, og det de ikke sier. Den avdøde danske visesangeren Trille synger om disse barna, og om møter mellom mennesker der sensitivitet og etikk gjør møtene gode: «Sådan ser jeg ofte pletter av lys, ofte pletter av varme, som når en hvissen høres bedre enn et råb. Ja jeg ser små skibe sejle fulle av håb.»

Et føkka språk?

● **Jørn Arnold Jensen**

faglærer i medier og kommunikasjon

FOTO JON-PETTER THORSEN

Språkrøkt i skolen er ikke bare norsklærerens ansvar.

Like etter tusenårsskiftet spådde professor Sylfest Lomheim skriftlig norsk en plass i verdens språk-massegrav innen hundre år. OMG! Sikkert er det i alle fall at språket endrer seg, alltid og overalt. Skolen kan bidra til å gjøre det beste ut av endringene, ikke bare i norsktimene.

Mot språkendringer kjemper til og med Det franske akademiet forgjeves. Engelsk er heller ikke unndratt. Nylig skrev David Shariatmadari i avisen The Guardian om britenes håpløse bevaringsstrev. Han refererte til århundres fortvilelse over utenlandsk ordforgiftning og profetier om språkets endelikt. Så gikk det likevel godt til slutt. Engelsk er blitt verdens lingua franca.

Det er særlig svensk og engelsk som påvirker ordtilfang og syntaks her hjemme, i urbane strøk ispedd uttrykk fra ikke-vestlige kulturer (kebabnorsk). Heter det «joda, jeg vet» eller «joda, jeg vet det»? Gjør vi en forskjell i stedet for å utgjøre en forskjell? Og hvorfor sier norske elever at de har valgt en simpel løsning når de mener noe helt annet?

Norsk språkråd har et liberalt syn på importerte ord og vendinger, samtidig som det er tydelig om, eller heter det på?, hva som er god norsk. Vel verdt å lese er artikkelen om det norske språket som basically holder på å dø ut (Språknytt nummer 1, 2019).

Og seriøst, liksom, hva er greia? Er det så weird og sykt farlig med noen random nye ord og fraser? Er det ikke bare kidsa som markerer identitet og avstand til alle over nitten? Svaret er at jo da, de unge innfører både døgnfluer og varige uttrykk, men først og fremst er det media og teknologi som leverer de nye omgrepene.

Samtidig har skriftlig norsk stabilisert seg i konservativ retning, i alle fall gjelder det bokmål. Trenden forsterker seg ved at stadig flere ungdommer velger bort nynorsk til fordel for bokmål. Folk tekster uhemmet på dialekt, men skriver tannløst riksmål-ish i andre sammenhenger. Til og med Klassekampen, som opprinnelig sloss for et

folkelig språk, skriver dannet og konvensjonelt, bare forstyrret av noen innkvoteerte a-ender og ei-diftonger her og der.

Vi er kanskje nærmere dansk igjen i dag enn midt på nittenhundretallet og ikke minst på nitensyttitallet, da påtrengende dialektbruk og de siste krampetrekningene til samnorsk forente seg med venstreradikalismen. Vant herskerklassen en språklig seier? Eller har folk ganske enkelt en embedded sans for hvordan tekst fungerer best?

Island har vært helt psycho i språkstrevet sitt. De finner egne ord for det meste, sjøl om det blåser sterke angloamerikanske vinder også uti Nord-Atlanteren. Farsima og tölva vet du kanskje hva er, hvis du ser på krimseriene fra sagaøya. At de sier fuck, okay og shit innimellom, får så være. Det er imidlertid umulig å importere den strenge språkproteksjonismen deres til Norge, enn si til skolestua. Islendingenes språklige enighet og stolthet finner du ikke mange andre steder.

I Norge får vi heller konsentrere oss om å skille mellom det som henger på greip og det som er flaut og jålete og sannsynligvis blir ditcha om noen år. For ord kommer og går, både hjemmelagde og immigrerte. Ungdom har neppe noe forhold til knæs, beleven eller dollarglis. Det gjør ikke noe. Men bør de vite hva det er å gå over bekken etter vann? Må de forstå at nød lærer naken kvinne å spinne? Vanskelig å si. Grammatikk og rettskriving bør vi uansett hegne om (wtf, hegne?) rett og slett for å unngå misforståelser.

Det er likevel håp i hengende snøre. Ikke så rent sjelden erstatter også vi engelske ord med norske. Computere slo aldri an, vi sier datamaskiner. Feedback tapte for tilbakemelding. Interface heter brukergrensesnitt. Binge-watching er fornorsket til det fortreffelige seriefråtsing. Samtidig er det helt greit at break dance aldri ble til brytedans.

Som lærere kan vi ikke stoppe språkets transformasjon. Men vi kan være bevisst det som skjer og se til at elevene også er det. Språket endrer seg, men det fortjener ikke å bli føkka opp.

«Computere slo aldri an, vi sier datamaskiner.»

● Språk

Kvar vart nynorsken i Utdanning av?

Utdanning har mange lesarar. Ein god del av desse er nynorskbrukarar, reknar eg med. Alle desse forstår nok bokmål, men hadde likevel sett pris på å få lese stoff på godt nynorsk av og til. No er Utdanning blitt eit reint bokmålsblad, noko fleire av oss synest er ille. Før i tida synest eg å hugse at bladet hadde fleire journalistar som skreiv på nynorsk. Men det er det visst slutt på.

Nynorsken kan brukast til alt, også til å skrive i Utdanning. I to av dei siste nummera finn eg eit overveldande fleirtal med bokmålssider; om lag 50 sider bokmål og 4–5 sider nynorsk i eitt blad, 58 sider bokmål og 6 sider nynorsk i det andre. Språket i lesarinnlegga gjer seg sjølv, men det

redaksjonelle bør det stillast språklege krav til. Ikkje minst ville det vere nyttig for sidemålslærarar å sjå nynorsken i praktisk bruk i alle dei tema det blir skriva om i Utdanning. Men alle lærarar skal kunne skriva både bokmål og nynorsk. Ein lærar kan kome til å arbeide i språkblanda skular, eller få seg arbeid der elevane har krav på nynorsk skriveundervisning. I Norsk Tidend nr. 5 finn vi artikkelen «Ei nynorsk lærarkrise?» der det blir sett fokus på lærarutdanninga, mange hevdar her at nynorskopplæringa er for dårleg. Professor Hans-Olav Enger i Oslo seier: «For mange kan for lite», og er klar på at nivået mellom studentane er for dårleg, og at dei er for dårleg trenea til å

bruke ordbøker. Høgskulen i Volda har som einaste høgskule eit landsdekkjande etterutdanningskurs for lærarar i nynorsk. Det er eit spørsmål om ikkje fleire høgskular burde ta til med det same. Nynorsk er ikkje vanskeleg å lære for den som vil.

Kor mange av dei 11 redaksjonsfolka på side 2 i Utdanning har nynorsk som sitt prioriterte skriftspråk? Nettopp bladet til Utdanningsforbundet burde vere ekstra påpasseleg med å gi sine medlemmar ei rettferdig språkleg fordeling av alt innhald. Kan vi vente ei forbetring?

Arne Nydal

pensjonist i Volda

● PISA 2018

Et oppgjør med historisk bruk av elevtesten PISA

Resultatene av elevundersøkelsen PISA har aldri fortalt hele historien om norsk skole. Høyre har tradisjon for å bruke store ord når PISA presenteres. Dagens tall viser at det ikke er grunnlag for verken jubel eller sjokk, men at det er behov for større satsing på tidlig innsats, en mer praktisk skole og flere kvalifiserte lærere. Nå håper jeg Høyre har lært.

I 2009 sa Erna Solberg at hun garanterte at norsk skole ville score høyere i internasjonale

tester hvis Høyre fikk regjeringsmakt, et utsagn hun kanskje angret på i dag. Da Norge begynte å delta i PISA tidlig på 2000-tallet, sa daværende utdannings- og forskningsminister Kristin Clemet: «Dette er skuffende, nesten som å komme hjem fra et vinter-OL uten en eneste norsk medalje».

Høyre har lenge pisket opp en uro for egen politisk vinning, og snakket om at «målet må være at Norge innen ti år skal kunne hamle opp med Finland

og matche de beste landene i PISA-undersøkelsen.» Høyres politikere må slutte å gi garantier de ikke kan holde og huske at det er viktig å bruke resultatene med varsomhet for å hindre at de overtolkes, brukes feil og skaper unødvendig uro. PISA-testen er ikke dommen over norsk skole, men ett av flere bidrag som sier noe om hvordan det står til i skolen.

Det norsk skole trenger, er ikke skremselspropaganda, men forutsigbar satsing på flere kvalifiserte lærere, tidlig innsats og mer tillit til fagfolkene. Derfor er det all grunn til å lytte til KS, som 3. desember etterlyste bedre kommuneøkonomi og mener lærernormen er underfinansiert. I vårt alternative budsjett styrker vi kommunene slik at de kan ansette flere lærere.

Torstein Tvedt Solberg

utdanningspolitisk talsperson i Arbeiderpartiet og nestleder i utdanningskomiteen

Det norsk skole trenger, er ikke skremselspropaganda skapt av PISA-resultatene, men forutsigbar satsing på blant annet flere kvalifiserte lærere, skriver Torstein Tvedt Solberg.

ILL.FOTO BO MATHISEN

Har du noko på hjartet?

Dine meiningar er viktige for oss. Send debattinnlegg, innspel og kronikkar til debattansvarleg Ståle Johnsen på debatt@utdanningsnytt.no. Debattinnlegg kan vere på maks 2000 teikn, inklusive mellomrom. For innlegg på innspelsplass er lengda 2000-8000 teikn, og kronikkar kan ha ei lengd på mellom 8000 og 12.000 teikn. Vi ber alle oppgi fullt namn, adresse og telefonnummer. Redaksjonen set retten til å kutte og redigere i innlegga som vilkår. Innlegg kan òg bli publiserte på Utdanningsnytt.no.

Forskning

Thomas Nordahls hyllest til PISA-testen

I et intervju om PISA-resultatene på nyhetene i NRK 2. desember 2019 får forsker Thomas Nordahl et spørsmål om hvorfor det er mye skepsis til PISA. I svaret hyller Nordahl PISA og trekker blant annet frem sammenlikningen mellom land, uten å komme med en eneste motforestilling. Det gjør meg meget skeptisk til Nordahl som forsker. Klarer ikke Nordahl å trekke frem noe negativt relatert til PISA, testing og sammenlikning mellom skoler, kommuner og land? I fleng kan jeg nevne varierende kvalitet på PISA-testene, problemer rundt oversettelse til forskjellige språk, utfordringer rundt de forskjellige typer skoleslag i de forskjellige land, forskjell i innhold i læreplaner i forskjellige land, forskjell på timeressurs i de forskjellige fagene i forskjellige land, naturlig forskjell på årskullene, usikkerhet

rundt utvalgene i testene, forskjell i vurdering av hvilke elever som blir fritatt fra testene, forskjell på hvordan lærere øver til testene, utfordringen i å hindre juks fra lærere og skoleledere når testene blir for viktige og styrende, problemer rundt tester som et middel til styring av skolepolitikken. Nordahl har ingen motforestillinger! Det gir liten tillit til forskermiljøet.

Trygve Wasa

I et intervju hyller forsker Thomas Nordahl elevundersøkelsen PISA uten en eneste motforestilling. Det gjør meg meget skeptisk til Nordahl som forsker, skriver Trygve Wasa. På bildet ser vi Nordahl og kunnskapsminister Jan Tore Sanner.

ARKIVFOTO MARIANNE RUUD

Den store skolekinodagen

tirsdag 11. februar

film er best - på KINO

FILM KINO

Norsk filminstitutt

Film&Kino er initiativtager til Den store skolekinodagen

Den STORE Skolekinodagen

Tirsdag den 11. februar arrangeres Den Store Skolekinodagen i alle landets skoler for 17. gang. I 2017 deltok 75 kinoer og over 30.000 elever. Den Store Skolekinodagen har blitt viktig for skolene på mange måter, både innholdsmessig, faglig og sosialt.

Film som kunst eller læremiddel?
Begge deler hører hjemme i undervisningen. Film formidler kunnskap om verden og livet. Film rører ved følelser og stimulerer fantasien. Kunnskap om film fremmer verbal - og billedspråket, og ikke minst gir film en felles kunstopplevelse for hele klassen.

Tilrettelegging for skolene
På den store skolekinodagen tilrettelegger kinoene spesielt for skolebesøk og tilbyr de beste barne- og ungdomsfilmene. Alle filmene tilbys med pedagogiske opplegg og det vil være stor variasjon av film for alle fag, nye filmer og klassikere. Kontakt din kino for pedagogisk opplegg til filmene som vises.

Les om filmstudie-ark på www.skolekino.no

Fagfornyelsen

Er det mer ledelsesteori norsk skole trenger?

Hvordan står det til med ledelseskapasiteten din, kjære kollega? Er den tilstrekkelig til å tilby gode nok realiseringsbetingelser for endringsprosesser?

Norsk skole står midt i sin viktigste reformprosess siden innføringen av Kunnskapsløftet i 2006. Et stort arbeid ligger foran profesjonsfellesskapene i de tusen skolestuer våren 2020. Og like sikkert som vi sier ordet «reform», spretter det frem aktører, kommersielle som ideelle, som vil sette sitt preg på formingen av fremtidens norske skole. Det er et Klondike for både de som vil påvirke og de som vil tjene penger. Drømmekundene er, som i julehandelen, de som er sent ute.

Blant de som vil tilby sin støtte til ledere og lærere i grunnskolen, finner vi KS. KS har inngått et samarbeid med BI og laget læringsressursen «Fagfornyelsen – ressurser for ledere og lærere». Ressursen ligger åpent og er gratis på KS' nettsider. KS' nedfelte mål med ressursen er:

«- Lærerne skal få en bedre forståelse av hvordan skolene og skoleledere skal løse sitt samfunnsoppdrag, få inspirasjon, bidra til felles arbeidsglede og øke elevenes læring.

- Lærerne skal bli introdusert for et mer presist begrepsapparat og få et overblikk over de mest virkningsfulle tiltak for å endre skolen.

- Lærere skal inspireres til å begynne reisen med å bygge ledelseskapasitet. Enten som leder, mellomleder, inspirerende med-leader eller som klasseleder.

- Ledelseskapasitet i egen skole betyr gode realiseringsbetingelser for endringsprosjekter.

- Lærere skal inspireres til å øke sin bevissthet rundt personlighetsbygging, skoleledelse og lærersamarbeid.

- Lærere skal inspireres til økt bevissthet rundt medarbeiderskap.»

Når noen tilbyr et svar, har jeg lært at det er lurt å reflektere over hva spørsmålet egentlig var. Hva er egentlig spørsmålet KS har besvart her? Handler det om opplæringens verdigrunnlag, prinsipper for læring, utvikling og danning, eller handler det om prinsipper for skolens praksis? Hvis det er sistnevnte, som det er nærliggende å tro, hva forsøker de egentlig å oppnå?

Det er betenkelig at KS som kommunenes og fylkeskommunenes, de aller fleste læreres

«Lærere skal inspireres til å begynne reisen med å bygge ledelseskapasitet», går det fram av en nettbasert læringsressurs som KS har utviklet i samarbeid med BI.

ILL. FOTO ERIK M. SUNDT

arbeidsgivere, interesseorganisasjon i situasjonen norsk skole nå befinner seg, der nye læreplaner skal ligge til grunn for skolenes virksomhet allerede fra høsten av, ikke treffer spikeren bedre på hodet når det kommer til skolenes behov. I tillegg til å etterlyse hva spørsmålet som ligger bak ressursen egentlig er, er det også på sin plass å spørre seg om hvem som stiller det. Hvem har behov for å styrke styringslinjene i norsk skole, med mer nytale og mer New Public Management? Var vi ikke ferdige med det?

Lærerne trenger det i alle fall ikke.

Lars Elvethun Torskenes

fylkesstyremedlem i Utdanningsforbundet Viken

Mobilforbud

Smarttelefonforbud er ikke løsningen

Å prøve å holde barna unna smarttelefonen fram til ungdomsskolen, slik digitaliseringsminister Nikolai Astrup har tatt til orde for, er en dårlig løsning. I stedet må både foreldre og offentlige myndigheter gjøre sitt for at barn og unge utvikler kritisk medieforståelse.

Dagens samfunn er i stor grad et digitalt samfunn. Over 90 prosent av norske barn har smarttelefon fra 10-11-årsalderen, viser tall fra Medietilsynets undersøkelse Barn og medier 2018. Barn og ungdom bruker i likhet med mange av oss voksne telefonen til det meste: De ser filmer, hører musikk, gamer, leser nyheter og kommuniserer med andre. Å kunne utforske det digitale universet gjennom en smarttelefon kan være både positivt og viktig for utviklingen av barnas kritiske medieforståelse. Men vi skal ikke bagatellisere utfordringene, som digital mobbing, kommersielt press, kroppspress eller faren for å bli eksponert for skadelig innhold.

Barn og medier 2018-undersøkelsen viser at 14 prosent av barn og unge i alderen 9-18 år har vært slemme med eller mobbet noen på internett, spill eller mobil, og åtte prosent har truet noen. 27 prosent av barna har sendt bilder eller videoer av andre digitalt uten at de har sagt ja til det. 18 prosent av barn og unge i alderen 13 til 18 år har fått seksuelle kommentarer på nett som de opplevde som sårende, ubehagelige eller truende. Dette er noen av det digitale livets skyggesider som absolutt må tas alvorlig.

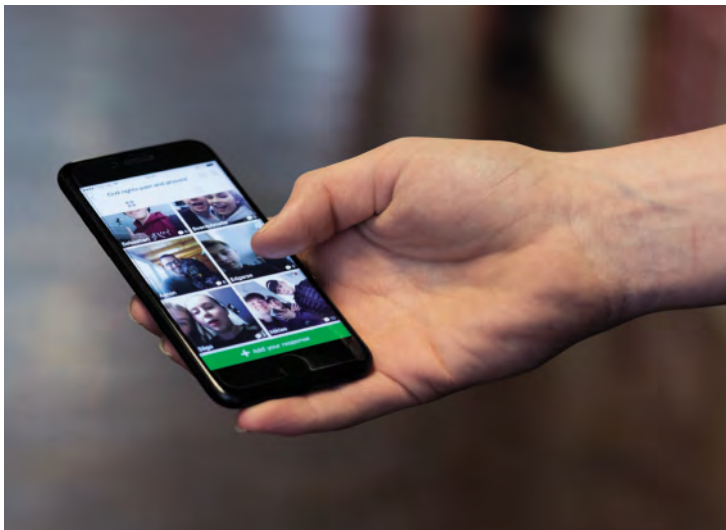
Er løsningen å prøve å holde barna unna smarttelefonen til de fyller 13? Vi mener det er bedre at barna begynner å utforske det digitale landskapet mens foreldrene ennå slipper til med råd og veiledning. Fra ung alder må nettvett og kildekritikk bli en del av basiskompetansen. Medietilsynets råd er at foreldre må engasjere seg i hva barna gjør på mobilen, stille spørsmål og sette grenser. Og ikke minst må vi skape trygghet og tillit slik at de unge tør å fortelle hvis de opplever noe ubehagelig eller gjør noe dumt.

Kritisk medieforståelse i bred forstand må få større plass i skolen. Nettvett og kildekritikk er kompetanse som bør gjennomføres det meste. Heldigvis er dette tatt hensyn til i de nye læreplanene

for grunnskolen. En sentral forutsetning er at også lærerne får det kompetanseløftet de trenger. Og barns digitale liv bør definitivt bli gjenstand for mer forskning.

Medietilsynets neste store Barn og medier-undersøkelse gjennomføres i disse dager. Vi utvikler undervisningsopplegg og samtaleverktøy til bruk både i skolen og hjemme. Vi er opptatt av at både positive og negative sider ved de unges digitale medievaner kommer fram og blir diskutert. Livet på nett er en integrert del av hverdagen. Da er det beste vi kan gjøre å hjelpe barna våre til å takle de utfordringene de møter på en best mulig måte.

Mari Velsand
direktør i Medietilsynet

Livet på nett er en integrert del av hverdagen. Vi må hjelpe barna våre til å takle den hverdagen, skriver Marie Velsand.

ARKIVFOTO SILJE KATRINE ROBINSON

La stå!

- fremmedspråk
- spesialpedagogikk
- programmering
- mangfoldskompetanse
- realfag
- rektorutdanning
- klasseledelse
- yrkesfag
- veiledningspedagogikk
- tegnspråk
- rådgivning
- utdanningsvalg

Vi har påfyllet du trenger

NTNU tilbyr samlings- og nettbasert videreutdanning for lærere, rådgivere og skoleledere.

Utdanninga er tilpasset de som jobber både i grunnskole og videregående skole.

Du kan søke om finansiering via den statlige satsningen Kompetanse for kvalitet i perioden 1. februar – 1. mars.

Les mer på
www.ntnu.no/videre/kfk

 NTNU
Kompetanse i skolen

● Tidlig innsats i skolen

«Tett på» – langt ifra!

Regjeringa har nylig lagt fram ei ny stortingsmelding, «Tett på» om tidlig innsats i skolen. Kanskje det mest positive med meldinga er at den er langt fra å tilføre særlig nytt. Barnehager, skoler og støttesystemer har behov for arbeidsfred i noen år. Lærerne melder om stadige utviklingsprosjekt, som med testing, måling og rapportering stjeler tid fra hovedoppgaven: å være støttende pedagog for barn og unges utvikling og læring.

Den nye stortingsmeldinga tar utgangspunkt i Nordahl-utvalgets rapport om spesialundervisninga. Regjeringa har i noen grad innsett at en reell innsats betyr flere lærerstillinger og ikke minst flere kompetente spesialpedagoger tett på elevene. I meldinga er nettopp dette et hovedfokus: Hvordan kan barnehager, skoler, pedagogisk-psykologisk tjeneste (PPT) og Statped endres slik at spesialundervisningen faktisk blir spesialundervisning.

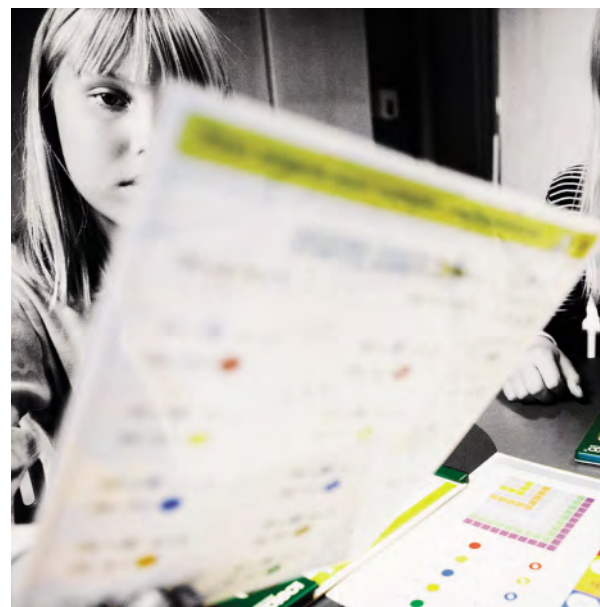
Det vises til at Nordahl-utvalget påpekte at 50 prosent av spesialundervisningen gjennomføres av ufaglærte. 23.200 elever fikk i 2017 sitt opplæringstilbud ved tett oppfølging av ufaglært assistent. De med minst kompetanse settes til de aller mest krevende arbeidsoppgavene i skoler

og barnehager, noe som ville ha vært utenkelig innenfor andre arbeidsfelt. Denne svært alvorlige systemsvikten har vedvart helt siden avviklingen av spesialskoleloven i 1975.

Ansvarlige skolemyndigheter og politikere har ikke evnet å gjøre noe med det. Utfordringen er at det å erstatte tusenvis av ufaglærte hjelpere med kompetente spesialpedagoger vil koste noen milliarder kroner.

Også nå velger regjeringa, som tidligere regjeringer, flikking som løsning. Mens Nordahl-utvalget forsøkte å løse utfordringen med å rasere PPT som utrednings- og veiledningstilbud og flytte slike stillinger inn i spesialpedagogisk undervisning, har regjeringa valgt å videreføre PP-tjenesten. I stedet foreslås det å hente 300 stillinger fra Statped for å styrke PPT. Det kan høres fornuftig ut, samtidig som vi har 422 kommuner i Norge. Det gir i snitt trekvart ny stilling per kommune og i de fleste små kommuner ingen nye stillinger.

Da samme metode ble lansert i ei stortingsmelding i 1998, ble også den gang 300 årsverk fjernet fra Statped og overført kommuner og PPT. Etter fire år ble dette lagt inn i kommunens generelle rammetilskudd. I dag er det vanskelig å finne noen av disse

stillingene igjen som spesialpedagogiske tiltak.

Stortingsmeldinga viser også til at «Studenter som tar bachelorutdanning i spesialpedagogikk, oppnår i dag ikke undervisningskompetanse. Tilbakemeldinger fra skoler viser at det har blitt mer krevende for spesialpedagoger å få tilsetting i skolen, blant annet fordi kommunene og skolene

● Kommentar til «'Tett på' – langt ifra!» av Edvin Eriksen

Historisk og varig kompetanseløft i barnehage, skole og pedagogisk-psykologisk tjeneste

Regjeringen har store ambisjoner og vil flytte kompetanse fra kontorer og møterom til sandkasse og klasserom.

Det er mye å ta tak i når det gjelder barn og elever med behov for særskilt tilrettelegging. Mange steder er det pedagogiske tilbudet for dårlig og hjelpen kommer ofte for sent. Altfor mange barn og unge får hjelp av assistenter uten tilstrekkelig kompetanse, og altfor mange av de som mottar spesialundervisning, tas ut av klasserommet. Dette er utfordringer som med rette engasjerer mange. Nå sist spesialpedagog Edvin Eriksen.

Problembeskrivelsen er tydelig, nå diskuterer vi løsningene. Dessverre trekker Eriksen feil konklusjon hva gjelder omleggingen av Statped. Han skriver i sitt innlegg at regjeringen har planer om å spre 300 stillinger fra Statped ut til 422 kom-

muner. Det er feil.

For det første skal ikke stillingene fra Statped flyttes til landets kommuner. Vi beholder Statped, men mandatet deres vil bli tydeligere og smalere. Statped skal fortsette å gi råd om og tjenester til særlig spesialiserte fagområder blant annet innenfor syn, hørsel og ervervet hjerneskade, og i de særlig komplekse pedagogikksakene.

Vi er opptatt av å styrke hele laget rundt barna og elevene. Derfor omprioriterer vi midler og tydeliggjør oppgavefordelingen mellom ulike instanser. I dag er det for uklare skillelinjer mellom Statped og pedagogisk-psykologisk tjeneste (PPT). Det varierer i for stor grad fra kommune til kommune hvorvidt man får hjelp fra Statped. Det er ingen god praksis.

Derfor vil budsjettet til Statped reduseres med

mellom 150 og 200 millioner kroner over de neste fem årene. Det vil frigjøre midler til et historisk og varig kompetanseløft i landets kommuner som over en tiårsperiode vil utgjøre mellom 1,5–2 milliarder kroner. Pengene skal gå til å bygge opp kompetansen i kommunene, i barnehager og skoler og i PPT. Det overordnede målet er at den spesialpedagogiske kompetansen skal komme tettere på elevene, slik at alle får et godt tilpasset pedagogisk tilbud.

Regjeringen har store ambisjoner og vil flytte kompetanse fra kontorer og møterom til sandkasse og klasserom. Det er helt klart et løft for de elevene som trenger det aller mest.

Julie Remen (H)

statssekretær i Kunnskapsdepartementet

Stortingsmeldinga «Tett på» er langt fra å endre skolesystemets svik overfor de som trenger kompetent spesialundervisning, skriver Edvin M. Eriksen.

ARKIVFOTO ERIK M. SUNDT

er opptatt av å oppfylle de særskilte kompetansekravene i norsk, matematikk og engelsk.»

«Tett på» er langt ifra å endre skolesystemets svik overfor de som trenger kompetent spesialundervisning.

Edvin M. Eriksen | spesialpedagog

● Språk

Står til stryk

13. desember la Opplæringslovutvalet fram framlegg til ny opplæringslov. I det vert ikkje digitale læremiddel i skulen på nynorsk sikra. Utvalet sikrar korkje norsk eller nynorsk særskilt i den nye digitale røyndomen til norske elevar. Utvalet gjev dei store multinasjonale selskapa makt over norskutviklinga. Det står til stryk.

I kvardagen hentar skulane lærestoff frå ulike digitale og skriftlege læremiddel og -ressursar. Nettopp dette burde lova møte. Særskilt utsette er elevar med digitale hjelpemiddel utan nynorsk. Utvalet har heller ikkje sikra at elevar får gå i eigen nynorskklasse ut ungdomsskulen. Utvalet legg fram fleire store endringar som vil påverke språket utan å greie ut eller grunngje språklege konsekvensar endringane får, stikk i strid med framlegget til ny språklov som regjeringa kom med i august.

Magne Aasbrenn | leiar i Noregs Mållag

Rett på sak

● Barnehage

Hvordan regulere gruppestørrelse?

● Odd Arild Viste

leder i medlemsråd for barnehage i Utdanningsforbundet Bergen

FOTO PRIVAT

«Utdanningsforbundet skal arbeide for en lovregulering som (...) forhindrer store barnegrupper.»

Dette ble vedtatt på forbundets landsmøte i november. Men hva er for store barnegrupper? Jeg mener at det bør ligge til profesjonen å lage de konkrete kravene partiene kan plukke opp og gjøre til sine egne. Klarer vi det, tror jeg at sannsynligheten for at det i det hele tatt skjer noe, vil øke betraktelig.

Særlig for de yngste barna har store grupper blitt pekt på som et problem, noe som får støtte fra faglig hold. Eva Johansson, professor i barnehagepedagogikk ved Universitetet i Stavanger, sa i et intervju med Utdanningsnytt.no i 2015 at «du kan ikke kommunisere med barna på en god måte med mange små å ta vare på.» Likevel har ikke Utdanningsforbundet ennå vært i nærheten av å konkretisere hva god gruppestørrelse faktisk er.

Grunnen til den tilsynelatende vegringen mot tallfesting kan være at denne saken bærer med seg noen dilemmaer. I motsetning til bemanningsnormen, som først og fremst handler om å sikre ressurser til barna, handler regulering av gruppestørrelse mer om å regulere det indre liv i barnehagen. Kravet om reguleringer av gruppestørrelse vil dermed utfordre den faglige autonomien, som vi i andre sammenhenger vil være ihuga forsvare av.

Et beslektet dilemma er at mens en slik regulering vil kunne sikre barn mot utrygge rammer, vil den samtidig kunne bli for rigid i møte med virkeligheten. Uansett hvor vi setter grensen, vil det alltid kunne være gode faglige grunner til at det i en gitt barnegruppe vil være fornuftig å ta inn ett barn til. Ønsker vi egentlig at pedagogene skal fratas denne muligheten? Hvis grensen for gruppestørrelse skal være absolutt, vil dette være en problemstilling. Alternativet kan være å lage en «som hovedregel»-bestemmelse, med de svakhetene det kan innebære.

Detaljnivået i en slik bestemmelse er en annen utfordring. Hvordan skal en barnegruppe defineres? Skal for eksempel to barnegrupper kunne dele lokale? Jeg tenker at med det mangfoldet i hvordan barnehagebygg er utformet, vil det være en krevende oppgave å lage en lovbestemmelse som fungerer for alle. Det er ikke dermed sagt at det er umulig å få regulert dette på en fornuftig måte, og jeg skulle ønske jeg kunne presentert et forslag til en løsning. Men muligens er det lettere å komme seg ett skritt videre når utfordringene ligger der klart for oss? I alle tilfeller ønsker jeg representantskapet lykke til med konkretiseringen, og håper på mange innspill fra organisasjonen for øvrig. For dette må vi finne ut av!

Styrking av praktisk og estetisk innhold i skolen

Velmenende, men uforpliktende strategi

● **Kristine Høeg Karlsen**

førsteamanuensis ved
Avdeling for lærerutdan-
ning, Høgskolen i Østfold

FOTO BÅRD HALVORSEN

● **Lisbet Skregelid**

førsteamanuensis ved
Fakultet for kunsthøgskolen
Universitetet i Agder

FOTO TOR JARLE WERGELAND

● **Kari Holdhus**

professor i musikkpeda-
gogikk ved Høgskolen på
Vestlandet, campus Stord

FOTO KNUT SØRHBÅKKEN

Vi stiller spørsmål ved hvordan den nye læreplanen kan iverksettes uten å styrke lærernes kompetanse i praktiske og estetiske fag og læreprosesser.

ILLUSTRASJON Tone Lileng | post@tonelileng.no

I august 2019 la regjeringen frem den etterspurte strategien «Skaperglede, engasjement og utforskertrang. Praktisk og estetisk innhold i barnehage, skole og lærerutdanning». Regjeringens intensjon med strategien er å løfte de praktiske og estetiske fagenes muligheter og egenverdi. Strategien har en todelt struktur. Først gis det en oversikt over status for innholdet i og arbeidet med de praktiske og estetiske fagene og fagområdene i barnehage, skole og lærerutdanning. Deretter settes søkelyset på ulike fremtidige satsingsområder og tiltak som kan styrke de praktiske og estetiske fagene og fagområdene i skolen.

Økt fokus på fagenes egenverdi er positivt

Vi i Agenda Kunstfagdidaktikk* er svært glade for at det nå er kommet en strategi for hvordan en kan styrke de praktiske og estetiske fagene og fagområdene i barnehage, skole og lærerutdanning. Spesielt mener vi strategien får frem fagenes egenverdi i skolen. Det står: «Fagene har en egenverdi som dannelsesfag. I tverrfaglig og kulturskapende arbeid i skolen må ikke de praktiske og estetiske fagene reduseres til å være instrumenter for å oppnå læring eller trivsel i andre fag.»

I strategien betones også hvordan møter med kunst og kultur og skapende praksis kan utvide forståelsen av oss selv og andre, og bidra til undring, nysgjerrighet og kritisk tenkning.

Parallelt med strategien pågår det et revisjonsarbeid av hele læreplanverket med en trinnvis innføring av nye læreplaner i grunnskolen fra høsten 2020. Målet for arbeidet er å bidra til bedre sammenheng i hele læreplanverket, hvor blant annet dybdelæring, forståelse og relevans skal prioriteres.

Gjennom situasjonsbeskrivelsen i strategido-

kumentet kommer det tydelig frem hvorfor de praktiske og estetiske fagene må styrkes. Kun halvparten av lærerne som underviser i disse fagene i skolen har formell kompetanse i fagene. Andelen øker med trinnene, og de yngste lærerne har lavest kompetanse. Det kommer frem at regjeringen ønsker seg en generell styrking av de praktiske og estetiske fagene gjennom å styrke det praktiske og estetiske innholdet, øke kompetansen og profesjonsfellesskapet, og til sist gjennom en bedre rekruttering av lærere med praktisk og estetisk fagkompetanse. Det er også tydelig at regjeringen ønsker å utdanne grunnskolelærere med generell kompetanse og ferdigheter i praktiske og estetiske læringsprosesser som metode og innhold generelt og ikke bare i de praktiske og estetiske fagene.

En uforpliktende tilnærming

For oss fremstår likevel strategien som relativt uforpliktende for regjeringen som «forventer at» noen andre enn de selv skal ta grep for at det praktiske og estetiske innholdet skal styrkes i barnehage, skole og lærerutdanning. I strategien skriver regjeringen ofte at de vil vurdere om de skal innføre og/eller gjennomføre ulike tiltak. Strategien fremstår dermed for oss hovedsakelig som en samling velmenende ord om estetikkens betydning for barn og unge, uten at vi kan se at noe i situasjonen i grunnskolen og lærerutdanningen vil endre seg nevneverdig. I det følgende vil vi peke på noen utfordringer spesielt med henblikk på lærerutdanningen.

Fagkompetanse som nøkkel

I strategien legges det vekt på at lærerne i skolen skal få styrket sin kompetanse. Kompetansemangelen blant lærere imøtekommes ikke med kompetansekrav, noe vi mener burde være en selvfølge, men med andre tiltak som etter- og videreutdanning, kompetansepakker til skoleledere, videreføring av lærerspesialistordningen, tilbud om praktisk-pedagogisk utdanning (PPU) til kulturskolelærere og en ny femårig faglærerutdanning i praktiske og estetiske fag.

For at de praktiske og estetiske fagene skal få sin rettmessige plass i skolen, er lærerutdanningen det naturlige stedet å starte. En kan tidfeste et sentralt vendepunkt for disse fagenes kompetanseproblematikk til året 2003. Før det hadde

«Strategien fremstår dermed for oss hovedsakelig som en samling velmenende ord om estetikkens betydning for barn og unge.»

alle lærerstudenter obligatorisk 15 studiepoeng i ett praktisk fag og det samme i ett estetisk fag. Dette sikret fagmiljøer på alle skoler i landet der alle lærere hadde både praktiske og estetiske fag i sin fagkrets. Både metodevalg og undervisning ble med andre ord preget av denne kompetansen. Etter 2003 har studentene fått velge fag. I dag står vi i en situasjon der vi vil hevde at praktiske og estetiske fag og læreprosesser er direkte marginalisert i lærerutdanningene. I regjeringens strategi pekes det ganske riktig på at lærere som tok utdanning før 2003 sakte, men sikkert vil forsvinne ut av skolen og overlate arenaen til lærere som er produkter av nyere regjeringers oppfatning av hva som er god lærerutdanning.

Lærerkollegienes estetiske «grunntone» og den rike skattkisten av estetisk innhold og tilnærming til utdanning og dannelse i skolen er i ferd med å tømmes. Dette skjer paradoksalt nok samtidig med at regjeringen lanserer den nye læreplanen for grunnskolen, Fagfornyelsen, som på mange områder forutsetter kreative læreprosesser og estetisk mangetydighet i tilnærmingen til fagene. Som vi har sett i debatten om sang i skolen, oppstår det en systemfeil: Regjeringen er opptatt av lærernes metodefrihet, men glemmer helt at mange av de nyutdannede lærerne aldri har hatt kvalifisert undervisning i disse fagene og arbeidsmåtene. For mange lærere blir det dermed, for eksempel, ikke et reelt valg å synge med elevene i norsktimen.

Et nærliggende tiltak for å styrke kompetansen er rett og slett å gjeninnføre et obligatorisk estetisk fag for alle lærerstudenter. Men det er blant annet her regjeringens unnskyld kommer til syne. Strategien er ikke radikal nok til at den kan monne i en situasjon vi ikke nøler med å beskrive som rekordlav for de praktiske og estetiske fagene i skole og lærerutdanning.

Den nye lærerutdanningen marginaliserer de praktiske og estetiske fagene

Regjeringen mener at de praktiske og estetiske fagene vil styrkes gjennom den nye femårige lærerutdanningen. Det hevdes for eksempel i strategiens første del at lærerutdanningene «gir studentene mulighet til å velge praktiske og estetiske fag i et større omfang enn tidligere». Dette er ikke vår erfaring. Det er riktig at studentene tilbys å ta mastergrad i noen av de praktiske og estetiske fagene, men langt fra ved alle institusjoner. Vi kjenner også til flere eksempler på at studentenes mulighet for å velge praktiske og estetiske fag er

«Søknader fra lærere som ønsker kurs i praktiske og estetiske fag blir systematisk avslått av skoleeier.»

svært begrenset. Ved mange institusjoner har studentene også mistet mulighet til å velge mer enn 30 studiepoeng i disse fagene. I andre tilfeller utgår bestemte fag i programmet. Studentene hindres også i å velge praktiske og estetiske fag på grunn av begrensede kombinasjonsmuligheter av fag.

Vi vil derfor hevde at den nye femårige grunn- skolelærerutdanningen ikke vil lykkes som satsing på praktiske og estetiske fag

Skoleeiere stopper videreutdanning i praktiske og estetiske fag

Regjeringen trekker i strategien fram sin storstilte etter- og videreutdanningsreform «kompetanse for kvalitet», som et tiltak for å styrke kompetansen i de praktiske og estetiske fagene. Men etter vår erfaring kommer denne ordningen i liten grad lærere i disse fagene til gode. Det er bevilget over 30 millioner kroner til denne reformen siden 2014. Forskning, blant annet publisert i rapporten «Kunsthaga i grunnskolen i Hordaland – Tilstand og utfordringer i 2016», viser at søknader fra lærere som ønsker kurs i praktiske og estetiske fag systematisk blir avslått av skoleeier. I strategien skriver regjeringen at de «forventer at skoleeiere vurderer behovet de har for kompetanse på praktiske og estetiske fagområder samt behovet for å prioritere relevant etter- og videreutdanning». Men med denne forventningen følger verken pisk eller gulrot. Vi spør: Hvordan planlegger regjeringen å følge opp skoleeiere som unnlater å vurdere og ta konsekvenser av dette behovet?

Regjeringen har forsøkt å bøte på skoleeieres manglende satsing ved å øremerke midler til søkere fra praktiske og estetiske fag. I strategien pekes det på at 300 lærere nå får etterutdanning årlig i disse fagene. Men strategien nevner ikke at det samlede antall lærere på kurs, for eksempel dette studieåret, er 6843 lærere. Det betyr at bare 4,3 prosent av de lærerne som mottar etterutdanning i år kommer fra de fire praktiske og estetiske fagene. Det er ikke en satsing.

Lærerspesialistordningen trekkes også fram. Her kan skoleeiere søke om tilskudd til å ansette

lærere i spesialistfunksjon innenfor en rekke fag og fagområder. Fra og med 2018 har praktiske og estetiske fag vært med i utlysningen av ordningen. Utfordringen er igjen at skoleeierne selv bestemmer om de i det hele tatt vil ha lærerspesialist i praktiske og estetiske fag. 40 lærere fra praktiske og estetiske fag skal årlig bli lærerspesialist, altså ca. 10 lærere i hvert av disse fire fagene. Også her kan vi se graden av regjeringens «satsing» dersom vi sammenligner med det totale opptaket: Til sammen 305 lærere fikk tilbud i år. De praktiske og estetiske fagene tilgodeses med 12 prosent av de tilbudte plassene.

Behov for flere radikale og forpliktende tiltak

Vår vurdering er at strategien vil være feilslått uten at regjeringen stiller mer forpliktende krav til lærerutdanningen og skoleeierne. En refleksjon over mulige virkninger er på sin plass: Regjeringen vil innføre en femårig lærerutdanning i praktisk og estetiske fag. Hvordan vil en samtidig unngå å gjøre praktiske og estetiske fag og læreprosesser til spesialistfag? Og hvordan vil arbeidsmarkedet for faglærere i praktiske og estetiske fag være i et land med et mylder av små skoler? Regjeringen vil gi kulturskolelærere praktisk-pedagogisk utdanning (PPU) slik at de kan jobbe i skolen. Vi spør: Er det fare for at de praktiske og estetiske fagene utvikler seg til fag som trenger ekspertise utenfra? Da kan det bli slik at alt som har med denne type læreprosesser å gjøre skyves til det tidspunktet «eksperten» fra kulturskolen er på skolen, i stedet for å være innbakt i skolens daglige liv. Regjeringen har tidligere gitt matematikkstudenter stipend. Er det på tide å flytte disse midlene for å få opp søknin- gen til praktiske og estetiske fag?

*Agenda Kunstfagdidaktikk (AK) setter søkelys på estetiske fag og læreprosesser i lærerutdanningene og arena der kolleger kan dele arbeider, diskutere fag, men også utfordringer med hverandre. Medlemmene er engasjert i utdanningene av lærere i musikk og kunst og håndverk som små skolefag. Medlemmene er videre opptatt av hvordan estetiske læreprosesser og metoder knyttet til pedagogikkfaget utøves rundt i landet. AK er et av resultatene av prosjektet «Skole og konsert – fra formidling til dialog», finansiert av Norges forskningsråd. AK har fått tilleggsbevilgning fra Forskningsrådet.

Til arbeidsgivere i barnehage og skole

Har du behov for nye medarbeidere?

På Lærerjobb.no kan du utlyse ledige stillinger!

Din stillingsannonse blir eksponert her:

- Stillingsutlysning på Lærerjobb.no
- Stillingskarusellen på utdanningsnytt.no
- Lenke i nyhetsbrevet fra utdanningsnytt.no
- På Facebook-siden: facebook.com/laererjobb.no

Kontakt: Mona Jørgensrud mj@hsmedia.no
Telefon 911 73 473

Lærerjobb.no
Stillingsportalen for utdanningssektoren

UTDANNING **UTDANNINGSNYTT.NO**

Statpedkonferansen 2020

«Jeg vil også være med!»
– Barnets stemme og medvirkning
– for bedre læring og livsmestring
i barnehage og skole

Oslo, 10. og 11. mars 2020
Clarion Hotel, THE HUB

Mer informasjon og påmelding på:
statped.no/statpedkonferansen

#statpedkonf20

ULLENSAKER
KOMMUNE

Ullensaker kommune er vertskommune for landets hovedflyplass og har ca. 39.000 innbyggere. Kommunen er i sterk vekst og har mange muligheter. Jessheim er kommune- og regionsenter som ligger ca. 30 min fra Oslo og 10 min fra Gardermoen.

Vil du bli læreren jeg aldri glemmer?

Ullensakerskolens målsetting er høy kvalitet i opplæringen og stort læringsutbytte for elevene. Vi har fokus på et helhetlig læringsløp fra barnehage og ut skoleløpet, der vårt mål er at hvert enkelt barn skal gis mulighet til å utvikle seg til å bli den beste utgaven av seg selv. God klasseledelse, grunnleggende ferdigheter, digital utvikling og et trygt og godt læringsmiljø er viktige stikkord. Vi har gode støttesystemer og gode ordninger for oppfølging av nyansatte- og nyutdannede lærere, samt fokus på etter- og videreutdanning.

Våre barne- og ungdomsskoler har ledige lærerstiller fra 01.08.20
Mer info om hver enkelt skole finnes på kommunens hjemmeside.

Søknadsfrist 24.01.20

Søknad sendes elektronisk via kommunens hjemmeside, www.ullensaker.kommune.no

Minneord

● Øivind Andersen

Den 10.12.19 fikk vi meldingen om at Øivind var gått bort. Sjøl om det ikke var helt uventa, hadde vi et håp om at han skulle få være blant oss lenger.

Øivind var født i Kristiansand i 1947 og blei altså 72 år. I 68 av disse åra levde Øivind med betydelige bevegelseshemninger som følge av polio i barndommen. Han tilhørte den siste generasjonen som fikk denne sykdommen, som kort tid etterpå blei nærmest utryddet grunnet effektive vaksiner. Til tross for sitt handikap klarte Øivind å delta på linje med oss andre i både arbeidslivet og i foreningslivet. Han utdanna seg til cand.mag. i språkfag og jobba i skoleverket i 40 år, det meste av denne tida ved Sannidal ungdomsskole i Kragerø.

Øivind elska sine elever og fikk gode skussmål tilbake. Hans sørlandske sjarm og gjennomførte positivitet gjorde at han blei likt av alle. Vi som har hatt gleden av å kunne kalle oss hans venner, sitter med mange gode minner om et menneske med store kunnskaper, en vennlig og inkluderende væremåte og en personlighet der humor og sosial omtanke var bærebjelker.

Alt dette gjorde at Øivind engasjerte seg på mange felt. Blant annet var han i mange år en aktiv lokalpolitiker i Venstre, og det smerta nok Venstre-hjertet hans å se skjebnen til partiet hans de seinere åra. I tillegg til jobben i skolen, begynte også Øivind tidlig å engasjere seg i fagforeningsarbeid. Først i Norsk Undervisningsforbund (NUFO) og seinere i Lærerforbundet. Jeg møtte han første gang omtrent på midten av 1980-tallet, da vi begge var tillitsvalgte på skolenivå. Fra slutten av 1980-tallet satt vi sammen i fylkestyret til NUFO, og da Lærerforbundet blei stifta i 1993, blei jeg leder og Øivind grunnskoletillitsvalgt i fylkestyret. Fra 1995 til 1998 var han min nestleder, og da jeg slutta i 1998, overtok Øivind som fylkesleder fram til fusjonen med Norsk Lærerlag til Utdanningsforbundet i 2001.

I alle disse årene var Øivind en solid lagspiller som sørget for at folk trivdes og fikk utvikle seg. Han var en fremragende taler og hadde dessuten noen

talenter innafor diktning som var spesielle. Han skreiv limericks til nær sagt alle anledninger og hadde i mange år månedlige limericks i Lærerforbundets blad Skoleforum. Her tok han mang en situasjon på kornet med humor og snert.

Da Øivinds periode i Lærerforbundet var over, gikk han tilbake til jobben ved Sannidal ungdomsskole, der han blant annet hadde ansvar som rådgiver. Alle som har møtt Øivind, vil lett forstå at det måtte være rett mann på rett plass, med hans fremragende evne til å vinne tillit og klare å snakke med alle typer mennesker. Denne jobben hadde han fram til han pensjonerte seg for rundt fire år siden.

I alle år etter at vi på ulike tidspunkt hadde forlatt jobben vår i Lærerforbundet, var vi åtte-ti personer som holdt sammen og møttes til årlige pinnekjøttlag rundt juletider og til rekefest på sommeren. Øivind var alltid en av hjørnesteinene i dette. Da han de siste to-tre åra sleit med helsa og ikke lenger klarte å kjøre bil, var det et stort savn når han ikke kunne være med oss på disse samlingene. Men vi ringte ham alltid og fikk en god prat med ham.

Nå er det slutt. Øivind har nådd endestasjonen og har fått hvile. Det blir et savn for oss, men aller mest for hans nærmeste. Barna Synne, Jonas og Simen har mista en far som fulgte dem opp og ga dem en god ballast i livet. De seinere åra rakk Øivind også å bli bestefar, og dette blei ett av høydepunktene i livet nå som han var blitt mindre mobil. Han fortalte stolt om både barn og barnebarn. Vi, hans venner fra Lærerforbundet, deler sorgen med dere og takker dere for at vi har fått dele Øivind med dere gjennom mange år. Han etterlater seg masse gode minner som vi håper kan mildne sorgen og savnet. Takk, Øivind, for ditt engasjement, din varme, raushet og ustoppelige positivitet. Hvil i fred!

For fagforeningsvennene i Lærerforbundet
Arne Johan Isaksen

ARKIVFOTO SKOLEFOKUS

Henriette Cecilie S. Breilid | Advokat
i Raugland Advokatene

FOTO: INGER STENVOLL

**Lov
og
rett**

Lærerens rettssikkerhet i ny opplæringslov

13. desember 2019 leverte Opplæringslovutvalget sin utredning til ny opplæringslov, NOU 2019:23. Utvalget har vurdert lærerens rettssikkerhet i forbindelse med vurdering av reglene knyttet til elevens skolemiljø.

Utvalgets forslag til ny opplæringslov er basert på et omfattende kunnskapsgrunnlag. Det har blant annet blitt vist til en undersøkelse fra Utdanningsforbundet. Undersøkelsen viser at over halvparten av de spurte mener at lærernes rettssikkerhet har blitt svekket med de nye reglene om skolemiljø.

Deloitte's evaluering av opplæringsloven kap. 9 A har også vist til utfordringer som gjelder læreren rettssikkerhet i saker om skjerpet aktivitetsplikt:

- Om de ansattes rettssikkerhet blir tilstrekkelig ivarettatt når elevens subjektive opplevelse skal vektlegges i sakene.
- Lærere som blir beskyldt for å krenke elevene, får ikke i tilstrekkelig grad mulighet til å uttale seg.
- Regelverket kan brukes som et pressmiddel ved at elever eller foreldre har truet en lærer eller skolen om å melde inn en sak.
- Det er krevende for arbeidsgiver å balansere hensynene i både opplæringsloven og arbeidsmiljøloven.

Fokuset på lærerens rettssikkerhet har ført til at ansattes ytringsfrihet og rettssikkerhet er viet et eget kapittel i utredningen. Utvalget vurderte ikke om lærernes rettssikkerhet faktisk er svekket, men viste til at bekymringene handler om særlig tre forhold: vektleggingen av elevens subjektive opplevelse, kravet om varsling til kommunen og lærerens rolle i håndhevsingsordningen.

På bakgrunnen av dette har utvalget foreslått følgende endringer og presiseringer som kan gjøre utfordringene mindre:

1. Ved aktivitetsplikten er det foreslått å innta en presisering i lovteksten om at tiltakene skal bygges på en konkret og faglig vurdering. Dette forutsetter at det må foretas en undersøkelse av saken, hvor også andre forhold enn elevens opplevelse skal opplyses. Lærere skal også bli hørt. Valg av tiltak må deretter bygges på en objektiv, konkret og faglig vurdering.

2. Ved den skjerpede aktivitetsplikten er det foreslått en endring i lovteksten om at rektor ikke trenger å varsle til kommunen, dersom det er åpenbart grunnløst at en lærer har krenket en elev.

3. Det er presisert at fylkesmennene først og fremst skal gi pålegg om retting. Fylkesmannen har ikke styringsrett ovenfor skolens ansatte. Fylkesmennene skal derfor være varsomme med å fatte vedtak som innebærer at det må gjennomføres spesifikke tiltak overfor en lærer.

4. Om læreres ytringer og handlinger viser utvalget til at det er en objektiv terskel for hvilke ytringer og handlinger som er krenkende. Den enkelte elevs subjektive opplevelse av å bli krenket utløser alltid en plikt til å undersøke saken og sette inn tiltak. Men tiltaket trenger ikke å være å forby eller forhindre slike ytringer eller handlinger, dersom det etter en helhetlig vurdering ikke er grunn til det.

Utvalget mener at det ikke er behov for egne regler om partsrettigheter for elever og ansatte i håndhevsingssaker, da dette reguleres av de generelle reglene i forvaltningsloven. Utvalget har likevel gitt føringer for når en lærer kan anses som en part. En lærer vil være part hvis vedtaket retter seg mot læreren eller har vesentlige virkninger for læreren. Dersom vedtaket, eller et mulig vedtak, innebærer vesentlige endringer i hvilke arbeidsoppgaver en bestemt lærer kan ha, må læreren anses som part i saken. Det kan også være aktuelt å gi en lærer rett til innsyn og kontradiksjon i samsvar med Sivilombudsmannens uttalelse SOM 2018/496.

Utredningen viser at opplæringsloven har hatt utilsiktede konsekvenser for lærerens rettsstilling.

«Opplæringsloven har hatt utilsiktede konsekvenser for lærerens rettsstilling.»

Fra forbundet

● Utdanningsforbundet

Steffen Handal | leder

FOTO TOM-EGIL JENSEN

Mangfold og integrering

Når det nye året kommer, skal nye visjoner formuleres. Slik er vår tradisjon, og de som først formulerer felles visjoner for et nytt år, er kongen og statsministeren. I år snakket de begge om tillit og inkludering, og om hvorfor disse kvalitetene ved et samfunn er viktige for bærekraftig utvikling.

Kongen og statsministeren har ulike roller. De snakker begge på vegne av oss alle, men statsministeren er i tillegg bundet av regjeringens politikk. Det kan være en vanskelig øvelse for statsministeren å formulere de gode og samlende tankene. I hvert fall var det kong Haralds tale som grep meg sterkest.

I denne talen ble mangfoldet, altså erkjennelsen av at vi alle er forskjellige, det klare og positive budskapet: «Vi er blitt mindre like hverandre. Heldigvis har vi erkjent at hver og en av oss er litt annerledes», sa kongen. Og han understreket at denne kvaliteten ved Norge må bidra til at vi har tillit til hverandre, på tross av forskjellene. Dette er en inngang til integrering som er viktig, men ikke selvfølgelig.

Sammen med kollegaer i egen organisasjon har jeg deltatt i mange samtaler om integrering det siste året. Mange peker på at vi ofte forenkler integrering og tror at dette handler om tilpasning. Altså at hvert enkelt individ tilpasser seg den kulturen, og det kunnskapsidealet, som dominerer. Og til en viss grad er kanskje slik tilpasning nødvendig. Vi trenger selvsagt noen felles kjøreregler, men disse må gi rom for variasjon. For det er, som kongen poengterer, forskjell på oss. Og det vil det fortsette å være. Derfor må vi ikke bare akseptere forskjellighet, men rett og slett verdsette mangfold.

I utdanningspolitikken vil mangfoldsidealet ha konkrete impli-

kasjoner. Jeg vil prøve å nærme meg noen: Vi må begynne å ta bredden av fag på større alvor. Vi må granske vurderingsformene vi bruker, og vi må bli mer kritiske til når og hvorfor vi skal sammenlikne, sortere og rangere prestasjoner.

Barn, unge og voksne har ulike preferanser og forskjellige forutsetninger for å lære. Dette er beskrevet faglig, og er en erkjennelse som de fleste av oss har hverdagslig erfaring med. Å innse dette, betyr ikke at vi mangler ambisjoner for alle. Men det betyr at vi må ha respekt for at ambisjoner kan og bør være forskjellige. Når vi har konstruert utdanningstilbudet rundt et bredt faglig spekter, er det fordi vi anerkjenner forskjellene. Alle skal kunne finne fram til sine særlige interesser i barnehage, skole og høyere utdanning. Er det slik i dag, eller har vi fått en slagside mot noen fag og kompetanser?

Når alle er forskjellige, er det grunnleggende urettferdig at alle bare vurderes ut fra de samme kriteriene. På et seminar om fagfornyelsen møtte jeg nylig en rektor med stort engasjement. «Vi må bli mindre opptatt av å vurdere prestasjon, og mer opptatt av å vurdere progresjon», sa hun. Jeg tror 2020 vil bli det året vi kan endre vurderingsarbeidet i retning av å ivareta forskjellighet, ikke standardisering. Og i kjølvannet av slikt arbeid bør vi også kvitte oss med overflødige sammenlikninger og rangeringer.

2020 vil bli et vendepunkt for skolen, fordi fagfornyelsen skal innføres. Vi må sørge for at fornyelsen fører til større opplevelse av fellesskap og tilhørighet. Et godt fellesskap betyr ikke at vi likner hverandre så mye som mulig. Det betyr at vi deler en felles verdsetting av hverandres annerledeshet, slik kong Harald så klokt formulerte det.

«Heldigvis har vi erkjent at hver og en av oss er litt annerledes, sa kongen.»

– Må beskytte lærere bedre

Lærer Clemens Saers tapte sin sak i lagmannsretten der han krevde oppreisningserstatning fra Oslo kommune for grov uaktsomhet.

– Saken viser at det må gjøres mer for å beskytte læreres rett til et fullt forsvarlig arbeidsmiljø, sier leder Steffen Handal i Utdanningsforbundet.

I 2014 ble Clemens Saers angrepet av en voldelig elev og alvorlig fysisk og psykisk skadet. Hendelsen fant sted da han var i gang med undervisningen. Eleven ble straffedømt for forholdet og dømt til å betale oppreisningserstatning til Saers, samt erstatning for tap av inntekt. Saers er også tilkjent yrkesskadeerstatning for skadene han ble påført.

Det saken i lagmannsretten handlet om nå var oppreisningserstatning fra Oslo kommune. Saers mener kommunen har handlet grovt uaktsomt siden det ikke var forebygget og varslet om den potensielle faren eleven representerte.

Saers tapte saken i tingretten, og har nå også tapt i lagmannsretten. Han er i tillegg dømt til å betale kommunens saksomkostninger.

En streng dom om grov uaktsomhet

– Utdanningsforbundet har et sterkt engasjement for læreres arbeidsmiljø og beskyttelsen mot vold og trusler. Jeg har derfor stor forståelse for skuffelsen og belastningen det har vært for Saers å stå i denne saken, sier Handal.

Han mener dommen er streng:

– Vi ser av dommen at også lagmannsretten har hatt en streng vurdering i spørsmålet om grov uaktsomhet som vilkår for erstatning.

Handal mener rettsbehandlingen med all tydelighet viser at det er helt nødvendig at det systematiske HMS-arbeidet styrkes for å beskytte læreres rett til et fullt forsvarlig arbeidsmiljø.

Det er også behov for å tydeliggjøre at taushetsplikten ikke er til hinder for at lærere informeres om potensielt farlige elever.

Støtter saken, men er ikke part

Utdanningsforbundet har ikke vært part i saken, men har inngitt et støtteskriv til lagmannsrettens behandling.

– Clemens Saers var ikke medlem hos oss da hendelsen inntraff, og det er grunnen til at vi ikke har vært ytterligere involvert. Men vi forstår den skuffelse det innebærer og den belastningen det har vært å stå i saken alene og over så lang tid, sier Handal.

IKKE NOK: Utdanningsforbundet mener det ikke gjøres nok for å beskytte lærere i arbeidshverdagen.

ILLUSTRASJONSFOTO TOM EGIL JENSEN

HØR MER:

I podkasten Lærerrommets episode 22 «Vold i skolen», er gjestene hovedverneombud Einar Osnes og rektor Håkon Sætrang.

Utsatt for vold og trusler?

Utdanningsforbundet har en egen nettside med hjelp og råd, med blant annet dette:

• Roller og ansvar:

Arbeidsgivere, ledere, tillitsvalgte, verneombud, arbeidstakere og kolleger har alle ansvar i arbeidet mot vold og trusler.

• Trygt arbeidsmiljø:

Følg 5-trinnsprosessen for å forebygge vold og trusler mot lærere og elever i skole og barnehage.

• Hvordan registrere

avvik: Å registrere uønskede hendelser (avvik) er viktig for å avdekke, rette opp og forebygge vold og trusler, og for å dokumentere for å kunne lære. Det er arbeidsgivers ansvar.

• Truende situasjoner:

Konkrete råd om håndtering av en truende situasjon.

Les mer på www.udf.no/larerhverdagen/

Hør på Lærerrommet!

Podkasten Lærerrommet gir innsikt i ulike tema innen utdanningsfeltet, og er for alle som er engasjerte i barnehage, skole eller innen høyere utdanning. Gjестene er forskere, lærere, barnehagelærere, elever, ledere, politikere – eller andre. Dette er de tre ferskeste episodene:

#37: Hva er dybdelesning og kritisk lesning?

#36: TV-suksesser og barns lek

#35: Timeout i barnehagen, en krenkelse?

Lærerrommet er på iTunes, Acast, SoundCloud, Spotify eller via udf.no.

Disse sidene er utarbeidet av kommunikasjonsavdelingen i Utdanningsforbundet.

Viderefører arbeidstidsavtalen

Særavtalen om pedagogisk personale i barnehager i KS-området (SFS 2201) er forlenget med to år. – Vi trenger en bedre bemanningssituasjon i barnehagene før vi krever omfattende endringer i arbeidstidsavtalen, sier Steffen Handal, Utdanningsforbundets leder.

De siste årene har Utdanningsforbundet krevd mer tid til planlegging, for- og etterarbeid for barnehagelærerne når avtalen har vært reforhandlet. Denne gang var kravet en prolongering, som partene ble enige om.

– Bakgrunnen er at vi først må få på plass bedre grunnbemannings i barnehagen. Den klare tilbakemeldingen fra medlemmene er at de ønsker flere timer til planlegging, men at dette først lar seg realisere dersom bemanningen blir styrket. På dette området har vi fortsatt et stykke å gå. At vi viderefører dagens avtale betyr ikke at vi er fornøyd med dagens situasjon, sier Handal.

Bakgrunnen

I 2018 gikk behandlingen av SFS 2201 til nemnd. Utdanningsforbundet avviste nemndas forslag til løsning i behandlingen av arbeidstidsavtalen for barnehage, og avtalen ble tatt inn i tariffoppgjøret. Resultatet var en videreføring av avtalen, men med et tillegg i protokollteksten der det blant annet ble understreket at fire timer i uken til planlegging, for- og etterarbeid er et minimum, og at planleggingstid som av ulike årsaker går tapt, skal erstattes på et senere tidspunkt. Denne teksten er også med i protokollen til denne avtalen.

Ønsker bedre praktisering av avtalen

– Vi trenger fortsatt å bedre praktiseringen av avtalen, både slik at fire timer blir et minimum og slik at tapt tid faktisk blir erstattet, sier Handal.

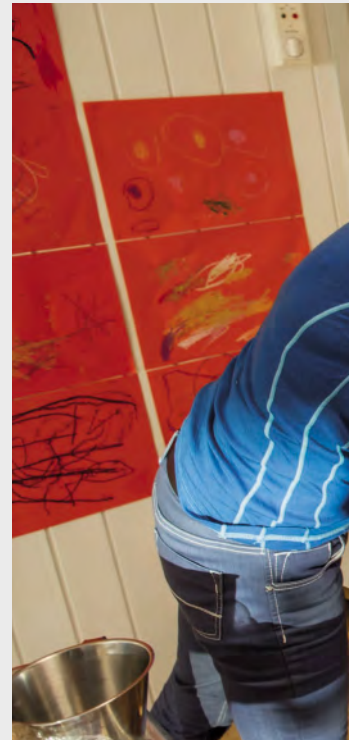
Utdanningsforbundet har jobbet med praktisering av arbeidstidsavtalen siden forrige reforhandling. Tilbakemeldingene viser også at det kan være mulig å få på plass flere timer.

– Vi ser eksempler på at når det foretas drøftinger om avtalen, kommer det oftere på plass flere timer enn de fire som ligger som et minimum. Dialog om barnehagelærernes behov er vesentlig. Samtidig ser vi at lav bemanning og høyt sykefravær gjør at timene til planlegging blir en salderingspost, sier Handal.

Bemanningssituasjon må løses først

Ifølge medlemsundersøkelsen fra 2018 er flere timer til planlegging ønsket. Samtidig uttrykker de fleste at dette krever en bedre bemanning.

– Dette skal vi ta på alvor. Vi vet at bemanningssituasjonen er det viktigste premisset for at barnehagelærere skal få tatt ut tid til planlegging. Vi trenger bedre nasjonale rammer som bidrar til at alle barnehagelærere får mulighet til å ta ut mer enn fire timer til planlegging. Det vil gjøre tilbudet til barna mer likeverdig.

Avtalen gjelder for barnehager i KS-sektoren. Altså ikke Oslo og ikke private barnehager.

Arbeidstidsavtalen for skoleverket forlenget

Arbeidstidsavtalen for skoleverket i KS-sektoren er forlenget i to år. Dermed fikk ikke KS gjennomslag for sine krav til endringer i avtalen.

Dessverre vant heller ikke Utdanningsforbundet fram med kravet om mer tid til kontaktlærerne. De siste årene er arbeidstidsavtalen for skoleverket forlenget ved flere anledninger. I høst valgte KS å si opp avtalen, og de siste månedene har det pågått forhandlinger mellom lærerorganisasjonene og KS om en ny arbeidstidsavtale for skoleverket.

– Men unntak av Skolelederforbundet ønsket alle parter endringer i avtalen. Men KS ønsket

ikke de samme endringene som oss. Det viste seg å bli svært vanskelig å komme til enighet om nødvendige forandringer. Derfor har alle partene blitt enige om å forlenge dagens avtale i to år til, opplyser Utdanningsforbundets leder og forhandlingsleder, Steffen Handal.

Elevene rammes

Utdanningsforbundet hadde ett hovedkrav inn i forhandlingene: En reduksjon i årsrammene for undervisning, med særlig fokus på kontaktlærerne. Dette ble avvist av KS.

– Det er først og fremst elevene som rammes når kontaktlærerne ikke har tid nok til dem. De får ikke den oppfølgingen de har krav på og bør ha.

Særlig går dette utover elever som trenger ekstra tett oppfølging og hjelp. Det er bekymringsfullt at kontaktlærerne blir pålagt stadig flere oppgaver uten at de får tid til å utføre dem, påpeker Handal.

Han understreker at det er bred politisk enighet om at skolen må fange opp elever som sliter tidligst mulig og gi dem ekstra oppfølging. Kontaktlærerne har en nøkkelrolle i skolens arbeid med elevenes faglige og sosiale utvikling, med klassemiljøet og arbeidet mot frafall og utenforskap. Likevel har bare fem prosent av alle kontaktlærere tilstrekkelig tid til å utføre denne viktige jobben på en forsvarlig måte, viser en undersøkelse Respons Analyse nylig utførte for Utdanningsforbundet.

n for barnehage

ENIGE: 13. desember i fjor ble partene enige om en videreføring av arbeidstidsavtalen for barnehage i KS-området.
ILLUSTRASJONSFOTO TOM-EGIL JENSEN

Utfordrer partiene lokalt

Tiden som er avsatt til kontaktlærerfunksjonen i arbeidstidsavtalen for skoleverket har vært uendret i flere tiår - selv om oppgavene, også de lovpålagte, er blitt stadig flere og mer krevende. Men det er ingenting i veien for å øke kontaktlærerressursen lokalt. Derfor utfordrer Steffen Handal alle politiske partier i kommunene og fylkene:

– Hvis dere mener alvor med løftene om tidlig innsats, bør dere kartlegge situasjonen lokalt - og gi kontaktlærerne tilstrekkelig tid til å følge opp elevene på en forsvarlig måte, oppfordrer han.

Borttelling av timer

Under forhandlingene fremmet også Utdannings-

forbundet et krav nummer to for å få stoppet problemet med borttelling av timer: Undervisningspersonale som har ansvar for opplæringen i hele læreplanen i et fag, inkludert alle kompetansemålene, og har ansvar for vurdering av elevene på bakgrunn av hele læreplanen, må råde over alle timene fagets læreplan legger opp til.

Også dette kravet ble avvist av KS.

Avtalen omfatter bare KS-området, og inkluderer ikke Oslo, som er et eget tariffområde. Også blant annet Skolelederforbundet, Skolenes Landsforbund og Norsk Lektorlag har deltatt i forhandlingene.

Kurs

Radikalisme og ekstremisme - hva med skolen?

2.-3. mars blir det konferanse i Lærernes hus i Oslo om radikalisme og ekstremisme. Fellesnevner for dem som velger ekstreme miljøer, er ofte at de kjenner på en form for utenforskap. Det viktigste vi kan gjøre med ekstremisme og radikalisering, er å arbeide for mangfold og inkludering. Hit kommer bl.a. Martin Sjøen, Einar Øverenget, Claudia Lenz og Ingunn Marie Eriksen. Dette bør du få med deg!

Fagfornyelsen: Seminar om arbeidslivsfag

5. mars arrangerer vi gratis seminar i Lærernes hus i Oslo om arbeidslivsfag. Erfaring viser at dette kan ruste elevene for en bedre overgang til videregående opplæring, særlig på yrkesfag. Vi ønsker formidle kunnskap om fagets plass i den nye læreplanen, og ikke minst dele erfaringer og konkrete ideer til hvordan skoler kan komme i gang.

Kræsjkurs i programmering

10. mars ønsker vi velkommen til Clarion Hotel Admiral i Bergen og 11. mars til Trondheim og Quality Hotel Augustin. Begge dager blir det kræsjkurs i programmering for 1.-10.trinn. Få en grunnleggende introduksjon til koding, nesten helt uten fremmedord. Du vil få flere konkrete eksempler, får prøve selv og vil kunne komme i gang med programmering i ditt fag. Ingen forkunnskaper trengs. Kursholdere er Håvar Eidslott og Daniel Hedblom.

Les mer på www.udf.no/kurs

3i1: Få tre forsikringer i en pakke - 3i1.

FOTO ANNA-JULIA GRANBERG

Tre forsikringer i en pakke

Nå har det kommet en ny forsikringspakke for deg som er under 40 år, person 3i1 forsikring. Den kan kjøpes uten helseerklæring, og inneholder forsikring for liv, uføre og kritisk sykdom. Når du samler forsikringene i én pakke får du en gunstigere forsikringsløsning, og utbetaling for den hendelsen som eventuelt inntreffer først. Total forsikringssum er på 500 000 kroner. Prisen avhenger av alder og er fra 1020-1392 kroner i året.

Les mer og bestill på udf.no.

Disse sidene er utarbeidet av seksjon for medlemstilbud i Utdanningsforbundet.

Dine forsikringstilbud

Som medlem av Utdanningsforbundet har du tilgang til unike forsikringsfordeler til gode priser.

Reiseforsikring

Ingen egenandel og hele 90 dagers reisevarighet. Pris fra kr 756,- til kr 2 136,- pr. år, avhengig av om den skal gjelde for én person eller en familie, og om du er over eller under 70 år.

Innboforsikring

Dekker tap og skade på privat innbo og løsøre med inntil 3 mill. pr. skadetilfelle. Pris kr 1 020,- pr. år.

Grunnforsikring

Forsikringen består av livsforsikring for medlemmet, ulykkesforsikring for familie og begravellesstøtte ved død i nær familie. Pris kr 888,- pr. år.

Uføreforsikring

En uføreforsikring gjør deg bedre rustet økonomisk dersom du blir ufør. Pris beregnes ut fra alder og valgt forsikringssum.

Livsforsikring

Forsikringen gir en engangsutbetaling til etterlatte ved forsikredes død, uansett om dødsfallet skyldes sykdom eller ulykke. Pris beregnes ut fra alder og valgt forsikringssum.

Barneforsikring

Forsikringen kan kjøpes til barn og barnebarn fra 3 måneder til 18 år, og er gyldig til utgangen av året de fyller 26 år. Pris pr. barn kr 1 308,- pr. år for barn under 21 år, og kr 1 608,- pr. år for barn over 21 år.

70+ forsikring

Forsikringspakke for deg som er over 70 år. Pakken inneholder reise-, innbo- og ulykkesforsikring. Døgnåpen helsetelefon er også inkludert. Pris for familie kr 3 348,- pr. år. Én person kr 2 592,- pr. år.

Person 3i1 forsikring

En helt ny pakke for deg under 40 år, som kjøpes uten helseerklæring. Pakken inneholder forsikring for liv, uføre og kritisk sykdom. Dette er en gunstigere løsning enn å kjøpe forsikringene hver for seg, og du får utbetaling for den hendelsen som eventuelt inntreffer først. Total forsikringssum er på 500 000 kroner. Pris avhenger av alder og ligger på mellom kr 1 020,- og 1 392,- i året.

Studentforsikring

Forsikringen består av innbo-, reise-, ulykkes- og uføreforsikring. En spesialtilpasset pakke for deg som er student. Pris kr 996,- pr. år.

Husforsikring

Husforsikring ekstra har unike vilkår og gode priser. Vi tilbyr to varianter, hus ekstra og hus. Sjekk din pris på udf.no/medlemstilbud.

Bilforsikring

Bilforsikringene ekstra og delkasko har 75 % bonus, unike vilkår og gode priser. Bonusen gjelder også ved forsikring av din første bil. Sjekk din pris på udf.no/medlemstilbud.

Rabatt hos Tryg

Som medlem i Utdanningsforbundet får du rabatt på private forsikringer hos Tryg. Ordningen gir deg rabatt på alt fra hytte- til båtforsikring. Alle medlemmer får 35 % uavhengig av antall produkter.

Tryg pluss

Har du privat forsikring i Tryg, får du som medlem i Utdanningsforbundet tilgang til fordelsprogrammet Tryg Pluss. Det gir fordeler som psykologhjelp ved personlig krise, råd fra fagpersoner om vedlikehold og påbygg av bolig, og hjelp ved ID-tyveri og misbruk i sosiale medier.

Les mer på udf.no/medlemstilbud

Nyhet!

Person 3i1 forsikring

Person 3i1 er en helt ny pakke for deg som er under 40 år, og forsikringen kjøpes uten helseerklæring. Pakken inneholder forsikring for liv, uføre og kritisk sykdom.

Denne løsningen er gunstigere enn å kjøpe forsikringene hver for seg, og du får utbetaling for den hendelsen som eventuelt inntreffer først.

Total forsikringssum: kr 500 000,-

Pris: fra kr 1 020,- til kr 1 392,- pr. år, avhengig av alder.

Les mer og bestill på udf.no

TIDLIG INTENSIV HJELP

www.arbeidmedord.no
Tlf.: 380 33 002 Epost: sven@arbeidmedord.no

Alle må lese mye 1- 5 LESING MED MENING STÅR SENTRALT

Skriv inn ord

Robo	månen	sint	møter
------	-------	------	-------

Nå er Lars og Lise på _____.

Her _____ de en robot som heter Robo. Du ser så _____ ut, sier Lars. Det må jeg være, sier Robo.

Jeg må passe på Månen. Jeg er ikke så sint som jeg ser ut. Skal vi leke, roper Lars. Ja, roper Robo. Nå skal jeg klype dere. Bare kom du, sier Lise. Jeg kan også klype. Alle løper og ler. Så sier Lise: Kom Lars, vi må fly til Jorden. Ha det, roper Robo. Vi ses.

Sett kryss.

	Ja	Nei
Er Lars og Lise på Månen?		
Møter de en rev?		
Møter de en robot?		
Heter roboten Remi?		
Vil Robo klype Lars og Lise?		
Vil Lars klype Robo?		

Nivå 1.

60 illustrerte historier på tre nivå.
Repetert lesing for de minste, 1. og 2. trinn.

BM og NN
Kopieringsoriginaler
Pris pr. hefte kr 490,- + mva. inklusiv digital utgave

Fokus på skriving 1- 6 SKAPER SKRIVEGLEDE

Passer best på 1.-4. trinn

- * Hefte 1: Skrive til tegninger og bilder
- * Heftene 2-6: Skrive med utgangspunkt i illustrerte historier
- * Passer meget godt for **minoritetsspråklige**

BM og NN
Kopieringsoriginaler
Pris pr. hefte kr 520,- + mva. inklusiv digital utgave

UKENYTT

FØLG NYHETSBIDET MED UKENYTT!

41 utgivelser hvert skoleår
Brukes på 1.-10. trinn, vgs. og i vo.
700 skoler bruker allerede Ukenytt

1/1 års abonnement kr 1180,- + mva.
1/2 års abonnement kr 650,- + mva.

- * Quiz på 2 nivå
- * Konkurranser
- * Artikkel
- * Begreper
- * BM og NN

ARBEID MED ORD